kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 15 HAZİRAN 1986 50.000 TL. (KDV DAHİL)

perihan mağden

BABASIZ KIZLAR BALOSU

KADINLARIN AFYONU AŞK

BOŞANIP YENİDEN BAŞLAYANLAR

1.3 milyar yoksulun yüzde 70'i kadın

kadınlar yoksullaşıyor yoksulluk kadınlaşıyor

Merhaba,

Kadınlar yoksullaşıyor, yoksulluk kadınlaşıyor. Dünyanın pek çok yerinde feministler yoksulluğun kadınlaşmasını tartışıyorlar, buna karşı politikalar üretmeye çalışıyorlar; feminizmin gündemi genişliyor. Kadınlar artık eğitimden hukuka, üretimden politikaya dek her alanda düşünüyor, tartışıyor, politika üretiyor, kadın bakış açısını her alana taşıyorlar. Kapak sayfalarımızı dünyada yoksulluğun kadınlaşmasına ayırdık ve Türkiye'deki kadınların yoksullaşmayla ilişkilerine değindik. Türkiyeli feministlerin de bu konuyu gündemlerine almaları tartışmaları gerekiyor çünkü küreselleşmeyle birlikte, artık farklı ülkelerdeki kadınların yaşadıkları pek çok sorun da ortaklaşıyor. Türkiye'de yaşayan Şilili Marcela Villarreal, *Pazartesi* için Latin Amerika'da yoksulluğun kadınlaşmasına ilişkin bir yazı yazdı. Gelecek sayımızda yoksulluğun kadınlaşması konusuna Marcela'nın yazısıyla devam edeceğiz. Gelecek sayımızın pek çok yazısı daha şimdiden hazır. Hepsi de okurlarımızdan gelen yazılar. Bu sayıda da dikkatinizi çekecek kadar yeni imza var. İlişkilerimizden söz ettiğimiz sayfaları aylardır sadece okurlarımızdan gelen yazılarla hazırlıyoruz. Bu ay da bu sayfalarda Elvin, Nilgün Çetinalp Erentay, Esra Dönmez ve A.K' nin yazılarına yer verdik. Elbette her zaman isimleri yayınlayamıyoruz, ya da "kod" isimler yayınlayabiliyoruz. Örneğin bu ayki "Ayıp Köşe" yazısı da bir okurumuzdan ve okurumuzun "kod adı" Serap. Dünya sayfalarımıza da artık dışardan yazı gelmeye başladı. Bu ay güncel olduğu için Latife Fegan'ın İsveç haberini yayınladık. Nilgün Çetinalp in ve Mary Sarı'nın dünya haberleri de gelecek ayı bekliyor. Mary Sarı Amerika'dan daha önce de çeşitli yazı ve kaynaklarla dergimize katkıda bulunmuştu; şu sıralar yeni haberler de hazırlıyor. Adana'dan Ayşegül Kanat, Ankara'dan Yeliz Bekar izledikleri haberleri yazmışlar. "Ayıp Köşe"den dünya haberlerine, kültür-sanattan tanıklıklara kadar katkılarınıza, hatırımızı soran, moralimizi yükselten mektuplarınıza çok teşekkürler. Antalya, İzmir, Adana, Mersin, Ankara ve İstanbul'un çeşitli semtlerinde ve Türkiye dışında dergimizi elden satan, abone yapan, tanıtan, afişlerimizi asan okurlarımıza da teşekkürler. Daha, "Dergi çıkaralım mı, nasıl çıkaralım" diye konuştuğumuz ilk günlerde bile hayal ettiğimiz "aktif" okurlarımızla dergimizin ilk sayısından itibaren buluştuk, giderek daha sıkı bir iletişim kuruyoruz. Hatta öyle ki, "aktif" okurlarımızın çabasıyla Ankara'da bir büro bile açtık ve tamamen gönüllü katılımla bir büro gibi çalışmaya başladı bile. Elvan Göçmen, Ebru Duyar, Filiz Kardam, Gülşin Deniz, Hanife Uygur, Hümayun Ebrişim, Mehtap Şeker, Müşerref, Nurhayat Uzundede, Nursel Modan, Reyhan Gümüşkaya, Serap, Suat Çoban, Yeliz Bekar ve Zeliha Ankara büromuzun bütün işlerini birlikte kotarıyorlar. Geçtiğimiz ay TÜYAP Kitap Fuarı'ndaki standımızda Ankaralı okurlarımızla tanıştılar, yeni okurlar kazandılar. Bizim için, bütün bunlardan daha sevindirici ne olabilir? Gelecek ay daha iyi haberler iletmek umuduyla.

Ankara ve İstanbul

• Ankara büromuzun açılışından sonraki ilk Ankara okur toplantımız, **8 Haziran Cumartesi** günü saat **14.00**'de, İnşaat Mühendisleri Odası Lokali'nde, Selanik Caddesi, 19/1, Kızılay.

• İstanbul'daki okur toplantısı, **8 Haziran Cumartesi**, saat **14.00**'te. Artık okur toplantılarımızı *Pazartesi* bürosunda yapacağız. Adresimizi biliyorsunuz, Şehit Muhtar Caddesi, No. 60/5, Talimhane, Taksim. (Taksim Meydanı'ndaki Yapı Kredi Bankası'nın sokağı)

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Kadınların yoksulluğu 1970'e göre yüzde 50'lik bir artış gösterirken, aynı dönemde erkekler arasında yoksulluk yüzde 30'luk bir artış göstermiş. Yalnızca Asya'da 374 milyonun üzerinde, yani Avrupa'nın toplam nüfusundan fazla kadın ağır yoksulluk koşullarında yaşıyor.

ARİF AŞÇI, HİNDİSTAN

yoksulluk kadınlaşıyor

FOTOĞRAFLAR: SEMRA EMRE, TURFAN

Yoksulların yü

Yapısal uyum programı neleri içeriyor?

Yapısal uyum politikaları, esas olarak, ekonominin dışa açılmasının, her ülkenin belli, kısıtlı alanlarda uzmanlaşmasının ve dünya ticaretinin artmasının tüm ülkelerin yararına olacağı tezine dayandırılıyor. Oysa sonuçta, yoksul ülkeler daha çok yoksullaşıyor ve borçlanıyor; daha dışa bağımlı bir hale geliyorlar. Yoksul ülkelerin devletleri borç ödemek için sosyal harcamalarını kısıyor, sosyal hakları kısıtlıyor, ücretleri düşürüyor, kamu malını yok pahasına satıyor. Bu arada zengin ülkeler daha da zenginleşmeye devam ediyor. Ama zengin ya da yoksul, bütün ülkelerde yapısal uyum politikalarının faturası yoksullara ve kadınlara çıkıyor.

Sık sık söz edildiğini duyduğumuz, dünya ekonomisinin küreselleşmesi (globalleşme) denilen olgu, çokuluslu büyük sermaye gruplarının artık ulusal sınırların engellerine çarpmadan hızla zenginleşmeleri, buna karşılık, milyarlarca insanın, yine sınırlardan bağımsız olarak hızla yoksullaşmasıyla sürüp gidiyor. Açlık, iç savaşlar, yerel çatışmalar, göçler, çevrenin geri dönülmez bir biçimde tahrip edilmesi, bulaşıcı hastalıkların, çocuk ölümlerinin artışı, tüm bunlar küreselleşmenin ayrılmaz parçaları.

Küreselleşme sermayenin her ülkeye rahatça girmesini içeriyor; sermayenin buralardaki emek-yoğun sektörlere girmesi ve kârın sanayileşmiş ülkelere geri dönmesi anlamına geliyor. "Az gelişmiş" ülkelerdeki en ucuz emek kadın emeği. Çünkü kadın birincil olarak ailenin bakımından sorumlu olduğu için, dışarıda çalışması ikincil olarak, sadece bütçeye katkı olarak görülüyor. Uluslararası kadın kuruluşlarının, feministlerin, akademisyenlerin, araştırmacıların, hatta Dünya Bankası ve IMF raporlarının bile birleştikleri bir nokta var: özellikle son on yıldır, yoksullar içindeki kadın oranı hızla artıyor. Bunun ilk sinyalleri, şaşırtıcı gelebilir ama, sanayileşmiş ülkelerden geldi. Yani tüm dünyada, Kuzey'de ve Güney'de, Batı'da ve Doğu'da yoksulluk kadınlaşıyor. Neden?

Öncelikle, kadınlar erkek egemenliği altında yaşadıkları için. Yani:

- Üretim kaynaklarına, sermayeye, mülkiyete, kredilere ulaşamadıkları için;
- Ekonomik ve politik karar mekanizmalarında yer alamadıkları için;
- Eğitim ve bilgi kaynaklarına, teknolojiye ulaşamadıkları için;
- İş piyasasında erkeklerle rekabet edemedikleri, ucuz iş gücü oldukları için;
- Hamile kaldıkları, doğurdukları, çocuklarına, kocalarına, yaşlı ve hastalara evlerine bakmak zorunda oldukları için.

Yapısal uyum programları kadınları nasıl yoksullaştırıyor?

Küreselleşme ve çokuluslu sermaye gruplarının dünya ekonomisini biçimlendirmelerinin aracı olan Dünya Bankası, IMF gibi kurumların dayattığı koşullar, kadınların ikinci cins olma durumlarının kullanılması ve kadınların kitlesel bir biçimde tüm dünyada yoksullaşmalarıyla sonuçlanıyor.

Yapısal uyum programları başlığı altında "az gelişmiş" denilen ülkelere dayatılan politikaların ortaya çıkardığı ekonomik ve toplumsal koşullar yoksulluğu genel olarak artırıyor, ve kadınları özel olarak etkiliyor.

Yapısal uyum programları, kadınlar açısından cinsiyet ayrımcılığının katlanarak artması anlamına geliyor. Çünkü bu önlemler, birçok yaygın devlet politikası gibi, kadınların ödenmeyen

Yeryüzünde yaşayan 1.3 milyar yoksulun yüzde 70'ini kadınlar oluşturuyor. Birleşmiş Milletler'in 1995 Kalkınma Raporu'nda yer alan rakam bu.

yüzde 70'i kadın

Yoksulluğun kadınlaşması ne demek?

Kadınlar her geçen yıl dünyadaki yoksullar kitlesi içinde daha büyük yer tutuyorlar. Sanayileşmiş ve "az gelişmiş" ülkelerin tümünde bu acı bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor.

Bu nasıl oluyor?

Dünya ölçeğinde, kapitalizmin kalesi sayılan en çok sanayileşmiş ülkelerde bile gelir dağılımı giderek daha çok bozuluyor, yoksul nüfus daha çok artıyor. En çok yoksullaşan kesim ise kadınlar.

Sanayileşmiş ülkelerde aile reisinin kadın olduğu, tek ebeveynli ev sayısında İkinci Dünya Savaşı sonrası büyük bir artış görülüyor. Bu olgu kadını çocuklarla eve bağladığı için daha az güvenceli, sigortasız, vazgeçilebilir, tam zamanlı olmayan işlere itiyor. Veya onları devlet ya da yerel yönetimlerin çok sınırlı sosyal yardımlarına mahkûm ediyor. Bu kadınlar bu gibi toplumların en altındakilerin altındaki konumlarda yaşıyorlar.

İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulanan ekonomi politikalar özellikle yoksul toplumlarda yoğun bir iç göçü körükledi. Bu göç büyük kentlerin etrafını saran yoksul yerleşim mekânlarını yarattı. Kadınlar bundan iki türlü etkilendiler. Kocaları büyük şehirlerde işçi oldukları için, kırsal kesimde çocuk ve yaşlıları büyütmek ve bakmakla başbaşa bırakıldılar ya da şehirlere kocalarıyla birlikte göç ederek, gecekondu mahallelerinin en yoksulları oldular.

Bu ekonomi politikalar yoğun bir işsizler kitlesi yarattı. Kadınlar aile içinde çalıştıkları için kendilerine ekonomik ve toplumsal olarak yer sağlayacak olanaklara ulaşamadılar. Veya erkeklere oranla daha az deneyimli ve eğitimli yani en az donanımlı oldukları için iş bulamadılar. Yoğun olarak "kayıtdışı ekonomi" denilen, güvencesiz, düşük ücretli işlere ve kötü çalışma koşullarına mahkûm edildiler.

Fadime Gök

emeğini hesaba katmıyor. İmalatın sanayileşmiş ülkelerden, başta Uzak Doğu olmak üzere "az gelişmiş" ülkelere kaydırılmasına bağlı olarak desteklenen ihracata yönelik sanayiler, esas olarak düşük ücretli kadın emeğine dayanıyor. Artan sayıda kadın ücretli emek alanına katılıyor ama kadınlar, evde yaptıkları işleri yapmaya da devam ediyorlar. Bir çok kadın çifte iş gününe mahkûm oluyor ya da kız çocuklarını, evde kendilerine yardımcı olsunlar diye okuldan alıyor. Bu ülkelerin çoğunda, kadınların işgünü 18 saat. Araştırmalara göre, sosyal harcamalardaki kısıntıların yol açtığı gelir açığını kapatmak için, kadınlar erkeklerden daha fazla çalışıyorlar.

Yapısal uyum programlarına göre hükümet, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerde kısıntıya gittiğinde, bundan en çok etkilenen kadınlar oluyor. Çocuklara, hastalara, yaşlılara bakmak için kadınların harcadıkları görünmeyen emek artış gösteriyor. Kadınlar, hem bütçeye katkıda bulunmak için dışarda çalışıyorlar, hem de evin hizmetçisi, öğretmeni, doktoru ve hemşiresi oluyorlar. Ev içindeki cinsiyetçi iş bölümü, zaten kadının sağlık ve beslenme olanaklarından en düşük payı almasına neden olduğu için, ağır çalışma koşulları da buna eklendiğinde, kadınların sağlığı yıkıcı bir biçimde etkileniyor. Dünya Sağlık Örgütü, Doğu, Orta ve Batı Afrika'da anne ölüm oranlarının giderek yükseldiğine dikkat çekiyor. (Zimbabve'de 1990'da, 100 bin doğumda 90 ölüm tespit edilmişken, bu sayı 1993'de 168'e çıkmış.)

Kadınların yoğun olarak bulunduğu küçük ölçekli tarım ve iş alanları da söz konusu önlemlerden zarar görüyor ve bu alanlardaki kadınlar yoksullaşıyorlar. Özellikle, çok sayıda kadın aile reisinin yaşadığı Latin Amerika ülkelerinde, tarım alanında makine ve diğer girdilerdeki fiyat artışları, cinsiyetleri nedeniyle kredi alamayan kadınları, bu alanı terkederek ihracata yönelik sanayi alanlarında işçi olmaya, parça başı işlere, ya da kayıt dışı ekonomiye kaymaya zorluyor. Kayıt dışı ekonomi, gelirin düşük, saatlerin uzun olduğu, iş güvencesinin ise hiç olmadığı seyyar satıcılık gibi işler anlamına geliyor.

Devlet kesiminde çalışan kadınlar IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı hükümet harcamalarının kısıtlanması önlemlerinden özel olarak etkileniyorlar. Bu kesimde işten çıkarılanların büyük bir çoğunluğu kadınlar oluyor, çünkü annelik ve çocuk bakımı harcamaları, işletmeler tarafından kısıntı yapılan ilk harcamalar. İşsizler ordusunda kadınların oram gittikçe yükseliyor.

Çocuklar arasında da esas zarar gören kız çocuklar. Kadınların iş gününün uzaması genel olarak tüm çocukların ihmaliyle sonuçlanıyor ama anneler toplumsal gelenekler sebebiyle daha çok kız çocukların yardımına başvurdukları için, kızlar ya okulu bırakmak ya da okula düzensiz devam etmek zorunda kalıyorlar. Birleşmiş Milletler 1990 raporu-

Evde parça başı iş yapanların çoğu kadın

Evde parça başı iş yapmak (şirketlerin kendi evlerinde çalışmaları için insanlarla anlaşma yapmaları) genellikle daha eski bir tarihsel dönemle bağlantılandırılır. Ama bugün evde yapılan parça başı iş gittikçe artan bir önem kazanıyor çünkü şirketler, giderek artan sayıda mal ve hizmetin üretimi için bu yönde anlaşmalara başvuruyorlar. Dünya ekonomisinde işsizlik ve düşük ücretli işlerdeki düzenli artış para kazanmaya muhtaç insanların oluşturduğu büyük bir havuz yarattı.

Evde parça başı çalışma, giysi üretimi, elektronik, tütün, balıkçılık, şekercilik, hizmet, tarım ürünlerinin işlenmesi ve kümes ve besi hayvanlarının yetiştirilmesi alanlarında geçerli.

Kadınlar evde parça başı iş yapanların çoğunluğunu oluşturuyorlar. Almanya, Japonya, Yunanistan, İzlanda, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerde evde parça başı iş yapanların yüzde 90-95'ini kadınlar oluşturuyor. Hindistan'da 2 milyon kadar kadın evde sigara sarıyor. Brezilya giyim endüstrisi büyük ölçüde evde parça başı çalışan kadınlara bağımlı. Türkiye'de de parça başı iş esas olarak kadın işi.

Bu tür çalışma biçiminde bir çok sorun var: sağlık ve güvenlik düzenlemeleri yok, ücretler düşük ve ana-babalar bu konuda çocuklarının emeğini sömürme eğilimi gösteriyorlar. Parça başı çalışanlar genellikle her hangi bir sözleşme olmadan çalışıyorlar ve her an en ufak bir tazminat bile almadan işten çıkarılma tehlikesiyle karşı karşıyalar.

Yine de, evde parça başı çalışanlar çıkarlarını savunmak için örgütlenebileceklerini gösterdiler. Hindistan'daki Kendi Kendini İstihdam Eden Kadınlar Sendikası(SEWA) 20 yıldır evde parça başı iş yapan kadınları örgütlüyor. SEWA sendikaların parça başı çalışanların haklarını savunmaları için sesini yükselten en etkili uluslararası güç oldu. Bu örgütün başarısı Filipinler, Fildişi Kıyısı ve Güney Afrika'da benzer örgütlenme çalışmalarına cesaret verdi.

SEWA şu anda, evde parça başı çalışanlar konusundaki uluslararası bilgileri toplamaya çalışıyor. Onlarla aşağıdaki adresten bağlantı kurabilirsiniz:

Self Employed Women's Association, SEWA
Reception Centre, Opp. Victoria Garden
Lokmanva Tilk Baug, Bhadra,
Ahmedabad 38 0001, India.

na göre dünyadaki erkek nüfusun yüzde 19.4'ü okuma vazma bilmiyor; bu oran kadınlar için yüzde 33.6. Yetersiz eğitim kadınların mesleki alandaki şanslarını da azaltıyor.

Son 20-30 yıldır, küreselleşmeyle birlikte ücretli olarak çalışan kadın sayısı erkeklere göre ortalama iki kat artış gösterdi. İhracata yönelik sektörlerde kadın iş gücü oranı özellikle arttı. Bu durum, kadınların mağduriyetini pekiştirdi. Dünya ölçeğinde, kadınlar ayın iş için erkeklere oranla ortalama yüzde 40 daha az ücret alıyorlar.

Yoksulluk yalnızca "az gelişmiş" demlen ülkelerde değil, sanayileşmiş ülkelerde de kadınlaşıyor. İmalatın "az gelişmiş" ülkelere kayması, yüksek ücretli, güvenceli işlerin kaybı anlamına geliyor. Buna karşılık, hizmet sektöründe yarı zamanlı, geçici, ucuz emek talebi artıyor. Fazla bir eğitim gerektirmeyen bu işlere de genellikle kadınlar aday oluyorlar.

Türkiye'de kadınları nasıl bir gelecek bekliyor?

Dünya çapındaki bu gelişmeler, Türkiye ekonomisini de biçimlendiriyor. İhracata yönelik üretimin gerektirdiği yapısal değişiklikler, 1980 darbesinin oluşturduğu baskı ortamında, IMF ve Dünya Bankası reçetelerinin uygulanmasıyla başlatıldı ve sürdürülüyor. Yoksulluğun kadınlaşması, bazı ülkelerle aynı ölçüde olmasa bile, ilk ipuçlarını vermeye başladı.

Türkive geleneksel olarak, çalışan kadın nüfusun ağırlıklı olarak tarımda yoğunlaştığı bir ülke. Hızlı göç olgusu, ihracata yönelik ekonominin ihtiyaçlarıyla birleşince, kadınlar açısından önemli sonuçlara yol açıyor. Yapısal uyum politikaları, Türkiye'de de sigortalı, tam zamanlı, yüksek ücretli işlerin azalmasına, kayıt dışı ve parça başı işlerin artmasına yol açıyor. Yapısal uyum programlarının Türkive'de uygulanması süreci henüz tüm sonuçlarıyla gündemde değil. Bu alanda yeterince araştırma yapılmış da değil. Örneğin, yoksulluğun kadınlaşmasının temel ölçütlerinden biri olan ihracata yönelik sanayide kadın işgücünün artışı gibi bir olgudan henüz söz edebilmek mümkün değil. Çünkü aile yapısının oldukça güçlü olduğu Türkiye, ucuz kadın emeği açısından, örneğin Uzak Doğu ülkeleri kadar cazip değil. Yani kadınlar yoksullaşma olgusundan, daha çok aile gelirinin düşmesiyle etkileniyorlar. Bu, aile içinde kadının harcadığı emeğin artması, kadının aile bütçesine katkıda bulunmak için, örneğin parça başı işlere yönelmesine neden oluyor. Henüz Uzak Asya ya da Latin Amerika ülkelerinde yaşandığı biçimde bir kadın yoksullaşmasından söz edecek veriler olmasa da, bu süreç Türkiye'de de başladı ve küreselleşmenin bize vaadettiği gelecek diğer ülkelerdekinden farklı değil.

Dünya kadınları tartışıyor

Pekin'deki Dünya Kadınlar Konferansı'na giderken dünyanın çeşitli bölgelerindeki kadınların gündeminde ekonomik sorunlar da vardı. Kadınların tartışma konuları şunlardı.

Latin Amerika ve Karaibler

• Cinsiyet perspektifiyle ekonomik ve toplumsal kalkınma: kalkınma kararlarında, sorumluluklarında ve sonuçlarında kadınların adil paylaşımı • Kadınlar arasında yoksulluğun azaltılması.

Asya ve Pasifik

• Yoksulluğun artarak kadınlaşması • Karar mekanizmalarına kadınların yetersiz katılımı • Kadınların eğitim ve okuma yazma konusundaki yetersizlikleri.

Afrika

• Kadın yoksulluğu, yetersiz beslenme • Ekonomik güçlenme • Eğitim, beceri kazandırma, bilim ve teknolojiye kadınların yetersiz ulaşmaları • Nüfus planlaması da dahil olmak üzere kadın sağlığının güçlendirilmesi • Çevre ve doğal kaynakların yönetimiyle kadınlar arasında ilişki kurulması • Kız çocukların durumu.

Avrupa ve Kuzey Amerika

• Yoksulluğun kadınlaşması • Sürdürülebilir kalkınma bağlamında kadınların ekonomiye katkıları konusunda yetersiz bilinç ve kadınların ekonomik potansiyellerinin yetersiz değerlendirilmesi • Kadınların kamu hayatına yetersiz katılımı • Kadınlara eşit muameleyi güvence altına alacak politika ve yasal düzenlemeler konusunda bilgi veren istatistik sistemlerin, verilerin ve yöntemlerin yetersizliği.

Batı Asya

• Kadınlar arasında yoksulluğun artması • Her eğitim düzeyinde kadınlar için fırsat eşitliğinin sağlanması • Sağlık hizmetlerinin kadınlara ulaşması • Kadınların emek pazarına girmesini özendirmek ve özgüven kazanmalarını desteklemek • Doğal kaynakların yönetimi ve çevrenin korunmasına kadınların katılımı.

DİYARBAKIR

ŞİNHAY

• İhracata yönelik üretimin ucuz emek ihtiyacını karşılama yollarından biri olarak evde yapılan parça başı işlerde 80'lerde büyük bir artış kaydedilmiş. Bir araştırmaya göre, 1988-1990 arası imalat sanayinde çalışan toplam kentli kadın nüfusun yüzde 18 ile 25.67'si evde, parça başı işlerde çalışıyor. Çünkü, evli, eğitimsiz ve genellikle dışarda çalışması kocaları tarafından onaylanmayan kadınlar için başka bir seçenek yok. Evde parça başı iş yapan kadınlar, örgütlenemedikleri için ve bu tür çalışmaya gönüllü kadın sayısı çok olduğu için, son derece düşük ücretler alıyorlar ve her an işsiz kalma tehditiyle karşı karşıyalar.

• KİT'lerin özelleştirilmesi, başlangıçta sağlık ve eğitime daha çok kaynak ayırma bahanesiyle gündeme getirildi. Oysa, eğitim ve sağlık alanındaki sosyal hizmetlerin özelleştirilmesi süreci başladı bile. SSK'ya karşı öne çıkartılan özel sigortalar, 65 yaşın üstündekileri, ağır hastaları, hamile kadınları ancak çok yüksek primler ödendiğinde kapsamına alıyor. Türkiye'de küçük çocuklu kadınların çalışabilmesini sağlayabilecek yuva, kreş gibi kurumlar konusunda devlet zaten hiç bir şey yapmıyor. Çok az sayıda işletme bu tür olanaklar sunuyor. Özel yuva ve kreşlerden yararlanabilmek çok az sayıda kadına nasip olan bir şey çünkü bunların fiyatları genellikle asgari ücretin üzerinde. Dolayısıyla, özellikle küçük çocuk sahibi kadınların ev dışında çalışmaları zaten zor. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi de buna eklenince, kadının eve mahkâmiyeti ve kadınların ev içinde harcadıkları karşılıksız emeğin artması kaçınılmaz hale geliyor.

• Kentlerde işsizlik kadınlaşıyor. Bu özellikle 15-24 yaş arası genç kadınlar için geçerli. Bu grupta 1990'daki işsizlik oranı yüzde 40. Aynı yaş grubundaki erkeklerde ise bu oran yüzde 21. Bunun nedeni eğitimsizlik de değil. Lise mezunu kadınların işsizlik oranı yüzde 35, erkeklerinki yüzde 14; üniversite mezunu kadınlarda bu oran yüzde 12.8, erkeklerde yüzde 5.8.

• Savaş Türkiye'de zaten varolan kentlere göç olgusunu tehlikeli bir biçimde arttırdı. Kırsal alanlarda, erkeklerin göç etmeleri ya da ailece gecekondulara göç, hem kırda hem de kentlerde kadın yoksulluğunu artırıyor.

Evet, Türkiye'de ve dünyada yoksulluk kadınlaşıyor. Bu, önümüzdeki dönemde feminist politikaların gittikçe bu çerçevede biçimleneceği anlamına geliyor.

Nesrin Tura

SİNE

Kaynaklar

• "Balancing Budgets on Women's Backs", Shea Cunningham ve Betsy Reed, *Dollars and Sense*, Kasım/Aralık 1995.

• "Women and the Global Economy", Lisa McGowan, Sharon Vosmek ve Kevin Danaher, *Global Exchange*.

• *Seventy-five percent*, Sonbahar 1995/İlkbahar 1996.

• "Turkish Women and Structural Adjustment", Nilüfer Çağatay, *The Strategic Silence-Gender and Economic Policy*, Zed Books, Londra, 1994.

• *Türkiye'de Kadının Durumu*. T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı Türkiye Ulusal Raporu, Mayıs 1994, Ankara.

• "İstihdam ve Sosyal Güvenlikte Kadın", Avgün Altmel, *Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Bülteni*, sayı 2, Mart 1994.

Kırsal kesimde kadınlar

"Az gelişmiş" ülkelerdeki kır yoksullarının yüzde 60'ı, yani 550 milyonu kadın. Kadınların yoksulluğu günümüzde,1970'e göre yüzde 50'lik bir artış gösterirken, aynı dönemde erkekler arasında yoksulluk yüzde 30'luk bir artış göstermiş. Yalnızca Asya'da 374 milyonun üzerinde, yani Avrupa'nın toplam nüfusundan fazla kadın ağır yoksulluk koşullarında yaşıyor.

• Kadınlar "az gelişmiş" denilen ülkelerde üretilen yiyeceklerin kabaca yarısından fazlasını üretiyorlar. Kırsal alanda yaşayan kadınların yüzde 40 kadarı aile çiftliklerinde ücretsiz çalışıyorlar. Ücretli olduklarında ise, erkeklerin aldığı ücretin çok çok azını alabiliyorlar.

• Ailelerini geçindirmeye büyük katkıları olmasına rağmen kadınlar ağırlıklı olarak mülkiyetten yoksun durumdalar ve resmi toprak reformu programlarında ayrımcılığa uğruyorlar.

• Yerel silahlı çatışmalardaki artış birçok kadını göçmen haline getirdi ve bu kadınların terketmek zorunda kaldıkları kırsal alanları da olumsuz yönde etkiledi.

• Ekonomik kriz ve silahlı çatışmalar kırsal alanda yaşayan erkeklerin yurtdışına göçünü arttırdı ve böylece kadınların geçindirdiği ailelerin sayısında bir patlama oldu.

• Batı'nın 1980'lerde dayattığı yapısal uyum politikaları ve borç krizinin bir sonucu olarak dünyanın en yoksul ülkelerinden 37'si sağlık bütçelerini yarıya indirdiler. Sağlık, eğitim ve diğer hizmetlerdeki kesintiler kırsal kesim kadınlarını da etkiliyor.

kadınların

afyon acıları dindirir, hatta tatlı haya
şey değildir aslında. ve bana sorarsan
ihtiyacı var. yeter ki ilaç niyetine

kadınlar sevgiden başlarını alamıyorlar

Artık duymaktan usandığımız o "Erkekler baş yapıtlar yaratırken kadınlar ne yapıyorlardı?" sorusunun basmakalıp yanıtını değiştirmek gerekir: (...) Erkekler düşünüyor, yazıyor ve yaratıyorlardı çünkü kadınlar tüm güçlerini bu erkeklere akıtıyorlardı; kadınlar kültür yaratamıyorlardı çünkü sevgiden başlarını alamıyorlardı... (...) erkekler, sevgiyi kültürel bir sorun olarak ciddiye alamazlar, ama sevgisiz de edemezler.(...)

Kadınlar, erkeklerin sevgiye büyük bir gereksinme duyduklarının, ama bu gereksinmeyi yadsıdıklarının her zaman farkında olmuşlardır. Belki de, kadınların erkekleri her zaman böylesine garip bir biçimde aşağılamaları ("erkekler o kadar duygusuz ki") bu yüzdendir, çünkü kadınlar erkeklerin dış dünyaya takılıp kaldıklarını görürler. (...)

Erkek kadından, ona bağlanması konusunda en küçük bir baskı geldiğini hissedince, paniğe kapılır ve buna şu yollardan biriyle tepki gösterir:

O kadının, üstünde hiç bir etkisi olmadığını kendisine kanıtlamak için hemen gidip on değişik kadınla yatar. (...)

Bilerek birbirini tutmaz davranışlar gösterir; kadını sık sık bırakır, bir dahaki buluşma tarihini belirtmez, ona, "İşinin her şeyden önce geldiğini," söyler, ya da başka birçok özür bulur. Başka bir deyişle, kadının huzursuzluğunu sezer ama onu rahatlatmayı istemez; (...) Çünkü kadının huzursuzluğuna gereksinmesi vardır; bu, ona hâlâ özgür olduğunu, kapıların bütünüyle kapanmadığını sürekli anımsatır.

Erkek (pek de kolay olmayan) bir bağlanmaya zorlandığı zaman, bunu kadına ödetir: (...) onu eski sevgilileri ya da film yıldızlarıyla karşılaştırarak, arkadaşlarının yanında onun kendisine "ayak bağı" olduğunu ima ederek. (...) ya da bekârlığın daha iyi olduğunu söyleyerek yapar bunu.

Shulamith Firestone
Cinselliğin Diyalektiği

On altı yaşındasınız. bir süredir yandaki sınıftaki oğlanla her karşılaştığınızda karnınızda birşeyler oluyor. bunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz; aşk. ama evdekiler... babanız... hayatta görüşmenize izin vermezler. sonunda bir gün kantinde, her şey olup bitiyor. cumartesi için sözleşivorsunuz. eve de bir şeyler uydurulur artık. ve ilk yalan, ilk özgürlük. sinemanın arka koltuğunda, içinizden gelen, canınızın çektiği ve babanızın bilmediği bir şeyi yapıyor, sevgilinizle öpüşüyorsunuz. yasaklar kırılmak, kırılıp özgürleşilmek içindir.

bize aşkın özgürlük ilham ettiğini hatırlatan başka bir sürü böyle hikâye anlatabilirim. âşık olduğu genç adam için, gözünü kırpmadan yirmi yıllık "yuvasını" dağıtan kahraman kadınlar. aşkı uğruna kaçıp ölümü göze alan intihar komandosu genç kızlar. içimizde yanıp tutuşan, bize cesaretin o tadına doyulmaz gücünü tattıran arzu. hayatımızın her hücresine nüfuz eden, bitmek bilmeyecekmiş gibi gelen bir tamamlanmışlık ve mutluluk duygusu. işte bütün felaket de burada başlıvor galiba.

aşkın gücü bizi özgürleştirirken, aşka duyduğumuz ihtiyaç bizi köleleştiriyor.

lord byron diye bir ingiliz şairi var; "aşk erkeklerin hayatında birşeydir, kadınlarınsa hayatıdır," gibisinden bir laf etmiş. bizimle ilgili böyle çarpıcı bir doğruyu bir erkeğin dillendirmiş olmasını kıskanmıyorum desem yalan olur. erkekler âşık oldukları ve tabii aşkları karşılık bulduğu zaman mutlu oluyorlar, ne güzel ve yeterli. biz ise bununla yetinmiyoruz. bütünleniyoruz. daha fenası ancak böyle bütünleniyoruz. çünkü kadınlar için en birinci başarı alam aşk. önce o işi yoluna koyacağız, sevip sevileceğiz, hatta daha geniş bir kabul görürlük için dengimizle mutlu ve başarılı bir aşk evliliği yapacağız ki sıra öbür işlere gelsin. öbür işler, canım şu meslek, sanat, politika falan.

ve aşk çoğunlukla öbür işlere galip geliyor hayatımızda. ama biz çocukluğumuzdan beri bebeklerle, mutfak takımlarıyla aşkın sonucu olarak nedense üstümüze kalan evişlerinin eğitimini almadık mı? büyüdüğümüzde, eğitim politikaları, meslek politikaları, işveren politikaları ve bütün politikaların yapıhş biçimleriyle bu işlerin dışında tutulmadık mı? o zaman elimizdeki şu tek alanda, karşımızdaki hayatın başka alanlarında nefsini doyurmuş bir cinsiyetten daha fazla yatırımımızın, beklentimizin olmasında şaşacak ne var? yani onlara hayatın tamamı, bize aşk. o yüzden aşk onla-

afyonu aşk

r gösterir. yani o kadar da kötü bir birazcık afyona herkesin değil, afyon niyetine olsun.

rın hayatında birşey, bizimse hayatımızın ta kendisi. bunun vahim sonuçları olabiliyor tabii.

gözünüzün önünde canlansın diye yazının başındaki genç kızın yerine koymaya devam ediyorum sizi.

babanızı atlata atlata sevgilinizi görmeye devam ediyorsunuz. eğer siz bulutların üzerinde değilseniz, yer ayaklarımızın altından çekilmiş durumda. yaz geliyor. kısa bir eteğiniz var. satın alabilmek için de giyebilmek için de babanızla binbir kavga etmiştiniz. onu giyip sevgilinizle buluşmaya gidiyorsunuz. güzelsiniz, aşkınız güzel. hayat, çay bahçesi, çay bahçesinin iğrenç plastik masaları güzel. ama sevgilinizde bir haller var. izin süreniz dolmadan, "hadi kalkalım," diyor. "eve gitmeme daha var," diyorsunuz. "gıcık kaptım, herkes sana bakıyor. bu ne biçim etek böyle kızım ya," diyor. ve o çok sevdiğiniz, giyebilmek için yine çok sevdiğiniz babanızla dalaştığınız eteği, şu gelip geçici oğlan uğruna feda ediveriyorsunuz. ne var bunda demeyin, kölelik çok küçük şeylerle kurulur. bazen de dolabın köşesinde eskiyip duran bir etekle.

bu hikâye gerçekçi değil mi? bundan daha acıklısı da var. yine büyük aşk falan var, ama evlilikle sonuçlanmış. evlilik de birkaç tokatla sürüyor. ama tokatların sahibi ağlıyor sonra. mahzun bir kaplanın gözleriyle bakıyor. "seni seviyorum. beni affet. seviyorsan affedersin. çünkü sevdiğim için yaptım bunu, seni sevdiğim için kızdım sana." erkeklerin sevgisiyle kadınların sevgisi farklı tezahür eder, onlar sevdikleri için kızarlar. biz sevdiğimiz için affederiz; sevgilimizi, kocamızı, çocuğumuzu, arkadaşımızı. yani uzun lafın kısası, bazı tokatlara katlanılır, gidecek yer olmadığı için, çocuklar aç açık kalacakları için. ama bazı tokatlar da affedilir; aşktan.

oysa bu hayat denen macera, bizim için de bir erkeği elde edip elde tutmanın dışında sürprizler hazırlamıştır eminim. mutlu bir yuva kurup çocuk sahibi olmak gibi bize sonuna kadar dayatılan bir şevi önüne hedef olarak koymamış olanlarımızın bile, şu aşk işinde bu kadar yelkenleri suya indirmeleri acaba bu dayatma iliklerimize işlediği için midir? gidecek yerimiz, geçinecek paramız, bize güven sağlayacak uğraşlarımız olduğunda bile varolabilmek için neden aşka bu kadar muhtacız? ona erkeklerin duymadığı bir ihtiyaç duyduğumuz için mi? yoksa, başka yerlerde bize pek yer açılmadığı için mi? zorla, dayatarak, korkutarak bize kabul ettiremedikleri bir sürü şeye, âşık olunca pek sesimiz çıkmıyor. siz böyle bir aşkın özgürlük olduğuna, mutluluk olduğuna inanıyor musunuz?

işte bu yüzden başlıktaki cümleyi sarfettim; aşk kadınların afyonu. bizi aşkla. aşk masallarıyla uyutuyorlar. gözümüzü boyayıp dünyayı, hayatımızı istedikleri gibi yönetiyorlar. ama şunun da farkındayım; afyon acıları dindirir. hatta tatlı hayaller gösterir. yani o kadar da kötü bir şey değildir aslında. ve birazcık afyona herkesin ihtiyacı var bana sorarsanız. yeter ki ilâç niyetine değil afyon niyetine olsun.

ayşe düzkan

"Ben", bir erkek kim olduğumu düşünüyorsa o oldum

O zamanlar on yaşımdaydım ve okula her gün otobüsle gidip dönüyordum. Her sabah durakta bekleyen bir çocuk daha vardı, o kendi arkadaşlarıyla duruyordu ben de kendi arkadaşlarımla. Tipini beğeniyordum, o etrafımdayken biraz daha yüksek sesle gülüyordum. Bir akşam üzeri eve giderken olan oldu. Ben otobüsün en önünde oturuyordum. o da iki sıra arkamda. Bir takım fısıldaşmalar ve bastırılmış kıkırdamalar arasında bir el omuzumdan uzanıp elime bir kağıt parçası sıkıştırdı. Açtım. Kareli kâğıdın üzerinde kurşun kalemle yazılmış tombul harfler vardı. 'Sevgili kız', diyordu harfler. 'seni seviyorum.'

Mesajı okuyup gözlerimi pencereye çevirdim. Yolun kenarındaki otlar, sanki her yaprağın altında bir ışık yanmış gibi zümrüt yeşiline dönüşüyorlardı. Göğsümde bir ağrı başladı ve bütün damarlarıma yayıldı; ta ki aşkın o en güçlü sonucu olan kalm, saf bir narsizmle dolup, glükozdan ağırlaşana dek. Bir çocuk, bir yabancı, erkek cinsinin bir üyesi, kendi bilinmeyen hayatı içinde, bilinmeyen yatağında uzanıp beni düşünmüş ve böylelikle bana gerçeküstülük vermişti. O ana kadar "ben", kim olduğumu düşünüyorsam oydum. O andan sonra uzun bir zaman boyunca, "ben", bir erkek kim olduğumu düşünüyorsa o oldum. O kurşun kalem not, bağımsızlığımın sonunu işaret etmişti.....

Jill Tweedie
Aşk Adına

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

Roza toplatıldı

Türkiye'de çıkan ilk Kürt kadın dergisi *Roza*'nın ikinci sayısı İstanbul DGM'ce toplatıldı. Toplatılma gerekçesi yine "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün parçalanması" olarak gösterildi. Kürt kadınların çıkardıkları ilk kadın dergisi olmasına ve ilk sayısı ikinci baskı yapmasına rağmen, *Roza*'nın toplatılması belli ki basın için haber değeri taşımıyordu. *Roza*'nın İHD'de düzenlediği basın toplantısına yalnızca muhalif basının bir bölümü ilgi gösterdi. Derginin yaptığı basın açıklamasında şöyle deniyordu:

"Kürt kadını olmanın, bu ülkede yüzlerce engelle, zorlukla boğuşmak demek olduğunu da biliyoruz. Aynı zamanda zorlukları bertaraf etme doğrultusunda çaba göstermek olduğunu da.

Türkiye'de çıkan ilk Kürt kadın dergisi olan *Roza*'ya yönelik bu baskı politikasının aynı zamanda tüm özgürlükçü düşünce ve girişimlere yönelik politikanın da bir parçası olduğu açıktır. Bu ülkede rahat nefes almak istiyorsak, bunlara karşı çıkmanın tüm yollarını denemek gerektiğini ve susmanın yeni baskı davetiyeleri çıkarmak olduğunu düşünüyoruz..

İstanbul DGM'nin dergimizi toplatma kararını kınıyor, başta kadınlar olmak üzere tüm muhalif güçleri dayanışmaya çağırıyoruz." *Roza*'nın açıklamasına katılıyor, toplatılmasını biz de protesto ediyoruz.

Ankara'dan sevgiler

Ankara büromuzu açtık. Gönüllü Ankara Pazartesi Grubu olarak önce derginin satışını artırmak için neler yapabiliriz? Ankara'da daha çok sayıda kadına dergimizi nasıl ulaştırabiliriz? konularında tartıştık. Elden satış yapmak ilk çalışmamız oldu. Bu arada zamanla birbirimizi daha iyi tanımaya başladık. Sürekli bir adresimizin olmaması en büyük zorluktu. Ve derginin Ankara bürosunu açma fikri doğdu. Müthiş heyecanlı toplantılar yaşadık. İstanbul'daki Pazartesi çalışanlarıyla görüştük. Sonunda iş uygun bir yer bulmaya gelmişti. Ama bu sandığımızdan daha zor oldu! Bizim beğendiğimiz yerlere paramız yetmiyordu. Ortak aradık. Bu arada pek çok deneyimimiz oldu! Çünkü genellikle iş ve büro sahibi olanlar erkek ve kadınlarla, hele bizle, ortaklığa ya çok soğuk ya da malum derecede sıcak yaklaştılar. Gazete ilanıyla kadın ortak aradığımızı duyurma çabalarımız da sonuç vermedi. Bu çabalar sırasında birazda ümitsizliğe kapılmıştık. Derken Kızılay'da tam bize göre bir çatı katı bulduk. Sıra içini döşemeye gelince yine bir koşuşturma başladı, evlerden, İtfaiye Meydanı'ndan, elden bulunan eşyalarla bizim çok beğendiğimiz bir büroya kavuştuk... Kendimizi de bir yemekle ödüllendirdik.

Şimdi *Pazartesi*'nin Ankara Bürosu var. **Büromuz** Konur 2 Sokak, No. 53/10, adresinde.

Telefonumuz 0312 4190995

Pazartesi toplantılarımız devam ediyor. Ankaralı kadınlar, artık *Pazartesi*'ye ulaşmanız, haber ulaştırmanız çok kolay. Amacımız Ankara'dan Haberleri *Pazartesi*'ye, *Pazartesi*'yi de Ankara'lı kadınlara ulaştırmak.

Pazartesi, Ankara

Alternatif Habitat'ta aşk var

Önce "6 milyar dünyalı İstanbul'a geliyor" diyerek gözümüzü korkuttular, sonra anlatmaya başladılar; Habitat nedir, ne değildir. Gazeteler özel sayfalar hazırladı, TV programları yapıldı, uzmanların oynadığı reklam filmleri ekranları işgal etti. Nerede, nasıl yaşıyabileceğimize ilişkin konferans bir türlü anlaşılır hale gelemedi. Çoğumuz için uzmanlık gerektiren bir konu olarak kaldı. "Misafirler geliyor" denilerek İstanbul'un belli bölgelerine çeki düzen verildi, parklardaki çiçekler bile sıraya sokulup "sarılar ön tarafa, kırmızılar ortaya geçsin" denilerek "modern bir kent" görüntüsü yaratıldı. Habitat'ın gerçekleşmesi için 2 trilyondan fazla olduğu söylenen bir takım paralar harcandı ama Habitat'ın ne olduğu, niçin yapıldığı hâlâ anlaşılamadı. Geçenlerde Istanbul'un pembe kaldırımlarını yapan bir işçiye sormuşlar "Bu hazırlıklar niçin yapılıyor? Biliyor musun?", "Habit ağa diye biri gelecekmiş, onun için" demiş.

İlk BM İnsan Yerleşimleri Konferansı, yani Habitat 1, 1976'da Kanada'da yapılmıştı. Resmi görüşler esas alınmış, hükümet politikaları tartışılmıştı. 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilecek olan Habitat 2'de yer alanlar, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin konuyla ilgili düşüncelerine ağırlık verileceğini söylüyorlar. Ama yine de çeşitli alternatif Habitat toplantıları da olacak. Yani bir kısım sivil toplum örgütleri resmi Habitat'a katılmayacaklarını açıklayarak, alternatif gösteriler, tartışmalar düzenliyor.

Bir de onlara soralım dedik, Toplumsal Yeşiller'den Aslı Delikara ile konuştuk, niçin alternatif Habitat? "Öncelikle Habitat'ın Türkiye'de yapılmasını protesto etmek için" dedi. "Savaşın olduğu, zorunlu göçün yaşandığı, köylerin boşaltıldığı, ormanların yakıldığı, ortama kentlerinde bile yol, su, elektrik gibi en temel ihtiyaçların giderilemediği bir ülke"de dünyanın geleceğinin tartışılmasını kabul edemiyor. Alternatif Habitat içinde Muğla Kadın Dayanışma Grubu da var."

Alternatif Habitat çalışmaları çeşitli yerlerde sürecek. The Marmara'da 2 Haziran'da Yeşiller in, Barış Dergisi'nin etkinlikleri var. Aslı da "aşk" üzerine konuşacak. 3 Haziran'da ise yine aynı yerde çeşitli kuruluşların hazırladığı "Savaş Göçü Çalışma Günü", 4 Haziran'da Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nde "Savaş Göçmenleri Meclisi" gerçekleşecek. Bu grup ayrıca alternatif Habitat toplantılarında göç atölyelerine katılacak. 30'u aşkın kuruluş birlikte örgütlediği alternatif Habitat toplantıları ise 29 Mayıs 9 Haziran tarihleri arasında Osmanbey La Bella'da. 30 Mayıs-1 Haziran ve 4-5 Haziran tarihlerinde kadın konulu toplantılar olacak.

habitat'ta kadın kozası

Çeşitli kadın kuruluşlarının oluşturduğu Kadın Kozası, Habitat'ta ortak bir stand açacak ve faaliyetleri için katalog bastıracaklar. Uluslararası Kadın Kozası tarafından kurulacak çadırdaki faaliyetler, her gün belli bölgelerden kadınlar tarafından düzenlenecek. Türkiye'den katılan kadınlar hem "Avrupa Günü"nün organizasyonuna katılacaklar, hem de ev sahibi oldukları gerekçesiyle Türkiyeli Kadınlar" olarak bir günü üstlenmeye çalışacaklar.

Kadın Kozası iki atölye çalışması için başvuruda bulundu. 7 Haziran 10.45-12.00 arası Yerel Politikalara Kadınların Katılımının Arttırılması İçin Starteji Geliştirme ve Kadınların Yerel Yönetimlere Katılması, 8 Haziran 13.00-15.00 arası "Kadınlar, Kentler ve Medya'nın Rolü" tartışılacak. Bu toplantılarda Türkçe çeviri olacak.

Yasalar ve kadınlar

Adana Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu'ndan kadınlar bir seminer düzenlediler.

Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD), Kadın Komisyonu tarafından, 29 Şubat-3 Mart tarihleri arasında, "Dünya Kadın Konferansı Işığında Kadın Hukuku" semineri düzenlenmişti. Seminer, "Kadın hakları devredilemez, dokunulamaz, vazgeçilmez bir temel insan hakkıdır" bildirgesiyle sonuçlanmıştı. Seminere katılan ÇHD Adana Kadın Komisyonu'ndan Rukiye Çınkılıç, Elif Türkmen Doğan, Halide Besler ve Gülten Anar. 16 Mayıs'ta Hukukçular Lokali'nde, hukukçulara yönelik bir toplantı düzenlediler. Bu toplantıda Abant taki seminerin sonuçlarını, alternatif yasa değişikliklerini, kadın bakış açısıyla nasıl olmaları gerektiğini anlattılar. Seminer, Pekin'in bir toplu değerlendirilmesi, uluslararası belgelere atılan imzaların önemi, Medeni. Borçlar, Çalışma ve Mal rejimi ile ilgili kadının lehine görünüp de aleyhine olan yasalar tartışıldı. Yasalarda kadınların, kadın-kız ayrımı yapmadan nitelenmesi istendi. Özellikle kadına yönelik şiddet ve saldırıların 'aileye' yapılmış görünmesi eleştirildi ve bu yanlışlığın giderilmesi istendi. .

Toplantı bittiğinde, geniş katılımlı toplantılarla, daha çok kişiye ulaşmak, kamuoyu oluşturmak ve bu çalışmaların desteklenmesi için kampanyalar düzenlemek gerektiği ortaya çıktı.

Ayşegül Kanat, Adana

1 Mayıs!

1 Mayıs'ta Kadıköy'de yapılan mitingde biz kadınlar da vardık. "Kadınlar Vardır" şarkısını söyledik. "Bedenimize, emeğimize, kimliğimize sahip çıkalım", "Yaşasın 1 Mayıs", "Evde Reis İstemiyoruz", "Kadınlar her yerde yönetimlere" diye bağırdık. Ama bu 1 Mayıs'tan geriye unutulmayacak gencecik üç ölü kaldı. Hasan Albayrak, Dursun Odabaş, Levent Yalçın polis kurşunlarıyla öldüler. Ne var ki gazeteler, televizyon kanalları sadece cam kırıklarıyla ilgilendiler.

Yerel seçimlerde kadın talepleri

Özgürlük ve Dayanışma Partisi üyesi kadınlar 2 Haziran kısmi yerel seçimleri için Bakırköy'de kampanya yürüttüler. Tüm yerel yönetim organlarında kadınlara eşit temsil, söz, karar ve denetim hakkı istediler.

- Dayak, cinsel taciz, tecavüzlere karşı danışma merkezleri.
- Dayanışma ve sığınma evleri.
- Spor tesisleri, yeşil alanlar. çocuk parkları.
- 24 saat açık kreşler.
- Ucuz ve temiz yemekhaneler.
- Ucuz ve temiz çamaşır ve ütü yerleri.
- Geceleri korkusuzca yürüyebilmek için bütün sokaklarda aydınlatma.
- İşverlerinde ve alış veriş merkezlerinde çocuk bakım ve oyun odaları.
- Tüm yerel yönetim organlarında kadınlara eşit temsil, söz, karar ve denetim hakkı.
- Parasız sağlık merkezleri.
- Yalnız yaşayan kadınlar, sakatlar ve yaşlılara uygun konutlar
- Kadın emeğini değerlendirme merkezleri.
- Çocuk arabaları için uygun kaldırımlar.
- Temiz tuvaletler, tuvaletlerde çocuk bezi değiştirme yerleri.

Bu talepler Özgürlük ve Dayanışma Partisi üyesi kadınların yerel seçimlerdeki talepleri. ÖDP'nin yerel seçimlere katıldığı Bakırköy'de bu talepleri içeren bildiriler dağıtan ÖDP'li kadınlar:

"Sokaklarda şiddete ve cinsel tacize uğramadan, günün her saatinde korkusuzca dolaşacağımız özgür kentleri yaratabilmek için,

Sırtımıza yüklenerek bizleri toplumsal, siyasal yaşamdan önemli ölçüde koparan ev işleri ve çocuk bakımını karşılıksız gerçekleştirecek yerel yönetimleri kurmak için,

Kendimizi özgürce ifade edebileceğimiz; kültürel, siyasal gelişmemizi sağlayacak kurumları kendi ellerimizle yaratmak için,

Ve nihayet özgür, eşit, savaşsız, kadın-erkek ayrımının yapılmadığı, bizlerin de söz ve karar sahibi olduğumuz bir yaşam için güçlerimiz birleştirelim, katılalım, değiştirelim" dediler.

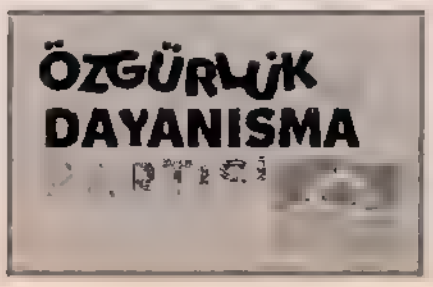

Bakırköy Belediyesi'ne ait olan bir binanın önünde eylem yaparak, bu binanın kadınların kullanımına verilmesini talep ettiler. Semt pazarlarında bildiri dağıttılar. Ayrıca, belediyenin sokakları iyi aydınlatmamasını protesto etmek için, fenerli, meşaleli ışıklı gece yürüyüşü yapacaklarını bildirdiler.

Dikkat!
Mor Çatı yeni adresinde

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kadınlarla dayanışmasını ve danışma hizmetlerini yeni merkez binasında sürdürüyor. Yeni yeri, eskisinden pek uzak bir yerde değil. Şiddete uğramış kadınlarla telefonla ve yüzyüze görüşerek hem hukuksal hem de psikolojik danışma ihtiyaçlarını karşılamaya devam ediyor.

Adres: İnönü Mahallesi, Nisbet Sokak, No: 6/5, 80230, Şişli, İstanbul.
Telefon: (0212) 233 60 85, 248 16 80
Fax: 231 68 72

Bir Anneler Günü var

İlanlar, hediyeler, mutluluklar, sitemler, küsmeler, intikamlar, intiharlar, yılın anneleri, vs...

Dekorasyon, evcil hayvanlar, müteferrik, satılık eşya, temizlik servisi, büro eşyaları, zayi, Anneler Günü ... ("Annemi kaybettim, hükümsüzdür". "Canım cüzdanım, sen benim her şeyimsin, hep yanımda ol").

Gazete ilanları artık Anneler Günü'nde annelere sevgi göstermenin bir yolu. İlk bakışta biraz yabancılıştırıcı, ama nelere alışmadık, buna da alışırız.

"Bu yıl annelere verilen çiçekler hiç solmasın". Nasıl yani? Eee annenize renkleri solmayan Yataş çarşaflarından alırsanız öyle olur.

Anneler Günü amacından saptırılıp, amacından boşaltılıp tüketimi körüklemenin aracı olmuş. Amacı, içeriği neydi ki? Bu toplumda her şey öyle olmuyor mu? Tabii bu kadar dolayımsız(!), koşulsuz(!) bir sevginin kullanılması biraz fazla çarpıcı oluyor. Çok eleştiriliyor bu tuketim meselesi, en çok da Anneler Günü'nün kullanıldığı çarşaf çarşaf reklamları ve ilanları içeren gazetelerde. "Annenize onun değerine uygun, unutamayacağı bir hediye alın". Annemin değeri kaç lira? Bu neden gereksin? "Bir çiçek, bir öpücük yeter".. Neden yetsin? "Siz en iyisi hediye telaşını bırakın, annenizle ve çocuklarımızla ilişkinizi düşünmeye ayırın bugünü". Neden ille de bugün?

Herkesin annesi başka. Anne var **anne** var. Tansu Çiller DYP'lilerin "fedakâr annesi", Berna Yılmaz "özürlulerin annesi", vs.vs. Bir de alternatif anneler gününün anneleri var, şehitlerin ve gerillaların Başbakan'a barış mesajı götürmek isteyen anneleri, kayıp anneleri, anneliklerini bilip evlerinde oturmayan anneler, onlara da hadleri bildirildi.

Yani şu Anneler Günü politika malzemesi de yapılıyor, ne ayıp!

Annesini kaybetmiş olanlar, çocuğunu yitirmiş anneler için hüzünlü, acılı bir gündür "Anneler Günü". Peki diğerleri için çok mutlu bir gün müdür? Kolay beğenmeyen bir anneye hediye beğendirme sıkıntısı, "Anneler Günü olmasa hiç uğramayacaksın"lar, "Şimdi bu çocuk hiç yoktan masrafa girecek"ler. Anneler Günü'nün yarattığı toplumsal basınç yüzünden birden açığa çıkıveren sitemler, kavgalar, hüzünler: "Sen hep böylesindir zaten, küçükken de ne yapsam sevindiremezdim seni!"

Özel günler beklenti yüklüdür, bunları önemsemediğini söyleyenler, önemsememeye çalışanlar için bile. Bayramlarda, yılbaşlarında, Anneler Günü'nde, istediğiniz kadar direnin, hayatınız değişir çünkü çevrenizdeki hayat değişmiştir.

Gazetede "Anneler Günü" ilanlarının "zayi" ilanlarının ardından gelmesi bence hoş bir tesadüf. Çünkü bu gün bir kayıptan doğmuş, Amerikalı bir genç kadının annesinin ölümünün ardından duyduğu acıdan. Herkesin kişisel tarihinde başka, daha gerçek bir Anneler Günü var belki. Ama "Anneler Günü "bir kayıpla başlar çünkü her yakın sevgide bir kayıp, bir eksiklik, bolca suçluluk duygusu ve öfke de vardır. Elli altı yaşında bir İngiliz kadın, tek oğlu ve akrabaları ziyaretine gelmediği için intihar etmiş. Bir de mesaj bırakmış. "Çiçekleri mezarıma gönderin, sizden tek istediğim buydu". Anneler sizin için canlarını verirler, ama bazen intikam almasını da bilirler. O annenin çocuğu "Anneler Günü"nü bir daha hiç unutmayacak. Evet, ne düşünürsek düşünelim, ne yaparsak yapalım, bir "Anneler Günü" var.

Nesrin Tura

Hemen şimdi barış

Geçtiğimiz ay, kapak sayfalarımızda Barış İçin Kadın Çalışma Grubu'nun İstanbul'da toplandığını yazmıştık. İki gün süren geniş katılımlı toplantıdan sonra, aynı grup çalışmalarına yine devam ediyor. Grupta *Pazartesi* Yayın Kurulu'ndan da çalışanlar var. Grup yayınladığı bir bildiriyle "Hemen Şimdi Barış" diyen kadınları gruba katılmaya davet ediyor.

"Biz bu coğrafyanın çeşitli yerlerinden biraraya gelen kadınlar birlikte konuştuk ve gördük ki;

Binlerce insan yaşamından olurken, faili bilinen cinayetlerde de, insanlarımız yokediliyor.

Milyonlarca insan doğup büyüdüğü topraklardan koparılıp, göç ettiriliyor.

Çocuklarımız anılarını yitirmiş, rüyalarını başka dilde görüyor, okula başladığı gün sağır ve dilsiz sayılıyor. Tank ve top gölgesinde silah sesleriyle büyüyor. Ve geleceğimiz olan bu çocuklar kendini ifade edemez hale getiriliyor.

Kadınlar ve çocuklar cinsel taciz ve tecavüze uğruyor, şiddete maruz kalıyor.

İnsanlar birbirlerine ve kendilerine yabancılaştırılırken, bu topraklarda yaşayan halklar arasındaki kardeşliğe gölge düşürülüyor.

Kendi ellerimizle yarattığımız kültür zenginliği ve değerlerimiz yok ediliyor.

Bir yanda ağaç kesme cezası uygulanırken diğer yandan ormanlar yakılarak, ekolojik denge bozuluyor.

Bütün bu olumsuzluk ötesi yaşanan gerçekliğin adı **savaştır.**

Savaşın bizim adımıza yürütülmesini istemiyoruz. Biraraya gelen biz kadınlar; **Barış İçin Kadın Girişimi** olarak örgütlendik.

Geç kaldığımızın bilinciyle **Hemen Şimdi Barış** diyoruz.

Halklarımız için onurlu bir yaşam sağlanıncaya kadar barış için mücadeleyi taahhüt ediyor, barışın dinamik gücü olarak gördüğümüz her kadını barışa katkı sunmaya, yanımıza davet ediyoruz.

Barış İçin Kadın Girişimi, otuzu aşkın kuruluşun Osmanbey La Bella'da gerçekleştireceği alternatif Habitat toplantılarına da katılacak.

Adana'ya Kadın Kütüphanesi

Ankara Üniversitesi'nde "Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programları ve Merkezlerinin Tanıtılması" konulu toplantıda, Prof. Dr. Gaye Erbatur Adana'daki çalışmaları hakkında bilgi verdi. KADALM'un (Çukurova Üniversitesi Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi) eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal bilimler gibi birimleri var ve her birimin bir müdürü var ama bir bütçesi, bir sekreteri, en önemlisi de bir yeri yok. Bütün bu yoklara rağmen kadınlar KADAUM tarafından belirlenen projelerde çalışıyorlar. KADAUM'un iki temel amacı var; Çukurova Üniversitesi'nde kadın çalışmaları yüksek lisans programı açmak ve Adana'da bir kadın kütüphanesi kurmak. Gaye Erbatur, kadın çalışmalarının Adana ve İstanbul'da yoğunlaştığını, bu çalışmaları diğer illere ulaştırmak için aylık seminerler düzenleneceğini de belirtti.

Yeliz Bekar, Ankara

Beynim vücuduma yenik düştü!

Bu ayki "ayıp köşe" yazısı yine bir okurumuzdan. Yaşadıklarına kendisi de inanamıyor; beyninin neden yenik düştüğünü soruyor.

Ortam etrafı göremeyecek kadar karanlık, adamın yüzünü görebilecek kadar da aydınlıktı. Ağır, hantal bedeniyle debelendi, debelendi ve hırıltılarla üzerime yığıldı. Başımı geriye attım ve "Bir öküzle seviştim" diye düşündüm. Gözlerimi açtım. Etrafa baktım. Neyse ki rüyaymış. Ama vücudumdaki kasılmalar, kıpırtılar hâlâ devam ediyordu. Herhalde dünkü adamın sıcak, etli, kocaman, tokalaşırken sımsıkı kavrayan, -şaşırtıcı ama- içimi hoplatan ellerinden çok etkilenmiş olmalıyım. Ya da hiç teklifsizce uzanıp iki yanağıma kondurduğu o öpücüklerden. Yoksa bu rüya uzun süredir devam eden yalnızlığımın, hele de dört yıl süren o müthiş birliktelikten sonraki abazanhğın bilinç altı mıydı? Belki de hepsi birdendi. Bilmiyordum. Bildiğim ise rüya bir süre aklımdan çıkmayacaktı. Aslında adamı çok önceden tanıyordum. Silik, dikkat çekmeyen, dikkat çekmesi de gerekmeyen bir tipti.

Ertesi gün, işyerime gelen telefonu beklemiyordum diyemeyeceğim. Kesik kesik, zorlanarak, ismimin önüne "sevgili" sıfatını takmayı ihmal etmeyerek ve sık sık tekrar ederek, "Seni dün akşam rüyamda gördüm. Göğüslerini okşadım. Sonra da aşağıları. Bacakların çok güzeldi," diyordu. Belki de aynı zamanda mastürbasyon yapıyordu. O erkekti, olurdu, bana ne oluyordu. Kış ortasında bedenim neden alev alev yanıyordu?..

Ben güzel bir kadınım. Saçlarım, kocaman gözlerim, ağzım, burnum, boyum posum, balıketinden az zayıf vücudum... Yani çekici bir kadınım. Bana âşık olan adamlar var. Yakışıklı adamlar. Flörtlerim oluyor. Onlar da öyle. Hatta çok sevdiğim, üzerine titrediğim, toz kondurmadığım, platonik takıldığım, asla açılamadığım, uğruna pek çok şeyden vazgeçebileceğim, kaybetmeyi asla göze alamadığım bir sevgilim (yani dostum) bile var. Var da... Bu çirkin, silik, şişko, dikkat çekmeyen adamdan neden etkilendim. Neden beynimle vücudum arasındaki savaşta beynim yenik düşüyor, vücuduma söz geçiremiyor? Neden?

İki gün sonra işyerime ziyarete geldi. Aslında bir gün önce de gelmiş ama yokmuşum. Aradan iki gün geçmesi beynimin birkaç zafer elde etmesine neden olmuştu. Ona; "Telefondaki konuşmalarının 900'lü hatlardan beter olduğunu, kastettiği anlamda bir ilişki istemediğimi, erkek arkadaşlarımın ise yanıma, cinsel kimliklerini evlerinde bırakarak geldiklerini" söyledim. Vay be! Bozuldu. Belli etmemeye çalıştı. Biraz sohbet ettik. Bana şiir okudu. Şiir okuyan bir öküz! Gitmek için ayağa kalktı. Tokalaştık. Opmek için bir hamle. Bu sefer hazırlıklıydım. Öptürmedim. Elini, ayağını nereye kovacağım şaşırdı. Ne söyleyeceğini de. İkinci raund benimdi. Yaşasın!

Uzun bir aradan sonra (bir hafta kadar) tekrar telefon etti. Dost olarak. Başım ağrıyordu. Çıkma teklif etti. Dost olarak! Şehirden kaçmak, temiz hava almak, birazcık tabiat. Cazip geldi. Kabul ettim. Dostuz ya! Akşam üzeri buluştuk. Arabanın dörtte üçünü kaplıyordu. Otobana girer girmez ellerini üzerimde hissetmeye başladım. Rüyam!

Göl kenarı güzeldi. Hava serin ve temizdi. Canlandırıyordu. Üşüyordum ama arabaya girmek istemiyordum. Ellerimi soğuk göl suyuna soktum. Nefis bir duygu! Orada olmaktan mutluydum. Biraz yürüdük. Yanımdaki erkek şimdi acemi bir oğlan havasında, kolunu omuzuma atmaya ve orada tutmaya çabalıyor, yanağıma ufacık kaçamak öpücükler kondurabilmek için uğraşıyordu. Hoşuma gidiyordu. Resmen naz (cilve) yapıyordum. Bu ben miydim? İnanamıyordum.

Bir süre sonra arabaya girdik. "Bir dakika," dedi. Dudaklarını dudaklarıma değdirdi. Öylece durduk. "Güzel değil mi," diye sordu. Güzeldi. Öpüştük. Ben ondan daha güzel öpüşüyordum. Belli ki çok fazla kadın tanımamış. Doğaldı bu. Doğru düzgün bir flörtü olduğunu ise hiç sanmıyorum.

Uzun uzun öpüştük. Bu arada eteğim yukarı sıyrılmış. Eli dizlerimin biraz üstünde amaçsızca dolaşıyordu. Bunun adı okşama değildi. Sürtünmeydi. Aslında umurumda da değildi. Sonra arabayı daha sakin bir yere çekti. Devam ettik. Daha önce bu şekilde uyarıldığımı hiç hatırlamıyorum. Beynim uyuşmuş, gözlerimi açmam ve konuşmam mümkün değil, bacaklarım gergin, bacaklarımın arası müthiş duvarlı. Ancak benim bu durumumdan onun haberi bile yok! O hâlâ diz kapaklarımla meşgul, keşfe çalışıyor. Çık yukarı, sok elini çamaşırımdan içeri. Aptal. N'olucak şimdi. Havır, uyarıldım, istiyorum. Ama, bu adamla da olmaz ki. Üfff! Hadi bu seferlik olsun, sonra başımdan savmalıyım bunu. Mastürbasyon yaparın daha iyi. Hiç olmazsa kendi kendimin ne istediğini bilirim. Bu ne böyle?

Dağa çıktık. Yükseklere. Hava da ivice kararmış. Şehrin ışıkları aşağıda yanıp sönüyor. Opüşüyoruz. Neyse en sonunda eli bacaklarımın arasında. Ama... Çamaşır ve çorabın üzerinden. Üfff! Ya sabır! Çattık! Yine de buna bin şükür. "Hayır gidelim buradan, bir bok beceremiyorsun," diyeceğim ama adam azmış, bu sefer de zorlamasından korkuyorum. Sakin olmalıyım.

Bir ara ruvasını anlatıyor. Pratik olarak. Kazağımı ve sütyenimi yukarı sıyırıyor. Arkadan sarılıyor. Göğüslerimi o kocaman elleriyle şöyle bir kavrıyor. Sonra eğiliyor. Karınımı öpmek istiyor, belki de daha aşağıları. Araba dar. Göbeği de var. Dayanamıyor. Derhal eski konumuna geçiyor. Benim kucağına oturmanı istiyor. Hani filmlerdeki gibi. Araba her ne kadar duruyorsa da... Oturuyorum. Ve kramp. Ne iş! Ben böyle hovardalığın... Yerime geçiyorum. Çamaşırımı çekmeye çabalarken arabadan çıkıyor. Açık fermuarından yukarıya doğru yönelmiş organına gözüm ilişiyor. Küçük!!! O cüsseye hiç yakışmıyor. Çamaşırımla boğuşurken benim kapımı açıyor. Bacaklarımı dışarı alıyor. Çamaşırımı aşağıya indiriyor. Beni geri itiyor. Bir şeyler (emniyet kemeri filan sanırım) sırtıma batıyor ama... Üzerime uzanıyor. Organını organıma değdirmeye çalışıyor. Kendimi sıkıyorum. Uzat bacaklarını diyor. Bacaklarımı birbirine yaklaştırıyorum. Onu içime almayacağım. Almıyorum da. Organı klitorisime değiyor. Bu ufacık temas bedenimi altüst ediyor. Titriyorum. Aynı anda çizmelerime doğru akan sıvıyı hissediyorum. Boşalıyor. (Çizmelerime doğru nasıl boşalır sormayın rica ederim. Bilmiyorum.) Ancak titremem hâlâ devam ediyor. Bu anlamsız temas beni küçük bir orgazma itiyor. Biraz daha sürmesini istiyorum. "Dur. Kımıldama. Dur. Dur," diyorum. Duramıyor. Ter içinde. Kendini dışarı atıyor. Kahretsin! Orgazmım yarım kaldı. Orgazm mıydı? Beni temizliyor. Başımı geriye doğru atıyorum. İçimden "Bir öküzle seviştim" diye geçiriyorum.

Serap

Niçin süslenmemiyorum?

Bu memlekette süslenmeme özgürlüğü yok mu? Kimin için süsleniyoru , nasıl süsleniyoru , ne zaman süsleniyoru derken süslenmeyen kadınlar unutuldu galiba.

Kimin için süsleniyoruz? tartışması ilginizi çekti mi bilmem ama tartışma uzayınca ben de neden süslenmediğimi yazmak istedim. Önceleri öğrenmediğim için, daha sonra korktuğum için, ve daha da sonra zor geldiği için, yani biraz tembellikten ve artık yakıştıramadığım için diyebilirim. Süslenmek uzmanlık işi. Bu işi çocukken öğreniyoruz. Ama "küçük kız" çocuğu gibi büyütülmemişsen, boyalarla, bebeklerle, incik boncuklarla haşır neşir olmamışsan bunlarla barışmak bulaşmak daha sonra mümkün olmuyor. Ve bir de süslenmenin cinsellikle doğrudan bağlantısını keşfedince bazı kadınlar itiraz ediyor, kabullenemiyor. Süslenme tartışması yapanlara bunu hatırlatmak isterim. Neden benim süslenmem gerekiyor? Süsler ve görüntüler ilişkileri, yaşantıları nasıl etkiliyor bunu farkediyor musunuz? İtiraf etmeliyim ki bir ara denedim, ama olmuyordu, yakıştıramıyordum, öğrenemiyordum. En önemlisi de bunun için zaman ve emek harcamak gerekiyordu. Sonunda vazgeçtim. Çoğu zaman ne bulursam onu giyiyor -bütün giysilerim birbirine benzer renktedir-, saçlarımı kısacık kestirdiğim için tarak bile kullanmadan, yüzümü yıkayıp sokağa fırlıyorum. Ama bir tek şeyden vazgeçemiyorum, bir dizi gümüş bilezik. Bileziklerim herkesin ilgisini çekiyor, belki de bu kadar süslenmemiş bir kadının kolunda oldukları için, belki çok oldukları için. İçtiğim sigara da ilgi çekiyor, sigaramı hep cebimde taşıyorum, birisi görünce -mutlaka aynı laflarla- sigara sohbetine başlıyor, sıkılıyorum. Ve anlıyorum ki karşımızdaki insanın görünür yanlarıyla ilişki kuruyoruz. İşte bunun için süslenmek istemiyorum, görünüşle ipucu vermemek, doğru dürüst iletişim kurmak, bir zırh oluşturmamak için. Ama bazı kadınlar da zırhlarını kuşanıp bu savaşa başlıyorlar ki çok haklılar, onları da çok seviyorum.

asuman

Babalar ve oğulları

Babalar Günü sebebiyle erkeklere babalarını sorduk; "Babanızdan neler öğrendiniz? Beraber neler yapardınız? Yasaklamaları? Tavsiyeleri? Şu erkek erkeğe dünyanızda neler olup bitti, anlatır mısınız?" dedik, anlattılar.

İbrahim, 42, mühendis

Babamın 'ben haksızsam bile haklıyımdır, babalık budur' gibi akıl almaz bir iddiası vardı, itiraz kabul etmediği için karşılıklı öğrenme durumu olmuyordu tabii. Bize ders saatleri koyar onları denetlerdi. 68'lerde saçımı uzatmama, taşrada olmamıza rağmen ses çıkarmadı, ama yanında sigara içirtmez, ayaklarımızı uzattırmazdı. Baba oğul yaptığımız özel bir şey yoktu. Bizler için çok fedakârlıklar yaptığı halde, başımıza hiç kakmadı. Şiddet kullanmasına gerek kalmadan müthiş bir sözüne uyma mecburiyeti yaratmıştı. Hiçbir ev işi ile asla uğraşmazdı. Bir baba olarak şimdi ben de onun ki kadar katı olmasa bile sözlerimin tartışılmasına pek dayanamıyorum.

Hasan, 25, bilgisayar programcısı

Benim babam çok kıskançtı, annemin sokağa çıkmasını istemezdi, dışarı işlerini hep o yapardı, beni de yanında götürürdü. Alışveriş, babamdan öğrendiğim babamla yaptığım bir iş oldu. Onun dışında bence çoğu babalar gibi o da benimle ilgili, annemin bildiği bir çok şeyi bilmezdi, bilmeye de çalışmazdı. Bana daha çok nelerin iyi olduğuyla ilgili değil de, neleri asla yapmamam gerektiğini söylerdi. Kritik durumlarda sesini duvardık. Ablam ailemin onaylamadığı birine kaçıp, evlendiğinde annem bir süre sonra onu ziyarete başlamıştı; beni de yanında götürüyordu, babamı bunu farkettiğinde, 'Hasan'ın ne işi var?' diye müdahale etti, bir daha ablama gidemedim. 'Büyüdükçe insan babayla daha fazla konuşur,' diyorlar; ben babamla kavga ederiz, birbirimize dikleniriz diye pek konuşmaya girmem. Belki insan babasından kadınlar gibi alttan almayı değil diklenmeyi öğreniyor ve iki diklenen ancak yaşlanınca birbirini dinlemeyi öğreniyor.

Yunus, 30, Şirket sahibi

Babamı manavdı, çocuğu olduktan sonra içkiyi bırakmış. Sonraları pazar günleri onunla erkek erkeğe tezgâh arkası yapardık. Ciğer, uykuluk falan alıp tekel birası ya da vermutla pepsi kola içerdik. 'Derslerini çalış, eve saatinde gel, başkaları ile kavga etme, yıkan temizlen,' vs.ler hep annemden gelirdi. Çocukluğumda ben de pazarda limon satardım, babamla iki erkek olarak yan yana olurduk, bana hep genel öğütler verirdi.

Tolga, 18, öğrenci

Ben babamı pek sevmem, herşeyimi annemle konuşurum, zaten babamı doğru dürüst görmek, konuşmak da çok zordur, aslında çok dürüst bir adamdır, Kadir İnanır tipinde yani. Ama bence görevlerini yerine getirmiyor, annemle de benle de pek anlaşamıyor, sanki bizle uzun konuşmaya tahammül edemiyor, sinirleniyor, susuyor, küsüyor, evden çıkıp gidiyor. Dayak benzeri olayı yoktur, ama beni daha özgür bırakmasını isterdim, saçımı uzatınca, küpe takınca kıyametler kopardı, hayatında bir kere veli toplantısına geldi, onda da okuldan uzaklaştırma almıştım, annem hep gelir.

Ali, 40, çaycı

Babamız topluma aykırı her davranışı yasaklardı. Büyüklerin yanında oturulmaz, bir büyüğe sert cevap verilmez, el öpülür, saygı gösterilir diye öğrendik, çocuklarımıza da aynısını öğrettik, kövdeyken beraber kâğıt ve tavla oynardık, silah atışması yarışı yapardık, biz babamızdan korkar karşısında titrerdik, çocuklarım da benim yanımda saygılı olmalıdır.

Kemal, 28, müzisyen

Biz baba-oğul ilişkisi pek yaşamadık, belli bir otorite, belli bir mesafe vardı. Babam çok erken işe gider, akşam yorgun gelirdi, bizle doğrudan bir ilişkisi olmazdı. Babamın aldığı bütün kararlar uygulanırdı, çok yumuşak, çok sevecen ve bizi serbest bırakan bir adamdı, ama birbirimizle konuşmaya birbirimizi tanımaya son bir iki yıldır yeni başladık diyebilirim.

Semih, 43, mimar

Biz üç kardeşiz, en küçük benim. Babamla çok geç tanıştım. Ben çok küçükken bizi terketmişti, ortaokulu bitirdiğim yıl geri döndü. Evde babamdan hiç söz edilmezdi. Geri döndüğünde çok yaşlanmıştı, annem sessizce kabul etti geri dönüşünü. Önceleri hiç birimiz onunla yakın bir ilişki kuramadık. Önce ablam yumuşadı. Zaten o döndüğünde evlenmişti, bizi ziyaret ettiği günler onunla sohbet etmeye özen gösterdi. Sonra ben yumuşadım. Babam gibi değil de, evimizdeki yaşlı bir misafir gibi ilgilendim onunla. Ağabeyim onu hiç affetmedi. Babamın dönüşünden kısa bir süre sonra evden ayrıldı. Ara sıra uğradığında da onunla hiç konuşmadı. Böyle zamanlarda babama acıyordum. "Babandan ne öğrendin?" derseniz, "vefayı" derim. Sanki onun vefasızlığı benim vefalı bir insan olmama neden oldu. Bir de babamın aksine çocuklarıma çok düşkünüm ben. Ona hiç benzemiyorum.

Engin, 35, hukuk bürosunda çalışıyor

Babam köyde ilkokul öğretmeniydi. Bize karışan ceza veren hep annem olurdu; dışarıda erkeklerin yaptıklarına özendiren, öğretme teklifinde bulunan ise babam değil, dayımdı. Annem hep konuşur, söylenir, bir şeyler ister, babamsa susardı, babamı sabırlı bulurdum. Babam yirmi yıl kumar oynadı, sonraki yıllarda da içki içti. Annem gece eve geç geldiğinde içerden bana seslenir, "Açma kapıyı şuna," derdi, babam da dışardan, "Aç," derdi, ben açardım. Bana karıştığı, iki şey hatırlıyorum, pantolonlarımızı İspanyol paça yaptırtmadı, bir de onun kasabasına giderken kravat takalım diye tutturdu. Annem babamı kahveden çağırmaya beni gönderirdi. Babam hiç ağzını açmazdı dedim ama annemi hiç dinlemez, hep bildiğini yapar ve kendi dünyasında yaşardı.

Halil, "Babam benimle çok ilgiliydi, çocukken onunla daha sık beraber olmayı isterdim" diyor.

Ahmet, 25, reklamcı

Babamla hiç erkek erkeğe bir dünyamız olmadı. Onunla birlikte hiçbir şey yapmadık, aramızda emir komuta zinciri vardı, o emreder ben yapardım. Dikta rejim temsilcisi gibi. Kız kardeşlerimle birlikte oturmama çok kızardı. Küçükken babamı örnek aldım ama ablalarım sayesinde hayatın ne olduğunu anlayabildim. Hayatıma her zaman karıştı, hangi okula gideceğim, ne giyeceğim, saçımı nasıl kestireceğimi hep o belirlemeye çalıştı. Net doğruları vardı, bunlara mutlaka uyulmasını isterdi ama yine de küçük yaşta beni çalıştırmada ısrarlı olması şimdi işime yaradı, hayatı daha erken öğrendim.

Halil, 22, müzik dükkânında çalışıyor

Babam benimle hep ilgiliydi, resim yapmamı desteklerdi, sağlığımı takip ederdi, ben çok merak ettiğim için beni maça götürmüştü. Çok çalışırdı. Çocukken onunla daha sık beraber olmayı isterdim.

Kamil, 34, matbaacı

Babam beni çok sevdi ama hiç bir zaman beğenmedi. Kendisi fabrikada usta olduğu için hep benim mühendis olmamı istedi. Okumam için uğraştı. Fakat ben okulu sevmiyordum ve müzikle ilgilenmek istiyordum. O kadar çok baskı yaptı ki, müzikle doğru dürüst uğraşamadım ama üniversiteye de gitmedim. Beni seviyordu ama tammaya çalışmıyordu. Şimdi işlerim fena değil, belki onun etkisiyle aramız daha iyi, ara sıra da olsa hakkımda iyi laflar ediyor. Babamın mühendislik takıntısı yüzünden çok şey kaybettiğimi düşünüyorum ama ona kızamıyorum.

Babasız kızlar balosu

Bekâra karı boşamak kolaymış; ben babasızlığın nimetleriyle zırhlananlar takımındanım. Babasının küçük kızı olmayanlar bir düğmeye basma hızıyla anında kimsenin de küçük kızı olmazlar. Bir anda üstüne süt dökülmüş galetalara dönmezler. Babasız kızlara delice güveniyorum. Öyle şeyler bekliyorum ki onlardan.

Çakal bir kadın arkadaşıma bir sabah babası: "Gel bakayım, otur babanın kucağına," demiş. Öylesine. Şuursuzca. Komik bir dehşet duygusuyla kalakalmış arkadaşını. En çok da babasının inadına: kızını hâlâ kucağına oturtulucak kıvamda hissetmesindeki o çocuksu inada.

İş bu kadarla bitmiyor. Arkadaşımın öküzz bir herifle rezalet bir ilişkisi var. Bilmem kaç yıldır öyle ne öldürür ne güldürür sürüp giden. Oküzz adamın tek özelliği çektiriyor olması. Yani arkadaşımı gerçek anlamda hiçbir zaman istememesi. Bir de bence kapı gibi bir özelliği var ki asıl o bu öküzü sittin senedir karşı konulmaz kılıyor. Bizim kuşaktan olup da o sessiz ve derin maçoluğuvla babasını bilinçaltında en andıran bu herifçioğlu, bana kalırsa. Yoksa bunca yıldır yirmi dört saat nöbette yaşanmaz Herif ne zaman biplese koşa koşa koşaraktan. Arada birkaç aylık teneffüslerde de hep kulağın bip sesinde. İçin kırık dökük camlardan acıtırken, bu kadar emre amade...

Arada bir içip içip çirkin, epeyce çirkin şeyler söylüyor herife arkadaşım. Onları söyleyip rahatlıyor bir çeşit. Bu denli ayaklar altında olduğu bir ilişkide ağza alınmayacak şeyleri herife boca edip: "Ama ben de ona ne eziyetler ediyorum: çekilmez, feci karının tekiyim" diye teselli buluyor sözüm ona.

Kanmaca kandırmaca
Dil üstünde kaydırmaca

Freud a göre enerji doğumdan itibaren önce ağızda, sonra kıçta, sonra *phallus* civarında şiddetli bir kasırga edasıyla dolanıp, bizi 6-11 yaşları arasında göreceli olarak (Allaha şükür) rahat bırakıyor. (*Genital* dönemde katlanarak geri gelip ağzımızı burnumuzu dağıtmak üzere...)

Bu yıllarda ansiklopedi, kitap devirmeye doyamadığımızı; paraydı, karttı, kibrit kutusuydu, midye kabuğuydu koleksiyonlarıyla nasıl da zevkle uğraştığımızı; karşı cins olmasa da olur, hemcinslerim kalelerimdir diye saatlerce neşe içinde oynadığımızı dilerim unutmamışsınızdır.

Bu yaşlardan benim şiddetle özlediğim o yoğun Çanakkale geçilmez konsantrasyonumdur. Resim çizerken, oynarken, ders çalışırken, okurken, film seyrederken öylesine yüzde yüz, yüzde bin beş yüz oradaydım ki. Yüzerken balıktım, bisiklette bisikletle hemvücut, tiyatroda bizzat oyuncu, okurken okuduğumdum. Büyü gibi, sihir gibi bir şeydi epeyce de uzattım ben bu dönemimi. 15-16'mda kovuldum.

Benim kafamı illa bozan *phallic* (*Phallus*'da yoğunlaşılan) dönem. Bu dönem Oedipus kompleksinin yaşanıp sözüm ona çözümlendiği zaman ki 2 ila 6 yaşları arasındaki çileli üç yıla (Zira neler neler yaşanıyor bilinç altında!) tekabül ediyor.

Bir kere çükümüz olmadığından ona dayalı bu dönemi nasıl atlattığımız bir yana, Oedipus kompleksinin karşılığı olarak Freud'un bence nezaketen (ve de epeyce şişirerek ve zoraki) harmanladığı Elektra kompleksine ne demeli? Sorunun

ilk kısmının Freud'ça cevabı *phallic* dönemi bizlerin çük hasret hasetiyle (Penis kıskançlığı) yani kavrularak geçirdiğimiz. Yani büyüğüruhun yarısı sahip olduğu şeyin derdiyle uğraşırken (malın var ne derdin var hesabı) diğer yarısı doğuştan sahip olmadığı, hiçbir zaman sahip olamayacağı bir parçanın derdiyle yanıp kavrularak helak oluyor. Nerdeyse Marksist ekonomiye giriş. İnandırıcı değil. Hiç değil. Ben kızlarda penis haseti diye bir şey yaşanmadığına kalıbım basarım. Sende hiç olmayan bir şeyin psikolojik hasretini niye çekesin ki? O öyle ben böyle. O oğlan be kız. Hem oğlanlar da hasetle kavrulabilir bu mantıkla: Niye onu önü derli toplu, kutu gibi, düzgün ve yuvarlacık da; benimi önümd küçücuk ve manasızca sallamıyo diye.

Oğlan hafiften önüyle oynamaya başlayıp penisinin değerini keşfediyor üç yaşına filan girerken. Bu arada fevkâlade önemli bi nokta, kızın da oğlanın da arzu nesnesi aynı... anneleri. Anneni aşkına karşı rakipleri de aynı. babaları. Oğlan penisinin kıymetiyle birlikte dehşet içinde babasında da bir tane olduğunu (üstelik kocamanından) farkediyo İçin için annesini arzulayıp babasını öldürmek hayalleri kurduğun dan (olay bilinçaltında geçiyor bir çıldırtıcı korkuya da esir düşüyor.. "Bu herif (baba) benim niyetimi anlayıp çükümü kesicek. Beni mahvedecek, çüküm elden gidecek." Çocuk tabii çocuk haliyle bu kadar kahrı kaldıramıyor ve babayla uzlaşıyor. Ona benzeyerek özdeşleşerek, " Efendimiz, ben de sizdenim beni seviniz," ruhuna giriyor. (Bir çük uğruna çocuk elde gidiyor!) anneyi isteme meselesini iyice diplere itip, "Sen bizim çüklüler kulübünden değilsin," diy hor görme numaralarına bile başlıyor. İş bu kadarla da kalmıyo Çocuk hayatının aşkını yitirdi ama 'toplumunun dediği olur' un karşılığı olan pırlanta gibi bir süpereg sahibi de bu sayede oldu. Ne âlâ.

Kıza gelince... Valla şöyle oluyor.. kız bir de farkediyor ki penisi yok. Önce ona penis vermediği için annesine acayip kızıyor (niye kızsın ki, annesi kendinde de olmayan bir şeyi ona niye versin? bu kızgınlıkla aşk objesini şap diye babası yapıp annesiyle özdeşleşerek babanın aşkı için rekabet başlıyor. Dahası kaybolan penisini "telafi etmek" için babasından bir çocuk sahibi olmak istiyor. Yan

teselliyi her türlü zırvalıkta arıyor. Yalnız şöyle bir şansı var... oğlanlar korkudan analarının aşkını en dip köşelerde yitirirken, kızlar kaybedecek penisleri olmamanın rahatlığıyla babaları ile çok daha kesintisiz ve doyasıya yaşayabiliyorlar ensest duygularını. (Hatta hızlarını alamayıp babalarının burnundan düşmüş -fiziken de olabilir ruhen de- adamlarla evlenip vur patlasın çal oynasın.)

Şimdi ne kadar matematiğin zayıf olsa da.. denklemin bir tarafına hangi işlemi nasıl yaparsan öbür tarafına da aynısı yapılır. biliyorum ben bile. Bu Oedipus Kompleks/Elektra Kompleks ya da Hadımlık Endişesi/ Penis Haseti meselesinde bir tutarsızlık. bir tuhaflık bir sallapatilik sezmiyor musunuz acaba? Ama içiniz rahat, gözünüz yolda olsun. Bu meseleyi dahi aydınlatmamız mümkündür.

Id: İçgüdüsel. kısıtsız. tutkulu. "Id kendi dışında hiçbir şeyi bilmez.

Ego: Id'in polisi. süperego'nın uşağı. Gerçeğin sesi. Arabulucu. Id'i bilinçdışına hapsedip haddini bildiren. "Ego varlığını başka insanlara. topluma borçludur"

Süperego: Ego ya emirleri veren. Kanunun sesi. Vicdan ve bir sürü ulvilikler. "Buyruklarına boyun eğmezse, ego başarısızdır. Güvensizlik, utanç, şüphe, suçluluk. kuşku gibi duygular süperegonun kınamalarıyla oluşur."

Tırnaklar: Gökçe Lanseyer "İçimdeki Ben" (Freud Görüşünün Açıklanması)

Bir kere *phallic* dönemden penisli ya da penissiz hepimiz süperegoyla iğdiş edilmiş çıkıyor muyuz? Çıkıyoruz! Kaybedecek penisiniz olmasa da (Bu dönemden başlayarak) hastıra hastıra belletildiği gibi bekâret zarımız var, aile namusumuz. mahalle şerefimiz neler neler. Bence bu dönem kızlı erkekli hayallerle yalanlarla gerçekle rüya arasında o güzelim gidip gelmelerle çat oradayım çat buralarda Pinokyo olduğumuz zamanların sona ermesi, erdirilmesidir. Ve her iki cins içinde kesilen aynıdır; burnumuz. (Yine *Phallic* bir sembol.) Tahta ve uzun ve güzelim burnumuz cart diye iyilik perilerinin makas elleriyle kesiliverir.

Artık ölümsüz ve sorumsuz bir kukla değil, kanlı canlı ve minnacık burunlu bir insan olmuşuzdur. Saf ve bakir çocukluk odasından kovulmuşuzdur. Kanamayız, kandıramayız, yalan söyleyemeyiz. okul yerine kukla tiyatrosuna kaçamayız. İlkokula başlarız; biz artık: Türküz, doğruyuz, çalışkanızdır. Hatta o kadar çalışkanızdır ki teneffüs, yaz tatili filan bile yapmayıp bu zamanlarda da yabancı okul sınavlarına hazırlanırız.

3 yaşına basmanızdan 6 yaşına kadarki dönemde ıslah ediliriz. Artık çığlık çığlığa bağırmamayı,

kendimizi yere atıp tepinmemeyi, ısırmamayı, tükürmemeyi öğrenmemizin zamanıdır. Süperego Kazıklı Voyvoda'nın kazığı gibi tam boğrümüze sokulur. Döndüre döndüre doğrular belletilir. Hepimiz parça parça ediliriz. Her parçamız ayrı bir mezarlığa gömülür. "Asıl Çocukluğun Ölümü Süperego'nun doğumu". Belki de acır tanrılar bu kan gövdeyi götüren savaş günlerine de. beş yıllık hadımlık tatili verir.

Çük haseti filan diye Freud'un işkembeyi kübradan attığı o zımbırtı bir yana. babalar öncelikle (ve tercihen) kızlarını. analar da oğullarını deşerler. Ciğerlerini, pinokyoluklarını, yüreklerini: ağızlarının suyu aka aka (çocuğun rızası asla sorgulanmadan: hatta çocuk bu sevgi sellerinden! çok memnun sandırılarak) çiğ çiğ yerler. Hayatlarında ne kadar tatminsizlerse o kadar büyük bir iştahla. Babasız kızlar. bu ruhsal ensest sofrasında parçalanıp tiridi çıkmamış kızlardır. Tam parça ve kendi kendilerine. dimdik. şüpheci ve mesafeli yürümeye başlarlar. (Ana tarafından iğdiş edilmemiş bir elin parmağını geçmez şanslı erkek konusunu. başka bir yazıya havale ediyorum. Ama bu da yürekten inandığım bir mesele.)

Ah ne acıdır bu iğdiş edilmeler! En cengâver kadınlarını gündüz savaşlarının. gece masallarında tanıyamazsınız. Ne haşin kadınlar üç kadeh yardımıyla servislerin en servisini ne huysuzlara veriler. Sanki bu ciddi ve gaddar ve kararlı kadınlar "Erkeklerinin" karşısında berbat bir *flashback* le babalarının küçük kızları oluverirler. Yüzüm kızarır. Feci utanırım. Bekâra karı boşamak kolaymış: ben babasızlığın nimetleriyle zırhlananlar takımındanım. Babasının küçük kızı olmayanlar bir düğmeye basma hızıyla anında kimsenin de küçük kızı olmazlar. Bir anda üstüne süt dökülmüş galetalara dönmezler. Babasız kızlara delice güveniyorum. Öyle şeyler bekliyorum ki onlardan.

Babasız kızlar ruhları iğdiş edilmemiş bir büyük çetedir. 4-5 yaşlarında babalarına beğendirmek için kendilerini nasıl kırıtıp sırıtmadılarsa, hayata da kırıtıp sırıtacak halleri yoktur. Onları çok sık olmasa da, giderek daha sık göreceksiniz. Vitrinleri indirirken, Kumkapı'da annelerini gerekirse bıçakla savunurken, laleleri tekmelerken, kötü bir hayata kendi elleri ve bir enjektörle siktiri çekerken... Boşanmalar artıyor, yalan hayatlar kırılıp dökülüyor, kötü dikişler tutmuyor. babasız kızlar çoğalıyor çoğalıyor çoğalıyorlar. Kimi lale beyinliler nerede o misler gibi babalarının küçük kızları, annelerinin muhallebi kaşıklarıyla içlerini boşalttıkları oğulları! diye bağırsınlar. Ayılıp bayılsınlar. Kıçıkırık sevgiydi eldi öpmeydi hürmetti gömleğin kolalıydı teranelerini, zekâsı düşük yaratıcılığı hepten düşük sakarya manilerini, tespih çeker gibi mırıl mırıl mırıl sayıklasınlar. Babasız kızlar geliyor. Taş taş üstünde bırakmayacaklar.

Babasız kızlar ruhları iğdiş edilmemiş bir büyük çetedir. 4-5 yaşlarında babalarına beğendirmek için kendilerini nasıl kırıtıp sırıtmadılarsa, hayata da kırıtıp sırıtacak halleri yoktur. Onları çok sık olmasa da, giderek daha sık göreceksiniz. Vitrinleri indirirken, Kumkapı'da annelerini gerekirse bıçakla savunurken, laleleri tekmelerken, kötü bir hayata kendi elleri ve bir enjektörle siktiri çekerken... Boşanmalar artıyor, yalan hayatlar kırılıp dökülüyor, kötü dikişler tutmuyor, babasız kızlar çoğalıyor çoğalıyor çoğalıyorlar.

Perihan Mağden

Hayata yeniden başlayanla

Muhsine: 39 yaşında, reklam ajansı sahibi

Muhsine: Birbirimizi severek evlendik. Üç yıl sonra, ben çok yanlış bir evlilik yaptığımı düşündüm. Çok iyi bir insandı ama kişiliklerimiz çok farklıydı. Boşanayım mı boşanmayayım mı diye bir tereddüt geçirdim. Çok kötü tartışmalar başladı; birbirimize tahammül edemez hale geldik. Boşanmaya karar verince, birbirimizi kırmayalım istedim. Bir de daha sonraki yaşamımı düşünüyordum. Babamdan hâlâ müthiş korkardım. Karar veremiyor, yalnız kalmaktan ürküvordum. Yirmi dört yaşında karar verdim boşanmaya ama yirmi yedi yaşıma kadar cebelleştim kendimle. Yirmi altı yaşındayken ayrılıp annemlerin evine geldim. Üç ay sonra bir şekilde kandırdı beni. Bir süre sonra yine eski şeyleri yaşamaya başladık. Gidiş gelişler oldu ama sonunda boşandık. Babam çok destekledi beni; beklediğim tepkiyi göstermedi. Altı sene ayrı yaşamıştım annemden babamdan. Geri döndüm, kalabalık bir aileyiz. Birden çok farklı bir yaşam, her şeye karışan, saatlerimi denetleyen bir aile çıktı karşıma. On dört onbeş yaşımda yaşadığım şeyleri yaşar oldum. İşte, "Sen artık boşanmış bir kadınsın, biz mahalleye ne diyeceğiz?" Bunları yaşamaktansa, geri dönüp adamı idare mi etsem gibi tereddütler doğdu kafamda.

Yüksel: Ben ilk evliliğimde çok küçüktüm zaten, on altı yaşında filandım. Görücü usulüyle evlendirilmiştim. Yirmi üç yaşımda da boşandım. Çok farklı yapılardaydık. İki doğum yaptım, biri ikizdi, üç çocuğum var. İşim yoktu, evim yoktu. Eşim eşyaları aldı. Ankara'da oturuyordum o zaman. Orada rahat bırakmayacağını düşünerek İstanbul'a geldim. Burda üvey ablam ve ağabeyim vardı, vardım ettiler. Bir iş buldum ev tuttum. Çocukları anneme bırakmıştım, onları yanıma aldım. Bir yıl içinde bütün bunları hallettim. Annemden tepki görmedim. Babam o sırada ölmüştü. Ölmemiş olsaydı çok tepki gelebilirdi. Çünkü evliyken kaç kere evi terketmiştim, babam beni geri götürmüştü. İkinci evliliğimde siyasi olarak beraberdik. Önce mantıkla başlayıp sonra aşka dönüşmüştü. Uzun yıllar hapishanede kaldı. Bende hep bir beklenti vardı; daha henüz yaşamadıklarımız var, onları yaşayacağım diye. Bir süre geçtikten sonra, baktım beklentilerimi bulamıyorum. Eşim eve döndükten sonraki dört sene, benim hayatım yine koşuşturma. Onun yokluğunda nasıl mücadele ettiysem, yine öyle devam ediyor. Kopmaya başladık. Ayrılmadan bir sene önce, ben artık beraber yaşamak istemediğimi ilan ettim. O da hemen çantasını kaptığı gibi kaçtı evden. Sonra ben, on beş gün falan, sürekli onu düşünüyorum, onun en güzel yanlarını düşünüyorum. Kendi kendime, "Yaşlanalım işte beraber, ne olacak, biraz fedakârlık yap," dedim. Bunlara kapılıp onu da dönmeye ikna ettim. Ama çantası hep hazır durdu evde. Bir süre sonra, bana, "Evi terkediyorum," dedi. Daha sonra onun bir ilişkisi olduğunu, bu nedenle evden ayrıldığını öğrendim. Onu dürüst sanırdım, öyle olmadığını anlayınca, bir ayda kafamdan attım. Şimdi çok rahatım. İkinci ayrılığımda da annem ve kardeşlerimden tepki görmedim. Çevreyi de pek taktığım yok. Beni çevrede çok rahat zannederler nedense, asla sevgilim filan olmamıştır. Bunu kocam da düşünmüştür ama yanılıyor (gülüşmeler).

Zehra: Ben evlendiğimde on yedi yaşındaydım. Evliliğin ne olduğunu anlamadım zaten. Önceden tanımıyordum. O Antepli'ydi, ben Samsunlu'yum. Ablaları sayesinde, sağolsunlar, evlendirdiler. Gayet güzel gidiyordu evliliğimiz, işte bir kızımız oldu. Kızdan sonra adam sapıttı. İş tutmuyor, bir şey yapmıyor. Ben evde elişi filan yaparak yuvayı ayakta tutmaya çalışıyorum, çocuğumun mamasını çıkarıyorum yani. İkinci çocuğum oldu, üçüncü derken, baktım artık olacak gibi değil. Adam evi terketmeye başladı. İki sene gelmedi, üç sene gelmedi. Elişi yapıp kendimizi doyuruyoruz. Aile desteği de yok. Tuttum ben işe girdim. Aile çok karşı. kaynpederim filan çok karşı. Bizim töremizde kadının çalışması yok. Yoksa yok dedim, çektiğimi ben bilirim, kimseyi ilgilendirmez. Bir gazetede temizlik işine başladım. Adam piyasaya çıktı. Tabii, artık para kazanıyorum, evimi geçindiriyorum, rahatım ya! Altın yumurtlayan tavuk bırakılır mı, bırakılmaz. Aile girdi araya, "Hadi affet," dediler. "İyi," dedim, "Çocuklarımızın hatırı için affedelim". Artık resmen evde dördüncü çocuğum olarak bakıyorum yani. "Genç kadınsın, adın çıkmasın, sözün çıkmasın," derken vedi tane oğlan kardeşimin sözüne baktım. Ama hiç man maddi yardımları yok. Derke lar patladı. On dört yaşında kızım Beyim taciz etti. Öz kızı. O anda dını. Boşanma nedenim bu yani. ailem buna karşı, "Yok işte ne olm ne mi girmiş, dışına mı çıkmış," ya lığı bozulmadığı için affet diyorla "Kesinlikle benim dinimde, kita yazmıyor bu," dedim. O esnada, neye filan düştüm, kalp krizi ge kaldıramadım. Hâlâ daha iki tar aile bizi birleştirmeye ça Ağabeylerimden biri destek Herkes, "Boşanacaksın da ne ya sın, genç kadınsın," du. "Ben çocukları yaşıyorum," dedim, seyi ilgilendirmez". cuğumu aldım, anaht züne fırlattım, çıktı den. Mahkemeye v Hâlâ kocam, "Ben seviyorum, ben ayrı diyor. Ve itiraf da "Ben bir hata yaptı fet," diyor. Ev tuttu men. Bomboş bir ev, pacaksın, ne edeceksin? Ama k güveniyorum. Ne derlerse desinl mıyorum yani. Allaha çok şükür, koydum, kızımı gelin ettim. Bir to var. Hâlâ çalışıyorum.

Gülser: 42 yaşında, iki çocuğu var, evde eşiyle yaşıyor

Yüksel: Çevre baskısı olmuyor mu

Zehra: Kapı komşum dahi arka teklif etmeye çalışıyor. Konuşu "İşte tek maaşla nasıl geçiniyorla

ir evliliğe son erip yeniden aşlamak, hele ocuklar da varsa, ircok kadın için ir kâbus gibi. adece sonradan aşayabileceklerini üşündükleri naddi ve manevi orlukların ağırlığı üzünden, ehenneme önüşen bir evliliği ürdürmeyi tercih den kadınların ayısı az değil. Ama er türlü zorluğa ağmen hayata eniden başlamaya esaret eden, onunda mutlu lmayı başaran adınlar da var.

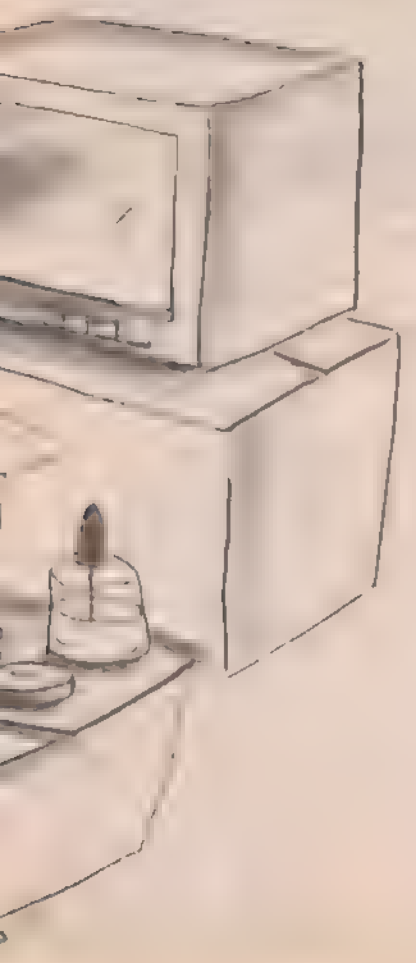

bilir neler yapıyor?" diye. Bazen diyorum, yaa verirsem mal benim mülk benim, kimseyi ilgilendirmez." En yakın konuştuğum insanlar benden faydalanmaya kalkıyorlar. Ama hiçbir şeyden korkum yok. Tek güvendiğim kendimim yani. Bir de ağabeyim, maddi bir şeyi yok ama manevi. Öteki ağabeylerim boşanınca ters döndüler, annem ters döndü. Şimdi pişmanlar ama geçti artık

Muhsine: Başlarına kalacaksın diye korkmuşlardır.

Gülser: Ben on dokuz yaşımda görücü usulü evlendim. Arka arkaya iki çocuğum oldu. Daha üçüncü ayda geçimsizlik başladı, "Yok yemeğin tuzu yok, yok kısa kollu giymişsin". Onceleri suçu kendimde aradım. Arada sırada dayak da başladı. Annemle ablama anlatıyordum ama, "İçkisi yok, kumarı yok, idare ediver," diyorlardı. Sonunda kafaya koydum, ayrılacağım ama ne para var, ne gidecek yer. Ablamın bir arkadaşı vardı, hep cesaret verirdi bana, "Ayrıl," derdi. Dul bir kadındı, çocuğuyla yaşıyordu. Önce gizlice iş buldum, sonra hemen çocukları alıp onun yanma yerleştim. Sonrası felaket; tehditler, kapıya dayanmalar. Çocukları kaçırmaya bile kalktı. Ama artık ne olursa olsun o eve geri dönmemeye kararlıydım. Annem, ablam, onun ailesi, komşular bile araya girip barıştırmaya çalıştılar, hiç biri destek olmadı. Parasızlık bir yandan. Allahtan ablamın arkadaşı sığıntı gibi hissettirmedi bana kendimi. Çok iyi arkadaş olduk. Birlikte ufak bir iş kurduk. Sonunda bir ev tutacak duruma geldim.

Zehra: Ben kocamı hakikaten çok seviyordum, üstüne titriyordum. Çalışmıyordu, getirmiyordu bana bir şey ama, yeter ki evde bir adam olsun, adım çıkmasın. Ama o olay olunca, yani zaten ben geçindirebiliyorum evi, bunu niye besleyeyim. Ben affedersin, bir tek şeyine mi hasretim, olmasın ne var. Sonra çok karşıma çıktı. Sonunda, "Valla," dedim, "Karşıma çıktığın anda seni öldürürüm". Çok kötü bir yemin ettiğimi anladı. On iki yaşında oğlum var. Bazen diyorum, "Babasıdır, bunlar düşman olmasınlar". Oğlan polis olmak istiyor, bir gün için bile olsa babasını tutuklayacakmış. Bütün hayali bu. Olay yayılınca kızıma bakışları değişti herkesin. Ben mahkemede, "Geçimsizlik," dedim, "Kızıma böyle yaptı," demedim. Kızı rahatsız ettiler. Normal, açık bir kızdı, kendi isteğiyle kapandı, pardösüye girdi. Allahtan kısmeti çıktı. Öbür kızım on yedi yaşında, mahallenin gözü bizim camda. O ablasından daha çok etkilendi. Ama şimdi tanıdılar artık beni. Baktılar işte, erkek gibi kadın, her şeyin altından çıkabiliyor.

Yüksel: Bu taciz olayı olmasa düşünür müydün boşanmayı?

Zehra: Düşünmüyordum. Niye dersen, evlilik konusu zaten kopmuştu. Yatak odamız ayrılmıştı. Yani ne bileyim, çocuklar için, çocuklar babalarım tanısın diye. Yarım öbür gün bana, "Anne babam çok iyi insandı, sen ayrıldın," demesinler. Benim yatak odama kadın getiriyordu. Ben gelip bakıyorum, kadın var evde,

Zehra: 37 yaşında, üç çocuğu var, bir büroda temizlik ve yemek işleri yapıyor.

"Kolay gelsin, eyvallah," deyip çıkıyorum. Kıskançlık nedeni yoktu, sevgi yoktu. O olay olana kadar her şeye dayanıyordum. Olayı oğlum görmüş, o söyledi bana. Kız iki ay boyunca tacize uğramış, bana söyleyemedi. Tehdit etmiş, korku vermiş çocuğa, "Seni de anneni de keserim," demiş. O gün eve geldim, kızın yüzünde bir tokat izi. "Ne oldu?" dedim, babası, "Duvara çarpmış," dedi. Oğlan o gün okula gitmemiş, o görmüş. Oğlum bana anlatırken adam evden kaçtı. Karakola çektirdim. Yüzleştirmek istedim, çünkü hâlâ inanamıyordum. Kızım korkudan söylemiyordu ama karakolda artık söyledi. O anda yanımdaki polisin silahına sarılmışım. İçeri atıldı. Para verip çıkarttılar. İki yıl diretti mahkemede, ama boşandım. Şimdi çok mutluyum, yalnızlık çekmiyorum. Çocuklarımın güler yüzü bana yetiyor.

Muhsine: Benim çocuğum yok ama çocuk önemli galiba yalnızlık duygusu konusunda. Ben de sanırım, kardeşlerimi sahiplendim o anlamda. Evden birlikte ayrılıp ev tuttuk. İşi keşfetmem ayrı bir şey oldu. Müthiş işkolik oldum. Bütün enerjimi işime yansıttım. Kardeşlerim olmasaydı herhalde yalnızlık çekerdim. Tek başına yaşamak zor. Bir şeyleri paylaşmak gerekiyor. Bir de boşandıktan üç sene sonra, o gelgitler bitince müthiş rahatladım

Yüksel: O gelgitler mutlaka yaşanıyor ama, hemen olmuyor

Muhsine: Tabii. Boşandıktan sonra bana yaklaşımı değişen insanlarla ilişkimi kestim. Ama yeni tanıştığım insanların bana yaklaşımının tam adını da kovamadım. Biriyle de çok saçma sapan bir birlikteliğim oldu. O dengeyi kuramadım yaşamımda. Mesela şu anda bütün erkeklere karşı, çok yakın arkadaşlarım da dahil olmak üzere, kesinlikle belirli bir mesafe koyuyorum. Hep durum muhasebeleri yaparak ilişki kurmaya çalışıyorum. Böyle tepkisel bir yaklaşımım olduğu için de, bir sürü arkadaşım "Kendine mütliş bir duvar kuruyorsun, yaklaşamıyor insanlar sana," diyor. Ama bu duvarı kaldırmayı hiç düşünmüyorum çünkü rahat ediyorum.

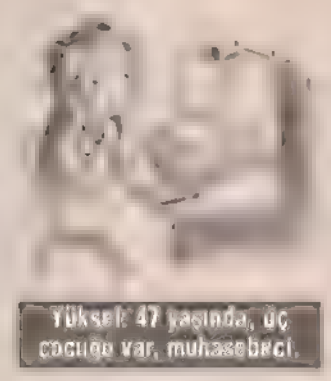

Yüksel: 47 yaşında, üç çocuğu var, muhasebeci.

Yüksel: Ben kendime şöyle bir dünya kurdum; bunu yapabilirim ya da yapamam ama, emekli olduğum zaman toprakla uğraşabileceğim bir yer istiyorum. Hayatımda bir erkek istemiyorum. O yüzden de duvar filan değil ama bir arayışım yok. Bir eksiklik de hissetmiyorum.

Gülser: Ben boşandıktan sonra erkek filan düşünecek halde değildim zaten. Canımı dişime takıp çalıştım. İşler yoluna girince, yalnızlık filan değil ama, farklı bir sevginin eksikliğini hissetmeye başladım. Ama ağzım öyle yanmış ki, çok ürkektim ilk önceleri. Hatta hoşuma giden bir kaç kişiyi sırf korkularımdan dolayı reddettim. Sonra bir iki kısa süreli ilişkim oldu. Şimdi, beş yıldan beri biriyle yaşıyorum. Çok iyi gidiyor. Ben doğru dürüst sevgi, cinsellik filan yaşamamıştım ama bunlara hep ihtiyaç duydum. Kendi kendime hep, "Bütün erkekler aynı değil ki, yanlış bir evlilik yaptım diye ömür boyu niye bazı şeylerden malırım kalayım?" diye cesaret verdim. İyi ki böyle yapmışım. Bir daha evlenmeyi, bir erkeğe bağımlı olmayı istemem. Belki bu ilişkim de ömür boyu sürmez ama sevişmek, sevmek güzel. Bunlardan vazgeçmemek lazım.

Zehra: Benim artık hiç güvenim yoktur. Yani kızıma dayısı yanaşsa ben kötü bakıyorum. En çok güvendiğim insandan öyle bir davranış gördüğüm için... Benim kız dayısı geldiği zaman yalnız kalmak istemiyor, kapıyı açmıyor. Benim de erkeklere karşı korkunç güvensizliğim oldu. Onun için kimseye yanaşmıyorum, güvenmiyorum. Böyle çok mutluyum yani.

Yüksel: Kadınlar uzun bir evlilikten sonra erkeklerden çok farklı oluyorlar. Erkekler hemen başkasını bulup evleniyorlar. Hatta zaten alternatifini yaratmadan ayrılmıyorlar, yalnız yaşayamıyorlar.

Zehra: Ayrılınca da bitmiyor. Şimdi bir düğüne derneğe gideceğim, ben oynarım yani. "Otur, sen dur, dul kadınsın". Yaa ne ilgisi var, oynamak istiyor canım. "Başını kapat, artık anneanne oldun". Yani bunları yaşıyoruz. Zaten kızım da kapalı, "Anne yavaş yavaş kendini toplasan, başını kapasan," diyor. Neyim var benim, dağınık mıyım ben? Eve biraz geciksem söz olur. İşim olur gecikirim, evde hem erkeğim hem kadınım ben. Artık hiç birine aldırmıyorum. Ama işte, on bir kardeşten ilk boşanan ben olduğum için, onlara büyük bir şok oldu. Kocam da boşanma kâğıdını alınca şok olmuş. Bana telefon etti, "Ben intihar etmeye gidiyorum," dedi. "Gel de taksi parasını vereyim, öyle git," dedim.

Muhsine: Seni dinleyince, ben aslında o kocayı idare edebilirmişim diye duşunuyorum (gülüşmeler). Bizim de en son kavgamız çocuk yüzünden olmuştu; orda koptu her şey. Tutturdu, "Çocuk olsun, çocuk olsun". Zaten ilişkimiz kötü, çocuk yapmanın anlamı ne? Benim üstümde baskı kurmaya başladı "Senin çocuğun olmuyor," diye. Birlikte doktora gittik. Bende bir şey çıkmadı, çocuğu olmayan oymuş. Bunu da öğrenince kesinlikle boşanmak istemedi.

Zehra: Şimdi eskiyi düşününce, "Oh dünya varmış," diyorum. Eve gidince mesela, çalışan kadınsın, çoluğun çocuğun var, en azından ekmek arası bir şeyler yapıp yiyebilirsin. Ama kocan olsa, mümkün değil bunu yapamıyorsun. İllaki sulu bir şey istiyor yani. Şimdi kafan rahat. Yatakta dokunan yok, yayılıp yatıyorsun. Çocukları alıp gezmeye gidiyorsun, eskiden gidemezdik mesela, ancak o götürürse. Eşim varken, ne düğün dernek ne eğlence, yoktu öyle şeyler. Ancak evden işe işten eve.

Gülser: Ama doğru dürüst bir adama rastlarsan ille de eskisi gibi olacak diye bir şey yok ki. Bu kadar şeyin altından kalkmayı becermişsin, artık hangi erkek sana aynı şeyleri yapabilir zaten.

serdar ortaç adam olmazmış!

serdar ortaç. kırlık arazilerde dolanıp allalı bilir neler düşünürken, bir kız buna takar. önce cipiyle çamur sıçratır. oğlan olgun davranır, ses çıkarmaz.

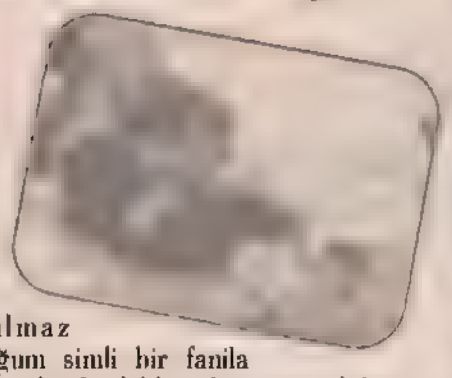

bu ay televizyon ekranlarından üzerimize boşalan pop, *flamenco*, arabesk bulamaçının içinden hangisini yazacağıma bir türlü karar veremedim. epeydir sönen şöhretini milliyetçilikle diriltmeye çalışıp. "asker ocağında bayram sabahı." diye şarkı yapan zümra aycan gözüme batmadı değil. ama. ilerlemiş yaşma rağmen. "hiç bir kadın beni böyle yakmadı" diye sitem eden adnan şenses'e, bu yaşa kadar idare edebildiği için şükretmesini söylemek de uygun düşebilirdi. ya da serap acar ı. "annem duysa kızar. babanı duysa keser"deki gerçekçiliği için tebrik etmek olabilirdi. özellikle de pizza reklamında. kızları öpüşen ailenin iç rahatladıktan sonra... millet amerikan (hayır italyan değil!) pizzası yiyince amerikalı gibi davranıyor sanki. "seni kırdığım için çok üzgünüm. bana suçlar gözlerle bakma. utanmasam karşında ağlarım şimdi." diyen gökhan güney'e "abi, ne var, erkekliğine halel mi gelir. dök iki damla gözyaşı belki kızın gönlünü alırsın. demek de aklımdan geçmedi değil. neyse uzatmayalım. sonunda serdar ortaç'ta karar kıldım. zaten onunla ilgilenilmezse asabiyetten yer bitirir insanı gibi bakıyor.

serdar ortaç, kırlık arazilerde dolanıp allalı bilir neler düşünürken, bir kız buna takar. önce cipiyle çamur sıçratır. oğlan olgun davranır, ses çıkarmaz. zaten kızın taşıtlı ve de çok moda bir taşıtlı olması itibarıyla teknik üstünlüğü vardır. sonra bununla da yetinmez. direksiyondan indiği gibi serdar ortaç'ı yakasından öyle bir kavrar ki seyredenlerin aklına. "acaba bu herifin eskiden bir keleği oldu da mı kız buna böyle gıcık gidiyor?" sorusu gelir. sonra kız, belli ki güçlü kuvvetli de bir şey; oğlanı tuttuğu gibi cipe savurur. serdar teslim. bir zamanlar *aktüel*'in pek meraklı olduğu, cem özer'in de hatırlarım, bir siyaset meydanı'nda ele aldığı kadınların da erkeklere tecavüz ettiği konusu hayata geçmek üzeredir sanki. ama bir bakarız ki serdar ortaç, çapkın çapkın gülümsüyor. belli ki ettiği naz, yaptığı cilve. yani, böyleleri çıkarttırıyor şu, "hayır dersem belki demek, belki dersem evet anla..." gibi lafları. tam o sırada, kızın bir gece önce havalı bir barda kesiştiği sarışın olduğunu farkederiz. sonra bunlar birlikte şarkı söylemeye başlarlar. takım giyinmişlerdir, kızın üzerinde kırmızı saten bir elbise, serdar'ın ceketinin içinde aynı kumaştan gömlek. hani 23 nisan'larda falan kızlarla oğlanlara bir örnek olmayan ama benzer kıyafet giydirirler ya öyle. kolyeleri bile aynıdır ama kızınkisi biraz daha büyük. çiftimiz, birbirlerini ve herkesi baştan çıkarmaya kararlı bir eda içindedirler. serdar ortaç, ara ara bir erkek için inanılmaz bulduğum simli bir fanila da giymektedir (aklınızdan geçeni biliyorum. hayır. değilmiş!)

neyse efendim, bunlar böyle cilveleşirken inanılmaz bir şey olur, araya parçayla hiç alakası olmayan bir "caz" girer. yani. sanıyorum ki bu müziğin meraklılarını dellendirmek. katil etmek falan için hususi olarak hazırlanmış bir tezgâh bu ve kendilerinden bu tahrike uymamalarını rica ediyorum. bu anlattıklarım en nihayetinde teknik ayrıntılar tabii ki. beni asıl etkileyen şarkı sözleri oldu: "anasını sattığının dünyası." diyor serdar ortaç. hani adam maçonun allahı olur da böyle bir söz sarfeder, kızarım ama anlarım. şimdi ibrahim tatlıses falan gibi nice yiğitler dururken kral ekranlarında böyle çığırmak şu muhallebi çocuğuna mı kaldı, yazıklar olsun. sonra efendim, sonuna bakmayıp kafasını yormuyormuş serdar ortaç. yani adeta maceraların adamı ve inanır mısınız. adam olmaya da niyeti yok (ondan böyle bir beklentisi olan var mı.) ve son olarak en çarpıcı sözler, "şu deli gönlüm neler ister de, seni aldatmam." söyleyecek söz bulamıyorum ama şu erkeklerin gönülleri delirince akıllarına aldatmaktan daha heyecanlı ve renkli bir şey gelmemesi, yani ne bileyim dünyanın durumu hakkında bize bir fikir veriyor galıba.

ayşe düzkan

UYUYAN GÜZEL

BANA NER ŞEY SENI...

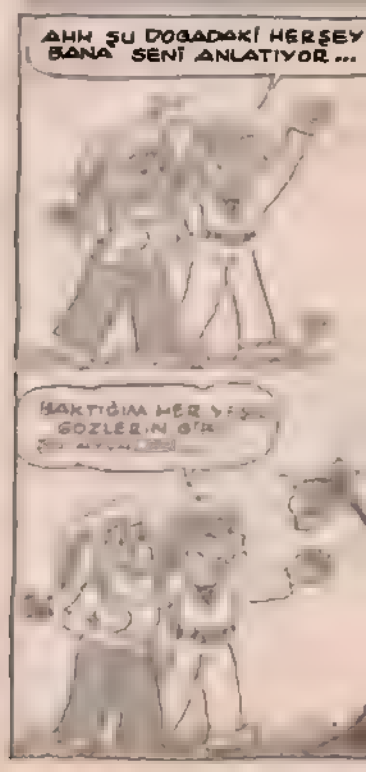

SEMRA CAN

Sarah ile Musa

Hani olay Saralı ile Musa nın aşk başlığı altında uluslararası skandal haline gelmemiş olsa, sanırsınız ki Musa sırf gariban kız onu sevdi, o da boş bulunup söz verdi diye, hatta milli onurumuzu kurtarmak ve kızı Müslüman edip sevap kazanmak üzere evlenmek istiyor.

Sarah ve Musa'nın aşkını konu alan, Halit Refiğ in yönettiği dizinin ilk bölümünü kaçırdım. Tabii olayın ayrıntılarını ister istemez bildiğim için bir şey kaçırmış sayılmazdım. Neyse, ikinci bölüm başladı. Bir tuhaflık vardı sanki. İngiltere'de *Sun* gazetesinin bürosu olduğu anlaşılan yerde, İngiliz muhabirler kendi aralarında yabancı aksanlı bir Türkçe konuşuyorlardı. Ben, "Acaba bunlar Türkiye'de bulunmuş çat pat Türkçe öğrenmiş muhabirler filan mı?" diye düşünürken, beş yaşındaki kızını pat diye soruverdi: "Anne bunlar niye kekemence konuşuyorlar?" Çocuğa, "Kızını kekemence diye bir dil yoktur," gibi şeyler söyledim tabii ama duruma kendim de vakıf olamadığım için tatmin edici bir cevap veremedim. Sonra baktım, dizideki bütün İngilizler aynı şekilde konuşuyor, örneğin, Sarah'ın annesi ile Musa'nın ailesi tercümana filan ihtiyaç duymadan, yarı Türkçe yarı kekemence kolayca anlaşıveriyorlar. O zaman bunun yeni bir teknik olduğunu kavradım tabii. Sonradan, olayın bütününe bakınca, bunun bir gerçekçilik kaygısından kaynaklandığına karar verdim. (Bu kaygı yapıtın tümüne damgasını vurmuştur ve bunun örneklerini daha sonra göreceğiz.)

Biraz çelişik görünüyor ama hiç de öyle değil. Şimdi gerçekçilik açısından, normal olarak İngilizler'in İngilizce konuşmaları, ve mümkünse bunun altyazı denilen -ve belli ki artık eskimiş olan- bir teknikle Türkçe'ye çevrilmesi gerekirdi. Ama biliyorsunuz, bizde okuma alışkanlığı yoktur, sıkılıveririz. Siz bilirsiniz de gerçekçi bir yönetmen bunu bilmez mi? İngilizleri de bizim konuştuğumuz Türkçe yle konuşturmak mümkün tabii. Ama o zaman onların İngiliz olduğunu ilk anda nasıl anlayacaksınız? Herkes konuşmadan önce adını mı söyleyecek? Ayrıca teorik olarak, Abdullah adında bir İngiliz ya da Anthony adında bir Türkiyeli olamaz denebilir mi? İşte bütün bunları titizlikle değerlendiren yönetmen, diyalektik bir biçimde sorunu çözüyor ve izlemeyi zorlaştırmadan, bir yabancılaştırma efekti kullanarak gerçekçi çerçevesini koruyor: Her söyleneni rahatça anlıyorsunuz çünkü cümleler Türkçe dilbilgisi kurallarına gayet uygun, sadece R'ler yutuluyor ve mesela telefona *tilefon*, mükemmele *mukemmel* deniyor.

Evet filmde gerçekçilik çok önemsenmiş, Örneğin Musa'yı Musa'nın ta kendisi oynuyor (Tabii bu olanlardan sonra ne kadar kendisi kalabildiyse), babasını da babasının ta kendisi. Gerçi adamcağızın oynadığı rolün gerçek haline benzediği şüphe götürür ama kolay mı bu yaştan sonra..? Sarah'nın annesini milli İngilizimiz Suna Yıldızoğlu oynuyor; filmde gerçek İngilizler ya da yarı İngilizler filan çok. İnsan keşke Sarah da burda olsaydı da kendi rolünü kendi oynasaydı diye düşünmeden edemiyor. Nitekim her şey o kadar gerçeğe yakın bir biçimde seyrediyor ki, diziyi İngiltere'de izleyen gerçek Sarah hafif bir kıskançlık durumu yaşamış olsa gerek, "Ben ondan daha güzelim," demiş. Buna karşılık, bir canlı yayında kurulan telefon bağlantısında, sahte Sarah gerçek Sarah'ya, "Musa benim kardeşimdir, okey?" diye bir mesaj göndermek durumunda kalmış.

Filmde daha önce elinde oyuncak ayısıyla iri bir kız çocuğu şeklinde dolaşan Sarah, ayısını bırakıp başını örtüyor ve Musa'yla Maraş'ı gezmeye çıkıyor. Maraş ın Kurtuluş yıldönümü törenleri yapılmaktadır. Sarah, "Maraş'ı kimlerden kurtardınız?" diye sorar. Musa, "Fransızlardan," diye yanıtlar. Kız tam derin bir nefes alacakken, Musa devam eder? "Sizinkiler de başka yerleri işgal etmişlerdi." Aşk meşk bir yana, öyle elin karısına taviz filan yok. Sarah suçluluk duyguları içinde kıvranarak, "Evet, bir zamanlar İngiltere emperyalist bir ülkeydi," der. Görüyor musunuz aşk kadınlara neler yaptırıyor? Tabii bu arada-orasını kaçırmışız ama, herhalde Sarah ile Musa'nın aşkından bu yana- İngiltere'nin artık emperyalist bir ülke olmadığını da öğrenmiş oluyoruz. (Çok şükür, bu aşk arasındaki olası engellerden biri daha kalktı). Devam edelim. Sarah Musa'dan dinlediklerinin etkisiyle aydınlanmış bir halde, İngiltere'deki okullarda Osmanlı İmparatorluğu'nun kendilerine kötü diye öğretildiğini söyler. Musa esefle Türkiye'de bile öyle öğretildiğini belirtmeden edemez ve Osmanlılarla olan tarihsel ve kalıtımsal bağlarına atıfta bulunduğunu sandığımız bir biçimde bunun tersini kanıtlar: "Benim aileme bak, onlar kötü insanlar mı?" Ne desin kız şimdi? Dün bir bugün iki, kaynanasına kayınpederine dil mi uzatsın?

Türk ve Osmanlı bayrakları, tüfek atışları, Atatürk heykeli, folklor gösterileri derken yoğunlaşan milli atmosfer içinde, Musa'nın ağzından tarih dersi devam eder. Kurtuluş Mücadelesi, hamamdan çıkan kadınlara sarkıntılık eden Fransızlara Sütçü İmam ın sıktığı ilk kurşunla başlamış. Bu arada Saralı ve Musa meşhur Maraş dondurması yemektedirler ki Türkiye turizmine katkıda bulunsunlar. Temsili Sütçü İmam ilk kurşunu sıkarken, Musa'ya fotoğraf çekmeyeceğine söz veren *Sun* muhabiri ise, kahpe düşmanı temsil edercesme, bir ağacın arkasına gizlenerek onların fotoğrafını çeker. Sarah had safhada üzgündür ve cedlerinin günahını omuzlarında taşımaktadır. Musa ise, Sarah'nın konuyu dağıtmak için sorduğu, "Bu imam süt mü satıyormuş?" gibi münasebetsiz soruları bile vakar ve sabırla yanıtlamaya çalışmaktadır. Gerçekçi film tekniği, milli kurtuluş tarihimiz, geleneklerimiz filan derken, farketmişsinizdir, film yabancı kadınların Türk erkeklerine duydukları karşı konulamaz zaafın ipuçlarını da Musa'nın kişiliğinde gözler önüne sermektedir. Sarah ne kadar Musa'nın içine düşecekmiş gibi görünüyorsa, Musa da o kadar oralarda değil gibi. Çocuk sadece gerekeni yapıyor. Öyle yalaka değil. Annesine Saralı dan sözettiğinde, "Aşık oldum," filan demiyor asla, "Kız beni çok sevdi," diyor. Babası her Türk babanın yapması gerektiği gibi, "Kıza dokundun mu?" diye sorduğunda, anlıyoruz ki öyle bir şey yok. Musa sadece, "Söz verdim, geri dönemem," diyor. Kızın İngiliz olmasından dolayı biraz da müşkül durumda hissediyor kendisini ama anlayışlı annesi onu hemen rahatlatıyor: "Bakarsın Müslüman olur, sevap kazanırsın". Hani olay Sarah ile Musa'nın aşk başlığı altında uluslararası skandal haline gelmemiş olsa, sanırsınız ki Musa sırf gariban kız onu sevdi, o da boş bulunup söz verdi diye, hatta milli onurumuzu kurtarmak ve kızı Müslüman edip sevap kazanmak üzere evlenmek istiyor.

Ben bir bölümde bu dizinin tiryakisi oldum. Sakın kaçırmayın.

Nesrin Tura

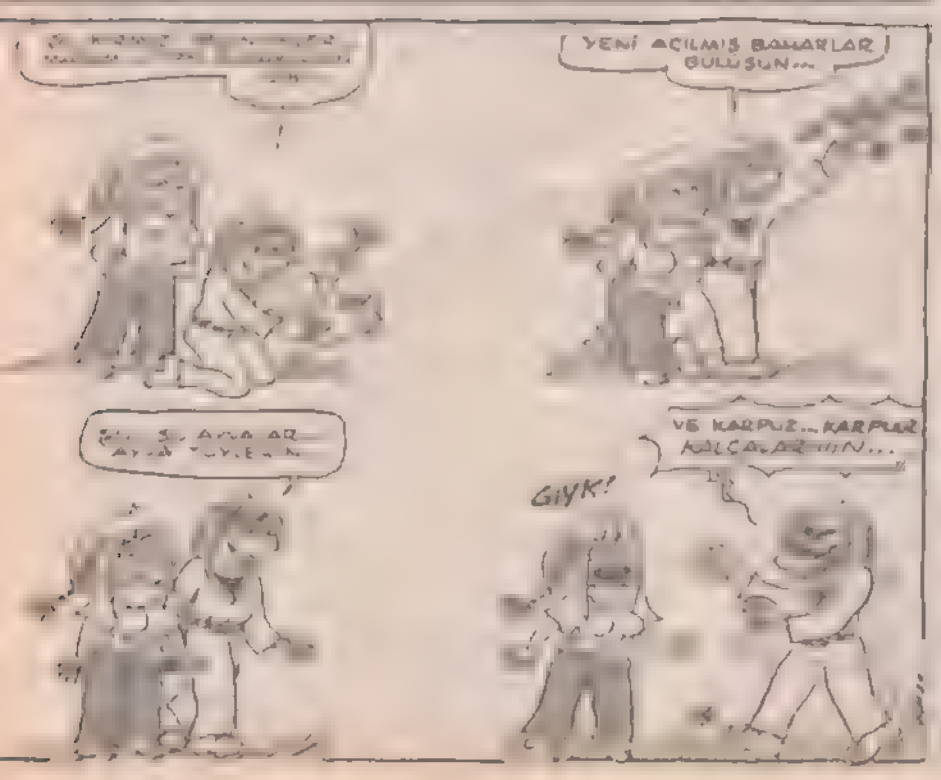

Eyvah! Yine tatil geliyor

Suçluluk duygularım en çok tatil günlerinde boğuyor beni. Çamaşır, yemek, bulaşık, faturalar peşimde. Oğlum ise sabırla bekliyor. Yemek ile çamaşır arasında belki bir *lego*. Bulaşık ile temizlik arasında belki birlikte söylenecek bir şarkı.

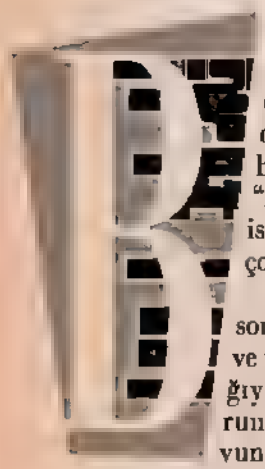

Biliyorum saat 17.05'de oğlumun gözleri kapıda. Minik güvercinimin bir dileği var benden: "Anne en sona kalmak istemiyorum. Beni en son çocuktan önce al!"

Servisler gittikten sonra kalan birkaç çocuk ve nöbetçi öğretmenle aşağıya indiklerinde, biliyorum ki oğlum, küçük savunmasız dünyasında ilk endişeleriyle yüzleşiyor. Zil çalınıp, annesiyle eve giden her çocuğun arkasından "Ya gelmezse?" sorusu ilk acılarıdır onun. Bundan mı her gün kapıda o gün kaçta gelip onu alacağımı sorması? Ya bu endişelere neden oluşturduğunu bildiğim bendeki o "her şeye rağmen" kendim olma isteğim. Küçük mutlu kafesimin kapısını açıp dışarı çıkma dürtüm? Ya kendime ait oda için yüklendiğim suçluluk duygularımı? Günlük yaşamın tüm hoyrat ayrıntılarını yüklenen beynimin buna isyanı! Önceleri bir kendini adamaydı bu isyan. Şimdilerde bir kendim, bir de oğlum adına. Tuvalin çerçevesi hiç değişmiyor oysa. Hep dörtköşe. Dört sivri, keskin köşe. Değişen sadece renkler ve biçimler.

Akşam yemeği hazırlamak üzere aceleyle girilen mutfaklar!

Tezgâhın üstünde bana bakan havuç, kereviz, patates yığınlarının renk ve biçimleri değişiyor bir günden diğerine. Tüm yapabildiğim bir önceki akşamdan kalmış bulaşık yığınlarının kübik aralıklarından bitişik odada sessizce resim yapan oğluma seslenip "Seni seviyorum" diyebilmek. İçerden "Ben de" diye yanıtlıyor oğlum. Yüreğim acıyla burkuluyor. Çünkü artık ne zamandır eteğime sarılıp "Anne gel, benimle oyna!" demekten vazgeçti. Onun istediği yaşam bu değil! Benim de! Peki ben neleri değiştirebildim binlerce yıldır?..

Tatil günlerini hiç sevmiyorum. Suçluluk duygularımı en çok o günlerde boğuyor beni. Çamaşır, yemek, bulaşık, faturalar peşimde. Oğlum ise sabırla bekliyor. Yemek ile çamaşır arasında belki bir *lego*. Bulaşık ile temizlik arasında belki birlikte söylenecek bir şarkı. Asıl hüner çamaşırları renkliler ve beyazlar olarak ayırırken oğlumla hangi şarkıyı söyleyeceğimize karar verebilmek, bulaşıkları yıkarken ellerimdeki köpükleri masada resim yapan oğlumun bahar resmine katabilmek ve bunu yaparken de ertesi günkü varım günlük tatilden faydalanıp, kışlık giysilere katacağım naftalini unutmamak!..

Ya benim naftalinlenmiş baharlarım? Onlar ne zaman?..

Kendime güvenirim nicedir. Aynı anda birçok düşünceyi barındırabilen beynimin gücüne, kısa zamanlarda uzun mesafeleri alabilen bacaklarımın ve kollarımın gücüne güvenirim. Ne var ki, bedenim bu koşuda yavaşlıyor giderek. Beynim gün içinde hoyratça savrulan enerjimin kırıntılarıyla besleniyor artık.

Dün oğlumun tatiliydi. Benim de

Tatil günü gün kararmadan az önce dönebildik eve!

Sözüm hâlâ geçerliydi ona. Birlikte oynayacaktık. Ne var ki, benim birlikte akşama değin, banka, kasa, market demeyip koşturan, posta kuyruğunda saatlerce bana ayakta eşlik eden oğlumun gücü çoktan tükenmişti. Onun için yapabildiğim tek şey olarak; aceleyle alıverdiğim küçük yeşil oyuncak arabasıyla uyuya kaldı koltuğun üzerinde.

Ve birlikte yaşanan bir tatil günü sona ermiş oldu böylelikle.

Hızla büyüyor oğlum. Öğreniyor. O da artık kavramlara yüklenen anlamların her zaman aynı olmadığını biliyor. Hani şu tatil günleri gibi!..

Geçenlerde fırında makarna nasıl yapıldığını sordu bana. Anaokulunda yemiş ve çok sevmiş. Ardından ekledi. "Benim için fırında makarna yapar mısın anne?"

Bilirim öteden beri makarnayı çok sever.

Binlerce yıldır didinir dururum. Ben neredeyim? Öğrenecek çok şey var hâlâ! Nereden başlasam? Fırında makarna? Olabilir mi? Ne dersiniz?

Nilgün Çetinalp Erenta

Kararım isyan!

Bu kadar olayı yaşamak için ben mi kaşındım? Suçlu kim? Benim yüreğimdeki acıyı ailem bilse, neden feminist olduğumu anlarlar mı?

İkimiz aynı atölyede çalışıyoruz. O tahsilatçı, ben makineci. Yüzünü üç defa görebildiğim sözlüm ise askerde. Sözlüm iki ayda iki mektup yazdı, ben cevap yazamadım. Ne yazabilirim ki? O kapıdan girdiğinde nasıl ateş bastığını mı? Onun adımlarını, öksürüğünü, hatta nefesini bile tanıyorum. Atölyenin kapısı açıldığında dönüp arkama bakmasam da onun geldiğini anlıyorum. Bunları mı yazacağım sözlüme?

Geçen gün bana, "İş çıkışı bir iki saat konuşalım mı?" dedi. Evdekilere, "Mesaideyim," diyerek yalan söyledim. Buluştuk. İkimiz de çok heyecanlıydık. Üç saatin nasıl geçtiğini anlayamadık. Ayrılırken yanağımdan öptü. Sonra bir kaç kere daha buluştuk. Benimle evlenmek istediğini söyledi.

Durumu sadece ablam biliyor. O sevdiğimi unutup, sözlümle ilgilenmemi söylüyor, "Yoksa babam öldürür seni," diyor. Benim fikrimi almadan söz kestiler. O zaman âşık olmak nedir bilmiyordum, ses çıkarmadım. Şimdi biliyorum, ben âşığım. Karar verdim, babama ilk defa isyan edeceğim. Sözü bozup, sevdiğimle evleneceğim.

A. K.

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Camın arkasındaki köksüz kadınlar

Geçen pazar eşim beni arabayla hava aldırmaya çıkardı. Gerçi ne zaman, "Seni biraz çıkaravım, hava alırsın," dese kendimi mapushane bahçesine volta atmaya çıkarılan mahkûmlar gibi hissederim ama bu kez aldırmadım. Çünkü evde otura otura solunacak hava bırakmamıştım.

Aslında ben koşuya, pikniğe ya da sinemaya gitmeyi isterdim ama nedense o beni hep "hava almaya" götürür. Evin pencerelerinin gerisinden seyrettiğim yaşamı bu kez de arabanın camlarının gerisinden seyrederim. Tüm faaliyetler bir adım önümden akmakta gibi gelir bana.

Ama bu kez farklı olsun istiyordum, cam-ötesine geçmeyi çok özlemiştim, cesaretimi toplayıp sordum: "Parkta biraz yürümeye ne dersin?" Ters ters baktı, "Bu it kopuğun arasında mı?" dedi. Pes etmedim, yine sordum. "Biraz yol kenarında dursak da çiçek toplasam"; "Gelip arkadan bindirsinler mi istiyorsun?" "Peki, arabayı ben kullansam?", "Olmaz öyle şey." Yine pes etmedim. "Uzak uzak bir yere gitsek"; "O kadar vaktim yok." "O zaman yemeğe gidelim"; "Param yok." Sonra devam etti; "Neden güçlük çıkarıyorsun?"

Haklıydı, güçlüğü ben çıkarıyordum! Kendimden utandım, verdiği nimetler için teşekkür ettim! Ucuz röprodüksiyon resimlerdeki el açıp tanrıya şükreden çocuklara benzettim kendimi; yırtık pırtık elbiseler içinde, fakir bir sofra başında...

Sahil yolu ürkütücü bir kalabalık içindeydi. Direksiyonlarda buruşuk suratlı erkekler, bezgin, arabayı kullanmıyorlar da itiyorlar gibi... Yanlarında trafiğin yoğunluğu kendi hatalarıymışçasına suçluluk içinde sinmiş "hava alan" kadınlar. Etraf sanki Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi!

Neyse, sonunda uygun bir yere park edip cam gerisinden denizi seyretmeye başladık. Keşke çıkıp kıyı boyunca koşabilsem ya da yüzümü deniz suyu ile ıslatabilsem diye düşündüm ama "izin" vermezdi bilirim. Ne kadar masumca olsa da herkesin yapmadığı bir şey için ondan izin almak yetmiş iki ülkeye vize almaktan daha zordur. Bu yüzden hava almaya devam etmekten başka seçeneğim kalmıyordu.

Camın arkasında otururken kendimi serada yetişen bitki gibi hissediyordum; çünkü bu kadar az faaliyet ancak bitkilere yakışırdı; ya da bitkisel hayat süren kadınlara. Evde bitki, gezmede bitki. Acaba bitkiler yaptıkları şeyler için bu denli çok izin almak zorunda mıydılar? Yoksa hiçbir şey için izin alamadıklarından mı sonunda bitki olmuşlardı? Korku ile ayaklarıma baktım, kök filan çıkıyor mu diye.

Aslında kocamın bu tavrı son derece demokratikti, demokratik Türkiye'nin anayasasına benziyordu. Ülkemizdeki erkek demokrasisi gereği kadınlar eşlerinin izni olmadan çalışabiliyor muydu ki? Bankadan kredi de alamıyor, gayrımenkullerine ipotek de koyduramıyor, hatta hisse senetleri için sermaye artırımına dahi katılamıyordu izinsiz.

Bunlar aklıma gelince için kocama karşı şükranla doldu, bana verdiği özgürlükler için... İstediğim yemeği pişiremesem de, istediğimde yıkanabiliyordum. Onu dilediğimde uyandıramasam da, istediğim saatte uyanabiliyordum. Gerçi sıcak suyu bitiririm diye banyoya önce girmeme veya sabahları ondan sonra uyanmama izin vermiyordu ama ne fark eder? Çünkü en önemlisi; istediğim yere gidemesem de, onunla hava almava çıkabiliyordum. Bir an boşuna bunalmıştım, cam gerisinde olsa da özgürdüm ya. Hem en önemlisi; ayaklarımda hâlâ kök mök yoktu.

Elvin

Anneler Günü'nde telefon beklemek

Bugün aradığında beni anlatacak, seni soracak özet cümleler bulacağım. Büyüdüğünü kabullendiğimi görecek aradığında. Ya aramazsa? Ne demek ya aramazsa?

Bugün anneler günü. Saat 17.30 oldu bile. Neyse canım, ne olursa olsun. Günlerden biri işte. Her güne ne çok benziyor. Bugün de güneş doğdu. Elbette doğudan. Batıdan doğup, tüm çocuklara anneler gununü anlatacak değil ya. Yoksa iyi mi olurdu. Olmazları düşünmek de niye? İşte gerçek. Akşam olmak üzere. Güneş direnip duruyor. Karanlıkla aydınlık en güzel ilkbaharda didişir. Sabah ve akşamları.

Bugün güneşin güzellıgi üstündeydi. Sabah nasıl uyandı acaba? Uyurken yorganı düşürdü mü? Yine açmıştır üstunu. On sekiz yaşında ama... Cam veya kapı açıksa üşümüştür. Bu ne tehlikelidir bilse. O yaşlarda, "Bana işlemez." diye düşünülür. Kimbilir belki de hasta olmuştur bile. Bu nedenle aravamamıştır. Yok canım, neden hasta olsun ki?... "Olmuştur, olmuştur," diyen bu ses de ne oluyor? Gözlerim sulanıp duruyor bugün. Asıl ben grip olmaya hazırlanıyorum. Ağlamak mı? Yok canım. Ne denli güçlü olduğumu bilir. Hem geceye daha çok var, arar durur. Eh... uyandığında bugünü düşünecek değil ya ilk. Kahvaltı yapmıştır. Kaçta yaparlar, neler yerler? Bir saniyelik telefonlarda, söylemeyi unutmadığım cümle; "Süt içmeyi unutma oğlum." Hep bunu söylediğim için mi aramıyor? Bugün söylemezdim halbuki. Ne bilecek? Ne bilecek, "Süt içmelisin mutlaka," demeyeceğimi. Evet, evet bu süt tekerlemesi bıktırmış olmalı onu. Eh, haksız da değil. İki bin kilometreye edilen telefonda neye öncelik vereceğini bilemiyor insan. Onca kaygının, özlemin, belirsizliğin bir-iki cümleyle özeti olur mu? Şimdi mi farkedivorum, bu cümleyle iletişim mi olur? Bugün yeni özet cümleleri bulmalıyım. Söz. Bugün aradığında beni anlatacak, seni soracak özet cümleler bulacağım. Büyüdüğünü kabullendiğimi görecek aradığında. Ya aramazsa? Ne demek ya aramazsa?

Uyanmış, kahvaltı yapmıştır. Bugün pazar ama belki okula gitmiştir. Orada itiş kakış banliyö trenleri yokmuş. Olsun. Başka zorluklar vardır. Arkadaşı, ilişkileri bozulmuş olabilir. İlk bugün terk edilmiştir belki de. İlk kırgınlıklar dünyayı silmez mi gözünden insanın.

Kız arkadaşı var mı? "Anne, buradaki kızların göğüsleri çok büyük, korkuyor insan" demişti. Yıllarca yetmiş beş beden göğüslerle ona kötülük yaptım işte! Eve bisikletle dönmüştür. Bisikletini çaldırmış olabilir. Bir kez olmuştu. Bisikletini çok sever. Öyle olmuşsa arayamaz. Bisiklet ve ben! O yaşlarda elbette bisiklet. Böyle kıskançlıkları aşmalıyım.

Saat 20. 00. Akşam yemeği yeniyordur. Orada bir saat geri. Yemek var mıydı acaba? Aslında, böyle her gününü düşündüğümü söyleyecek olmuştum da; "Her akşam tabii yemek yiyoruz, ne saçma düşünüyorsun" demişti. Bıktıracak kadar sormamıştım oysa. Şimdi yemek bitmiştir. En iyisi akşam yemeğinden sonra aramak. Nasıl düşünemedim? Orada da haberlerde anneler gününden söz edilir mutlaka. Gündüz bunca yoğunluk. Haberlerden sonra arar mutlaka.

Saat 23.00. Belki 24.00'te. Ama yılbaşı değil ki bu. Karıştırmıştır belki. Anneler günüyle yılbaşı karıştırılır mı acaba?

Anlaşıldı; üç gün, bir hafta, bir ay sonra aranacağım. "Unuttum anne" diyerek. Bahane bile bulamadan.

Bir şeyler düşüp kırılacak. Bir daha onarılmamacasına. Sessizce.

Esra Dönmez

Meme kanserine dikkat!

Çevre kirliliği ve tarımda kullanılan kimyasal maddeler meme kanserine neden oluyor.

Meme kanseri, kadınlarda en sık görülen habis hastalıktır ve bu cinste görülen bütün kanserler arasında da ölümle sonuçlanma oranı en yüksek olanıdır. Otuzuncu yaştan önce nadiren görülen meme kanserinin tümör oluşumu menopoz sonrasında hızla artar. Bu nedenle menopoz sonrasında görülen meme kütlelerine, aksi kanıtlanmadıkça meme kanseri gözüyle bakılmalıdır... Oldukça ürkütücü gelen bu bilgilere karşın, daha önce de yazdığımız gibi erken teşhisin ve kendi kendimizi muayenevi ihmal etmemenin vararları büyük

Kadınlarda meme kanseri gelişme riski bugün, 50-60 yıl öncesine oranla iki misli artmış. Bu artışa hatırı sayılır ölçüde katkıda bulunan nedenler ise, çevre kirliliği ve tarımda kullanılan kimyasallar... Kuzey Amerika'da yaşayan kadınlarda meme kanseri gelişme oranı, Asya ya da endüstrileşmemiş ülkelerde yaşayanlardan çok daha yüksek. Özellikle tarımda yaygın olarak kullanılan böcek ilaçlarının kanserojen olduğunun 60 lı yıllarda ABD'de saptanmasıyla en çok kullanılan DDT yasaklanıyor. Son yıllarda, meme kanserinin çevreyle bağlantılı en ciddi ve ölümcül hastalık olduğu gösterilmeye başladığından beri de özellikle kadın araştırmacılar, feministler ve çevreciler konuya daha fazla ilgi göstererek bu alanda çalışmalar yapıyor. Bu çalışmaların ana teması, insan vücudu ve sağlığı ile gelişen teknolojinin yarattığı modern çevre ilişkisi; insan yararına geliştirilen teknolojinin kirlettiği çevrenin vine insana vönelik zararları.

Meme kanserinin gelişmesinde rol oynadığı kabul edilen başlıca etmenlerden biri (genetik olmasının dışında), vücudumuzun ürettiği östrojen hormonunun faaliyetleri. Burada hayvani yağ ve alkol tüketimi de etken sayılıyor. çünkü bu maddeler östrojenin faaliyetlerini etkiliyor. Bu son derece işlevsel hormon, vücut içindeki görevlerini hücrelere bağlanıp kimyasal değişimlere katkıda bulunarak yerine getiriyor. Bazı meme kanseri tümörlerinin de östrojen ile beslendiği bulgusu, dikkatleri bu hormon üzerine çekmiş. Son zamanlarda geliştirilen ve değişik çalışma raporlarının sonuçlarına dayanan bir hipoteze göre ise "organoklorinler" diye anılan endüstrivel kimyasalların büyük bir bölümü, doğal östrojen gibi vücutta bivolojik değişimlere vol açarak meme ve hatta diğer kanserlere neden oluyor. Vücutlarında yüksek düzeyde DDT bulunan kadınlarda meme kanseri gelişme riski, vücutlarında düşük düzeyde organoklorin bulunanlardan dört misli daha fazla.

Klorin bazlı organoklorin neden bu bileşikler, zararlı böcek ve bitki öldüren ilaçlar, petro-kimyasallar, plastikler, kağıt eriticiler, mantar ilaçları ve koruyucu katkı maddeleri gibi bir çırpıda sayabileceğimiz günlük modern yaşamın parçası haline getirilmiş ürünlerin yapımında ortaya çıkıyor. Doğada kendi kendine büyük miktarlarda pek oluşmayan bu zehirli maddelerin insan vücuduna geçtiği zamanki zararlı etkisi, kendi işlevlerinin milyonlarca katı daha fazla. Çünkü vücudumuzda oluşan beslenme zincirine katıldıkları zaman yoğunlukları katlanarak artıyor. Bu nedenle de meme kanseri ile mücadele ve tedavi olanaklarının aranmasında, çalışmaların çevresel etmenleri dışlayarak yapılmaması gereği ortaya çıkıyor. Ancak burada, bilimsel ve teknolojik gelişmenin yararları ile oluşturduğu zararların karşı karşıya geldiği kaçınılmaz bir çelişki olduğunu görüyoruz. Şu aşamada ise yapılabilecek tek olumlu şey, gerçekçi ve sağlıklı politikalar üretmek. Feministler ve çevreciler de bu yönde çaba harcıyorlar. Çevreyi kirletenlerin dikkatlerini bu önemli noktaya çekerek gereken önlemlerin alınması için sanayicilerin ve yöneticilerin daha duyarlı ve sorumlu davranmalarını istiyorlar. "Düşmanla aynı yatağı paylaşmak" diye nitelenebilecek olan bu durumun ne denli zorlu bir mücadeleyi gerektirdiği açık, ama meme kanserinden ölen kadınların sayısının her yıl artması da bu mücadeleyi aynı ölçüde kaçınılmaz kılıyor.

Füsun Özlen

Hangi vitaminlere ihtiyacımız var?

Bedenimizin her tür vitamine belli oranlarda ihtiyacı var ve bu sağlıklı bir beslenmeyle karşılanabiliyor. Ama kimi özel durumlar. yaşam tarzları ve yaş dönemleri bazı vitamin türlerine olan ihtiyacı özel olarak artırıyor.

Yoğun bir iş temposu içindeyseniz, stres altındaysanız...
B.C. Vitaminleri, kalsiyum. magnezyum. bakır

Sigara içiyorsanız...
C vitamini başta olmak üzere E vitamini ve beta-karoten

Alkol alıyorsanız...
B1. B6, C vitaminleri, folik asit. magnezyum. çinko

Perhiz yapıyorsanız...
A, B, E. C vitaminleri ve çeşitli mineraller

Hamileysiniz. ya da bebeğinizi emziriyorsanız...
Folik asit, A, C. E. B6, B12 vitaminleri, demir, kalsiyum

Doğum kontrol hapı kullanıyorsanız...
B6, folik asit

Menopoz dönemindeyseniz...
D vitamini ve kalsiyum

Büvüme ve gelişme çağındaysanız...
A. B. C. D, E vitaminleri ve çeşitli mineraller.

60 yaşın üzerindeyseniz...
E. C. B vitaminleri. demir ve kalsiyum

Spor yapıyorsanız...
C, E. B vitaminleri.

Demir eksikliğine
nide vanmasına s

Isırgan otu

Çoğumuzun en önemli so
nu olan demir eksikliği için ı
gan tozu kullanabiliriz; kurut
muş ısırgan otu ve tohumları
haline getirilerek ışık geçirmey
koyu renkte bir kavanozda sa
lanır. Bu tozu çorba. sos ve sel
yemeklerine katabilirsiniz. Ç
miktarda demir olduğu için b
ca kullanabilirsiniz. Mide va
malarına ve çeşitli mide rahats
lıklarına karşı da ısırgan kulla
lıyor. Beyaz geniş bir kavanoz
içine iki avuç dolusu ısırgan ya
rağı atılır, üzerine varım li
votka dökülüp sıkıca ağzı kap
tıldıktan sonra altı hafta kad
güneşli ve sıcak bir yerde bek
tülir. Daha sonra bu karışım, ı
geçirmeyen koyu renkte bir k
vanoza süzülerek, boşaltı
Günde iki defa yemeklerden so
ra iki çorba kaşığı alırsanız r
denizle ilgili sorunları halletı
olursunuz. Isırgan otu çayı me
bolizma rahatsızlıklarına çok
geldiği gibi. mide, bağırsak. bö
rek, romatizma ve gut hastalık
rına karşı da kullanılıyor. Is
gan çavının hazırlanışı da ç
basit; Bir tatlı kaşığı kurı-ve
bir avuç taze ısırgan otunun ü
rine çeyrek litre kaynar su dök
lür. Ağzı kapalı olarak on daki
dinlendirildikten sonra süzülü

"Bu iş benim özgürlüğüm"

Evde kendi yaptığınız ya da annenizin yaptığı böreklerin tadını bir dükkânda bulursanız ne yaparsınız? Sahibini daha yakından tanımak istemez misiniz? İşte bu merakla tanıştığımız bir kadın Nuran. Kadıköy'de küçük bir börekçi dükkanı işletiyor. Ve bu işi yapmayı düşünen kadınlara danışmanlık yapabileceğini söylüyor.

Babası yaptığı işlerle ilgili bir takını hayaller kurduğu zaman Nuran bu hayallere ortak olurmuş, şöyle olsa, böyle olsa diye lafa girermiş, ağabeyi o zamanlar, "Ah keşke erkek olsan," dermiş. Nuran bunun ne anlama geldiğini sonra anlamış, "İyi ki de takmadım," diyor. "Yapmak istediğimi hep yaptım, kimse beni engelleyemedi."

Nuran Uygur, otuz yedi yaşında, altı yıllık evli ve beş yaşında bir kızı var. Kocası tersanede çalışıyor. Aile çevresinde ondan önce çalışan başka kadın olmamış. "Hatta bizim köyden başka çalışan kadın çıkmadı," diyor. Sivas, Divriği'denmiş. Kadıköy'deki küçük dükkânın her köşesinde onun emeği var. Arka bahçeyi işçilerle birlikte kendisi temizlemiş. "Lezzetin adresi" diye yazmış tanıtım broşüründe. Kadıköy'de çok küçük bir börekçi dukkânındayız: Küp Börekevi.

Dukkânı geçen nisanda açmış. Küp Börekevi'nde bazen yer bulamıyorsunuz. Nuran müşterileriyle arkadaşça bir ilişki kurmuş sohbetler, haberleşmeler onun üzerinden geçiyor. Mutfak ön tarafta, yani ne, nasıl yapılıyor görüyorsunuz. Bu da çok ilgi çekmiş. Her gelen, "Aferin kızlar," diye desteklemiş. Tanıtmak için pek bir şey yapmamışlar. Herkes birbirine söylemiş. Şimdi ikinci bir dükkân açma hayali var.

Önce mantıyla başlamışlar, sonra çiğ börek, poğaça, ev börekleri, artık tatlı da yapıyorlar, yani ev baklavası. Nuran'a göre bu börekleri başka yerde bulamazsınız. Müşterilerin talebi ile her gün bir yemek pişirmeye başlamışlar, sürekli gelenler, "Her gün börek olmuyor, bir de yemek olsa," falan demiş, şimdi arnavut ciğerinden türkmen pilavına kadar hergün ayrı bir yemek yapılıyor.

En büyük yardımcısı kız kardeşi Remziye. Remzive de çok genç yaşta evlenmiş. "Evde çok sıkılıyordu, ben de bu işi yapabileceğini anlattım," diyor Nuran. Önce evinin önüne kurulan pazarda bir tezgâh açmış. böreklerini orada satmış Remzive. Nuran bu dükkânı, daha önce işletmecilik yapmış bir arkadaşıyla açmış, arkadaşı ayrılınca da Remziye dukkâna gelip gitmeye başlamış, şimdi her işi birlikte yapıyorlar. Nuran'ın deyimiyle de Remziye'de bunalım falan kalmamış. Yanlarında çalışan diğer iki kadın da akrabaları. Yer müsait olsa bir iki yardımcı alacaklar ama onların da kadın olması şartı var. Mesela evlere servis yapmayı düşünüyorlar. "Ah bisikletli bir kız bulsam," diyor Nuran. Çünkü bu yiyecek işinde kadınların en iyisini yapacaklarını düşünüyor. Yapımından servisine kadar...

Küp Börekevi sabah sekizde açılıyor, yani kahvaltı için de uğrayabilirsiniz. Akşam dokuzda mesai bitiyor. Nuran, "Bakıyorum da bazı restoranlar akşam temizliği yapmadan kapanıyor, sabah temizlikle uğraşıyorlar, öyle şey olur mu, benim aklıma yatmıyor," diyor, "Sonra böcek olur, fare de çıkar."

Sürekli hafif bir müziğin çaldığı küçük dukkânın dekorasyonu Nuran'ın imzasını taşıyor, neyi nasıl yaptığını anlatıyor uzun uzun;

"Lise bittikten sonra güvenceli bir iş bulmak için üç dört yıl uğraştım, sonunda Tekel'e girdim, yedi yıl orada çalıştım. Aslında çok vaktim oluyor, yapmak istediğim şeylere vakit buluyordum; mesela üç yıl kadar Dostlar Korosu'nda çalıştım, bazı dergilere gonullu muhabirlik yaptım, sosyal bir insandım, ama Tekel'de az para alıyordum. Ben de istifa ettim. O sırada tanıdığım bir kaç arkadaşla birlikte çalışmaya başladım. Epey iş yaptık. Bu arada ben çalışma dünyasını, piyasayı öğrendim ve karar verdim böyle yiyecek işiyle ilgili bir yer açmak en iyisiydi. Dışarda bakıyordum da hiç kimse içine sinerek, şöyle rahatça yemek yediği bir yer bulamıyordu. İnsan hedeflediği şeyi çok istiyorsa mutlaka başarır diye düşünüyorum. Burayı açmadan önce küçük küçük denemeler, canlı tanıtım mı denir işte öyle şeyler yaptım. Yani biraz çevrem olmuştu, onlarla konuştum, evde mantı, börek bir şeyler yapıp işyerlerine göturdüm. Herkes çok beğendi. Tek başıma yapıyordum, bazen gecikirdim, aç biilaç beni beklerlerdi. Bu beni cesaretlendirdi. Ufak bir mutfakla başlayayım artık dedim. İnsanın severek yaptığı bir işi olması çok önemli. Bazen şu Kadıköy Belediye Başkanı'na gidip konuşayım diyorum, sahilde bir sürü yer var ama doğru dürüst işletilmiyor, insanlar rahatça oturamıyor. Bunu her kadın düşünebilir, yapabilir de. Eşim bazen der ki, 'Bu dükkân senin özgürlüğün'. Evet, bu dukkân benim özgurluğüm, burası olmasaydı eve kapanır kalırdım. O yüzden gerçekten diyorum ki iş hayatı kadınların özgürlüğüdür. Şimdi yılların esnafı erkeklerle aynı konumdayım. Böyle bir şey yapmak isteyen kadınlar da kendilerine güvensinler. Kadınların çok becerileri var ama bunları iş hayatına çeviremiyorlar, bana danışabilirler. Şimdi bir tecrübem var, bunu aktarabilirim. Birbirimizden öğrenmemiz çok önemli. Bir de kendilerine güvenmeleri lazım."

asuman

Pansiyon Piya'nın iki kadın işletmecisi Ayşen ve Ergül bu yıl üçüncü kez konuklarını karşılamaya hazırlanıyorlar. Soluksuz kalanları denizle ormanın kucaklaştığı bu güzel yarımadaya bekliyorlar.

Güzelçamlı - Kuşadası
(0.256) 646 20 96

UNUTAMAYACAKLARI BİR KAMP...
9-16 yaş öğrenciler için

Yabancı öğretmenler ve konuklara birlikte, İngilizce, Almanca, Fransızca dersleri, müzik, dans, kültürel ve sportif faaliyetler, İzcilik.

17 gün Paşalimanı Adası'nın temiz sahillerinde deniz, güneş ve doğayla içiçe. Pazartesi okurlarına taksit olanağı.

GÜLİVER ULUSLARARASI YAZ OKULLARI VE DİL HİZMETLERİ LTD.

Levent Tel: (0212) 280 97 57, 282 81 09 Fax:282 81 00
Beşiktaş Tel: (0212) 260 41 90, 260 26 48 Fax:260 26 48

Uğraşıp duruyoruz

Küçük bir öngörü

O sıralarda 25 yaşındaydı Aygen. Selçuk'u çok seviyordu. Nişanlanmak üzereydiler. Sevinçli ve mutluydu. Çok iyi anlaşıyorlar, geziyor, sevişiyor, hayatın tadını çıkarıyorlardı. Artık ailesiyle de tanışmıştı Selçuk'un. Onlar da belli ki kendisini sevmişlerdi. Terbiyeli, hanım bir kız diye düşünmüşlerdi ilk görüşmelerinde. Her ne kadar Selçuk'un annesi eltisine, "çok çelimsiz, gösterişsiz bir kız, oysa benim oğlum aslanlar gibi," diye yakındıysa da bu duygularını hiç belli etmemişti Aygen'e. Nişandan birkaç gün önce Selçuk'un annesi ve kızkardeşiyle buluştu; alışverişe gitti Aygen. O gün boyunca hiç bir sorun çıkmadı, ama gün sonunda epeyce yoruldular. Dönerken müstakbel kayınvalide taksiye binmek istedi. Ay sonuydu ve Aygen'in bütçesi oldukça kısıtlıydı. O sıralarda iyice bir maaş bile taksiye binmeyi olanaklı kılmıyordu. Kaldı ki nişan masrafları da sıkıştırmıştı Aygen'i. Fakat Selçuk'un annesi istediğine göre herhalde yuklenecek diye düşündü Aygen Taksıde de Aygen ortada oturuyordu. Selçuk'un annesinin ve kardeşinin arasında büzüşüp kalmıştı. İkisi de üzerine abanmış ona hiç hitap etmeden onu hiç ilgilendirmiven bir konuyla ilgili birbirleriyle konuşuyorlardı. Birdenbire o denli hevesle ve keyifle beklediği evlilik Aygen'in gözünde bambaşka bir biçim aldı. "Evlilik böyle birşey mi yoksa," diye düşünmekten kendini alamadı. O denli sevdiği Selçuk'un ailesi hiç farkında olmadan ve hiçbir kötü niyet beslemeden böyle çullanacaklar mıydı hep üstüne?

"Bak Aygen" diye uyardı kendisini, "Buna hazır değilsen, derhal bu arabadan in ve kurtar kendini". Peki ama sevgisi ve aşkı ne olacaktı? Kendisine o denli değer veren Selçuk korurdu onu mutlaka. "Saçmalıyorum," diye düşündü. "Ben de çocuk değilim ya, hem gereken sevgi ve saygıyı gösterir hem de kendimi kollarını." Aygen sıkışık durumda, kendini böyle rahatlatmaya uğraşırken müstakbel evlerine varmışlardı bile. Taksi ücretini de ona bırakıp indiler. Şaşkınlığının üstesinden gelmek için bu kez de şöyle bir akıl yürütme çabasına girdi Aygen. "Onlar bana oğularını ve kardeşlerini veriyorlar, ben bir taksi ücreti ödemişim ne çıkar." Oysa zamanla onların kendisine oğullarını vermeyip onu oğullarına aldıklarını türlü çeşitli olaylarla öğrendi Aygen. Nedense hep dışında kaldı, içine alındığını sandığı ailenin. Kendisine hiç de ilginç gelmeyen aile sorunlarını dinlerken orada olmaması gerekiyormuş duygusuna kapılıyordu. Aslında bu sıkıcı sorunların dışında kalmayı o da yeğlerdi ama bu sefer de ilgisizlikle suçlanmaktan çekiniyordu. İlgilenip fikir beyan etmeye kalkınca da, "Bu bizim aile içi sorunlarımız. sen karışma lutfen," kelimelerini duvar gibi oluvordu.

Selçuk'un annesi onlarda kalmaya gelince kendisinin o evde fazla olduğunu hissediyordu. Garip bir suçluluk duygusuydu. Aygen'in erkek kardeşi her vesile ile Selçuk'u methediyor, ona karşı duyduğu minneti dile getiriyordu. Fakat Aygen'in Selçuk'un kızkardeşine gösterdiği yakınlık nedense bir türlü takdir edilmiyor, karşılık bulmuyordu. Bir garip huzursuzluk vardı hep atmosferde.

Aygen şimdi elli beş yaşında. Artık taksi ucretini çok rahat ödeyebilecek durumda. Üstelik taksinin arkasında da kimse üzerine çullanmadan tek başına oturuyor. Fakat zaman zaman otuz yıl önce o büzüşerek oturduğu arabadan inse miydi acaba diye düşünmekten kendisini alamıyor!

Fulin Derin

Osmanlı'da

Peçe, ko

Kadınların giyiminin neredeyse bir devlet politikası olduğu Osmanlı'da hemen her padişah bu işe karışmış.

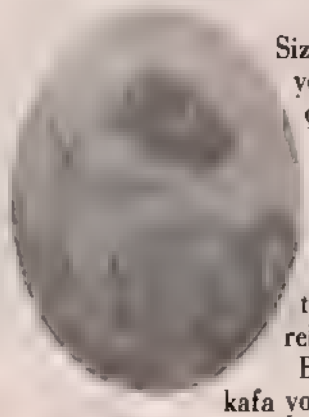

Süs Dergisi, 1923.

Siz çarşafı Atatürk'ün mü yasakladığını sa
yordunuz? Oysa Cumhuriyet'in ilanın
çok önce, 1876-1908 yılları arasında
küm süren II. Abdülhamit'di bu yasağı
yan. Oldürülme korkusuyla çarşafın iç
erkeklerin gizlenebileceğim, rahatlıkla
lalı saklanabileceğini ileri sürmüş, ayı
çarşaf giyen Müslüman kadınların mat
tutan Hıristiyan kadınlara benzediğini
rekçe göstererek çarşafı yasaklamıştı.

Birçok padişah, kadınların kıyafeti üzer
kafa yormuş, yasaklamalar ve yeni düzenlem
getirmiştir. Örneğin, Lale Devri (1718-1730) padiş
larından III. Ahmet ve oğlu III. Mustafa, Müslüm
kadınların kıyafetlerinin açık ve süslü olduğu gerek
siyle, bu tür giyinmeyi yasaklayan yasalar koyar
kadın kıyafetlerini denetim altına almaya çalışmıştı

Padişahlar sadece Müsluman kadınların değil, g
rimüslim kadınların kıyafetine de bir takun kısıtlar
lar getirerek, Müslüman kadınlardan ayırt edici kı
fetler giymelerini zorunlu kılmıştır. Hıristiyan kadın
yaşmak kullanmaz, onun yerine ince tülbentten baş
tüsü takar, ayaklarına, Ermeniler kırmızı, Rumlar
yalı, Yahudiler mavi olmak üzere farklı renklerde
lik giyerlerdi. Kadının kıyafeti, Osmanlı toplumu iç
de dini zorunluluğun yanısıra top
mun kadına bakış açısını da yansıtı

Sokak kıyafeti olarak kullanılan çarşaf.

Tanzimat'dan önce Osmanlı kad
larının giysisi ev içi ve ev dışı olm
üzere farklılık gösterirdi. Evde ön
ve kalçadan itibaren iki yanı yırtma
arkası saray kıyafetlerinde olduğu
kuyruklu bir üç etek entari ve kad
den sırmalı, işlemeli, mevsimine g
kürklü hırka giyilir, kemer takılır
mer zenginlik derecesine göre yapı
dı), entarinin önü yeldirme gibi a
bırakılırdı.

Daha önceleri bu kıyafetin yer
şalvar ve gömlek giyilirdi. Osmanlı
dınları için ev içi kıyafet bir saygı
ölçüsüydü. Mücevhere çok önem v
lir, bovuna takılan gerdanlık bir z
ginlik göstergesi olarak algılanırdı.
mi zaman saçlar bile zümrüt ve elm
lı iğnelerle süslenirdi. Dış kıyafet
yaşmak ve feraceden oluşurdu. Ay
lara sarı çedik ve sırma işlemeli
pabuç giyilirdi. Saçlar tek ya da
örgü örülerek arkaya bırakılır, kıy
tin rengine göre tepesine inciler,
metli taşlarla süslenmiş hotoz takılı
Zamanla kadınların etek entari giy
ye başlamasıyla, Avrupa modasına
gun korse de kullanılır oldu. Kadın
rın iç giysileri zenginliklerinin. dış
sileri ise namuslarının göstergesi
Kadının kıyafetinden sadece kocası

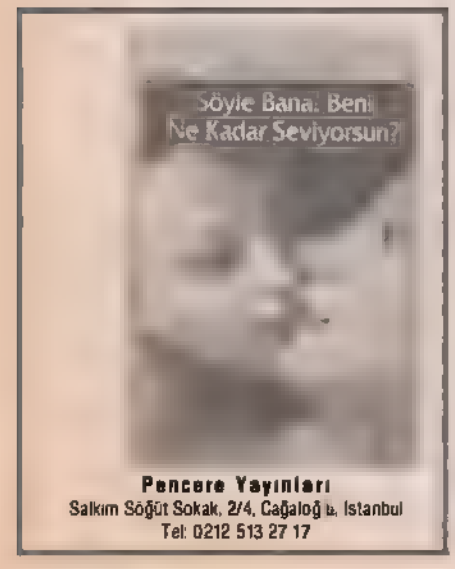

Pencere Yayınları
Salkım Söğüt Sokak, 2/4, Cağaloğlu, İstanbul
Tel: 0212 513 27 17

cinsel şiddete ve tecavüze karşı
kendimizi savunurken
YAŞANANLAR, ÖNLEMLER ve GÜNLÜK YAŞAMA GERİ DÖNÜŞ EL KİTABI
Rosalind Wiseman /Çev Lale Akalın
Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz.
•Sel Yayıncılık
Babıali Cad. 20/1 Cağaloğlu, 511 10 05

Kadın olmanın bilinçli bir kitaplarla başlar
Yıldız Cıbıroğlu
KADININ YAZISIZ TARİHİ
"M" ve "N" Sesi
Fiyatı: 480 bin TL.
Bu kitap, tanrı-analar çağında kadınların dünyayı kendi görüşleri doğrultusunda yorumlayıp bir felsefe oluşturduklarını, evrensel bir dil yarattıklarını, günümüz sanat alanında kullanılan imgelerin, simgelerin de onların bu felsefesinden kaynaklandığını "sözcük bağlantıları"ndan yola çıkarak ortaya koymaktadır.
Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han Kat:4 No: 63 Cağaloğlu, İstanbul

se, iskarpin...

Solda, saç modelleri, *Mehasin* Dergisi, 1908.

ğil, tüm mahalle halkı sorumluydu.

III. Selim devrinden itibaren başlayan Batılılaşma hareketi kıyafette de yansımalarını bulmuş, Avrupa modası, özellikle büyük şehirlerde izlenmeye başlanmıştır. Bu durum pazarını hemen yaratmış, öncelikle Beyoğlu'nda olmak üzere yabancı sermayeyle çeşitli giyim mağazaları açılmıştır. Bunlar arasında Galata'da *Tring*, Beyoğlu'nda *Bonmarşe*, *Mayer*, Bahçekapı'da *Orozdibak* örnek verilebilir. Yerli sermaye ile Avrupa eşyası satan mağazalarda, *Mustafa Şamlı*, *Macit Mehmet Karakaş*, *Selanik Bonmarşesi*, *Şişmanyanko* gösterilebilir. (1)

İnci Dergisi'nin 1919 yılında yayımlanmış iki kapağı.

Çarşaf ilk olarak II. Mahmut döneminde kullanılmaya başlanmıştır. II Abdülhamit devrinde ise, Avrupa modalarına uygun olarak çeşitli elbiseler, etek bluzlar, kabarık etekler ortaya çıkmıştır; bu değişime çarşaf da ayak uydurmuş. daha önceden tek parça olan ve belden büzülen çarşaf etek ve pelerin olmak üzere ikiye ayrılmış: etek boyu gittikçe kısalmış (tango çarşaf) ve Batı modeli tayyörlere benzetilmeye çalışılmıştır. Terlik yerine Avrupa modeli botlar ve iskarpinler giyilir olmuş, peçe de giderek ince bir tül halini almıştır. Orgü saç modeli verini topuza bırakarak çeşitli taraklarla süslenmiştir. O günlerin modasını daha iyi anlayabilmek için dönemin kadın dergilerinden olan ve 1908 yılında çıkmaya başlayan *Mehasin* adlı dergiyi incelemek yerinde olur.

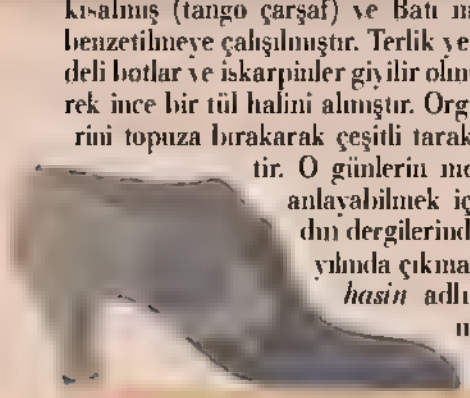

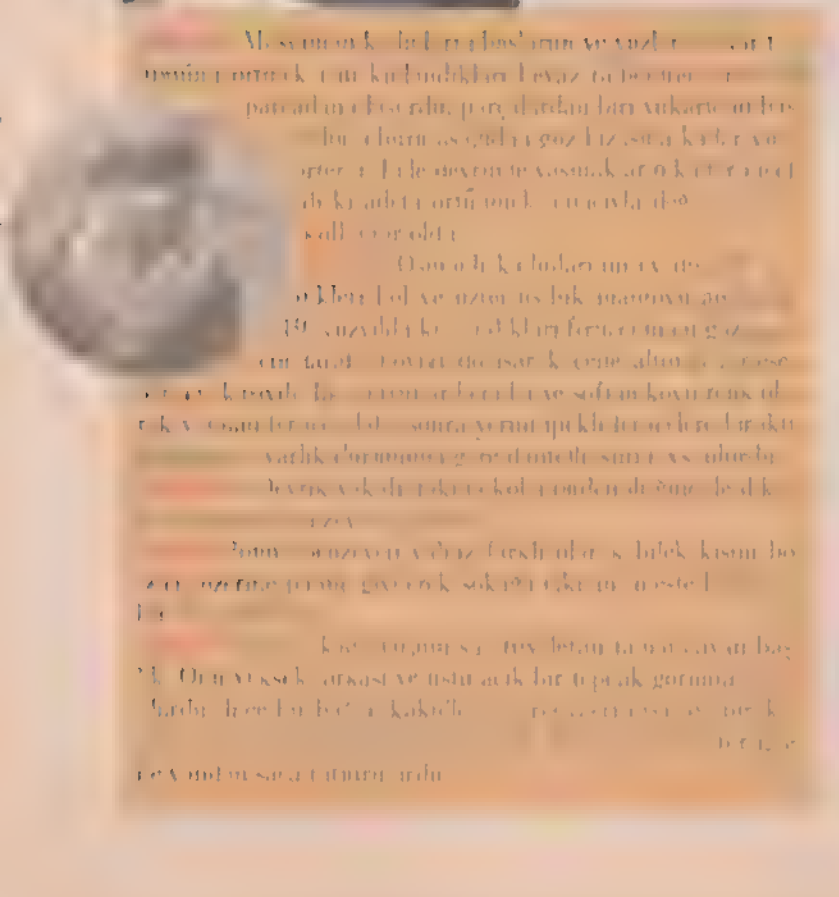

Bu derginin diğer kadın dergilerinden farkı. bol fotoğraflı oluşu ve modaya verdiği önemdir.

Son moda Paris tuvaletleri. en son moda elbise patronları, iç çamaşırları, saç şekilleri, incili, pırlantalı tarak modelleri, takılar fotoğraflarıyla birlikte bu dergide yer almıştır.

Dergide korsenin önemi özellikle vurgulanmakta, geçmişteki etine dolgun kadın tipi. yerini ince belli, düz karınlı Avrupai kadın tipine bırakmaktadır. Dergide görülen Paris tuvalet modelleri o dönem için son derece dekoltedir. Bu tuvaletleri bizim kadınlara uydurmak için tül veya dantelden yakalar önerilmiştir. Ayrıca dergide, çeşitli elbise mağazalarının reklamları da yer almaktadır.

Moda defterinden bir sayfa. Bu yaz nasıl elbise giyinilecek. *İnci* Dergisi 1919.

1913 yılında çıkmaya başlayan *Kadınlar Dünyası* dergisinde de saç modelleri ve kadın kıyafetlerine rastlıyoruz. Gündüz ve akşam kıyafetleri gibi açıklamalara yer verilirken. gündemde kıyafetle ilgili en çok yer alan konu. peçenin evlenecek gençler önünde bir engel oluşu, hiçbir şekilde çalışma yaşamıyla uyum içinde olmayışı ve bir an önce kaldırılması gerektiğidir.

Kadınlar Dünyası muharrirleri örtünme (tesettür) tartışmasını en çok yapan kadınlardır. Kadın taleplerini her zaman gündemde tutan bu dergi. örtünme konusunda da tutarlı bir tavır sergilemiş, kadının özgürleşmesine engel olan örtünmeye karşı da tepkisini her fırsatta dile getirmiştir.

Derginin muharrirlerinden Mükerrem Belkıs kadınlara şöyle seslenmektedir: "(Peçe) bizi daha ziyade boğmadan biz onu boğalım. Yırtalım, çiğneyelim. İslam kadınlarına hitap ediyorum. Menfaatlerimizi kesr eden (kıran). hissiyatımızı ihlal eden, bizde masumiyet bırakmayan ve hiç bir faidesi olmayan, yanlış izdivaçlar yaptıran o peçeyi. yüzümüze örtüğümüz siyah örtüyü kaldıralım. yırtalım. Artık bu hakikati anlamak zamanı gelmiştir. Cansız, kansız olmayalım... onu yırtacak kadar da ellerimizde kuvvet yok mu? Yoksa, yazık!... Yazık!..." (2)

Feryal Saygılıgil

1. Muhadere Taşçıoğlu. *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. Ankara 1958. s. 22
2. *Kadınlar Dünyası*. 1329 Mükerrem Belkıs "İzdivaç ve Usul-ı İzdivaç". 5 Ekim 1329 no: 112 s. 4-5.

Kaynaklar

- Muhadere Taşçıoğlu. *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. Ankara 1958.
- Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*. Metis Yayınları. 1993.
- Rukiye Bulut. "İstanbul Kadınlarının Kıyafetleri ve II. Abdülhamit'in Çarşafı Yasaklaması" s. 34-36. *Belgelerle Türk Tarihi*. sayı 8. 1968.
- *Tarih ve Toplum*. sayı 4 Nisan 1984. İletişim Yayınları.
- *Kadınlar Dünyası*. 1913
- *Ana Britannica*. Genel Kültür Ansiklopedisi.
- *Mehasin*. yıl 1908.

değişim sürecinde

tiran 1940'ların ege kasabalarını hatırlatan güzel bir akdeniz şehri. fakat türk müteahhit firmalarının orada da iş başında olduğunu öğrenince görüntünün kısa sürede değişeceğini düşünüyoruz. sokaklarda çok sayıda "özel imalat" at arabalarına rastlanıyor.

arnavutluk'un nesini hatırlarsın derseniz, "flörtünü" derim açıkçası. erkekler de kadınlar da adeta sürekli bir cilveleşme halindeler. erkekler her konuda olduğu gibi bu konuda da biraz öne çıkıyorlar tabii!

arnavutluk gerçekten çok küçük bir ülke. toplam nüfusu 3.5 milyon. başkent tiran'da ise 700 bin kişi yaşıyor. uzun yıllar enver hoca'nın başkanlığındaki emek partisi'nin yönetiminde bir tür kapalı sosyalizm yaşamışlar. sonra, emek partisi bölünmüş, küçük bir komünist parti, sosyalist parti, sosyal demokrat ve liberal parti kurulmuş. şu anda yönetimde liberal parti var. 25 mayıs'ta, yani siz bunları okumadan önce seçimler yapılacak. bu seçimlerde en büyük muhalefet partisi olan sosyalist parti hayli iddialı.

değişim neler getirmiş?

arnavutluk, baştaki liberal parti'nin yönetiminde büyük bir değişim süreci yaşamış. bu sürecin adı bize çok tanıdık: özelleştirme. sürecin sadece adı değil, yaşananlar da tamdık. ucuza gitsin diye çürümeye bırakılan fabrikalar, daha önce parasız olan bütün sosyal hizmetlerin özelleştirilip paralı hale getirilmesi. bunun bedelini en ağır kadınların ödediğini söylemeye gerek yok herhalde. diğer eski sosyalist ülkelerde olduğu gibi arnavutluk'ta da meselâ çocuk bakımı artık paralı; paralı olmaktan da öte, pahalı. bunun sonucunu tahmin etmek güç değil; kadınlar eve!

iş bununla da bitmemiş, daha ce yasak olan aile içi şiddet, d açık ifade edersek koca dayağı ya olmaktan çıkmış. konuştuğu yirmi iki yaşındaki sosyalist p üyesi, uluslararası sosyalist gen birliği ikinci başkanı monica, "ah, kekler her yerde erkek, evde karı nı dövdüklerine inanmak istem rum. ama gerçeklerin de farkın yım. kadın hakları için çalışan ka grupları var arnavutluk'ta ama he çok güçsüzler," diyor.

felce uğramış ekonomi

arnavutluk'a gitmeden önce, ülkeyle ilgili karıştırdığımız dergile önümüze hep yoksulluk manzara çıkmıştı. arabasız sokaklar, yolcul ağırlığından devrilen otobüsler fa tiran'da bunların hiç birine rastla dık. aksine yollar mercedes'ler, i yan arabalarıyla doluydu, dükkân da da epeyce tüketim malına rastl yordu. ayrıca inanılmaz sayıda ba kahve göze çarpıyordu. o kadar ki ha önce new york'a gitmiş bulu semra, orada bu kadar çok bara r lamadığını farketti! ama fotoğra da yalan söylemiyordu tabii. konu ğumuz insanlar da bu görüntül son dört yılda değiştiğini anlatt bir tür "refah" gelmiş arnavutlu buna karşılık arnavutluk'ta üret tek bir mala bile rastlamıyorsu

durus kasabası dönüşü trende tanıştığımız roman alle ile hemen samimiyet kurduk. takılar ve adresler alındı verildi, şarkılar söylenip, göbekler atıldı.

sofra bar'ın şarkıcısı behiye ve roman saz arkadaşları bizim için "mavi mavi"yi çaldılar.

dükkânlarda. çünkü tarım dışında üretim tamamen durmuş. her şey dışarıdan, özellikle de yunanistan ve italya'dan geliyor. peki insanlar nasıl geçiniyorlar? 500 bin kişi başta italya olmak üzere komşu ülkelerde çalışmaya gitmiş ve geride kalan ailelerine bakıyorlar. arnavutluk türk parasıyla bile çok ucuz; meselâ italya'da kazandığı asgari ücretle insan ailesine bakabilir gerçekten. nüfusun bir kısmı da kapitalizme, yani küçük işletmelere yönelmiş. küçuk işletme dediysek, bir masa, üzerinde üç şişe kola, bir kaç kutu bisküvi, birkaç çörek gibi birşey gelsin gözünüzün önüne. ve tabii bunun biraz büyüğu olan prefabrik kahveler, barlar. işsizlik inanılmaz boyutlarda olduğu için buraları dolduran da çok. ve tabii uyuşturucu, silah, fuhuş arnavutluk'a girmiş. konuştuğumuz genç bir kadın, "kapitalizmin yan nimetleri," diye gülüyor acı acı.

din

arnavutluk nüfusunun yüzde 70'i müslüman, bunların yüzde 40'ı bektaşi. kalan nüfus katolik ve ortodoks. ama herkes bu resmi rakamların tartışılabilir olduğunu söyluyor. din uzun yıllar baskı görmediyse bile destek-

lenmediği için dini ayrımlar çok güçlü değil. hıristiyan isimli müslümanlar, yahudi isimli hıristiyanlar yaygın. tiran'da, çok az sayıda örtülü kadın da gördük. ama dinin bir hayat tarzı olarak güçlü olmadığı açık.

aşk meşk mevzuları

deminden beri, toplumsal, sosyolojik bir şeyler anlatmaya çalışıyorum. ama arnavutluk'un nesini hatırlarsın derseniz, "flörtünü" derim açıkçası. semra'yla birlikte, hiç bu kadar flört meraklısı bir millet görmediğimiz konusunda hemfikir olduk. erkekler de kadınlar da adeta sürekli bir cilveleşme halindeler. erkekler her konuda olduğu gibi bu konuda da biraz öne çıkıyorlar tabii! gerçi tavırları hani "teklif var, ısrar yok," derler ya, o cinsten. ama rahatsız edici olmasa bile komik olan bir "teklif" her an etrafınızda. ve insan burada dört beş gün değil de ömrünü geçiriliyor olsa canı epeyce sıkılabilir diye tahmin ediyorum.

küçük de olsa bir ülkeyi beş günde tanımak mümkün değil tabii. ama biz tanıdığımız kadarıyla arnavutları, arnavutluk'ta yaşayanları ve balkanlar'ın bu en küçük ülkesini sevdik...

ayşe düzkan

Sol Parti Genel Başkanı Gudrun Schyman:

"Önce kadın, sonra anne, sevgili, parti başkanı"

İsveç'teki Sol Parti son kongresinde "sosyalist feminist" kavramının programa yazılmasına karar verdi. Bu kararı, partideki 70'li yılların en deneyimli ve en kararlı feministlerinin yanı sıra bazı erkekler de destekledi. Partinin genel başkanı da bir kadın. Kendisini, "Önce kadın, sonra anne, daha sonra sevgili, en nihayet parti başkanıyım," diye tanımlıyor.

Seçimlerde kazandığı yüzde 10'luk oyla İsveç Parlamentosu'nda yeri olan ve İsveç'teki politik yaşamın en büyük sol partisi olan Vanster Parti (Sol Parti) dört gün süren bir kongre yaptı. Kongrenin en önemli tartışma konularından biri sosyalist feminist kavramının parti programına yazılması önerisiydi. 1970'li yılların feminist hareketinin en deneyli ve en kararlı feministleri bu partide. Bir süredir feminizmin artık parti programına girmesi gerektiği tartışılıyordu. Partinin kadın başkanı Gudrun Schyman'ın hararetle savunduğu öneri kongrede oldukça nitelikli bir tartışmaya yol açtı. Önerinin muhalifleri genellikle işçi kökenli delegeler ve klasik sol geleneğin sınıf perspektifinin gölgeleneceği anlayışından kopamayan kadınlardı.

Karardan sonra bir maden işçisi, "Pazartesi günü madene indiğimde arkadaşlarıma, 'Biz artık feministiz,' deyince bana ne diyecekler, nasıl anlatacağım onlara?" diye kaygısını dile getiriyordu. Otuz yaş civarında, "meseleyi kavramış" bir erkekler nesli var İsveç'te. Bu nesil, "erkekler değişiyor" tezini destekliyor. Kongrede tartışmalara çok katkıları oldu. "Femmist perspektifi kabul etmeden insanlığa tam bir kurtuluş sağlamak mümkün değildir, sınıf perspektifi feminist perspektifle tamamlanmalıdır," dediler! Öneri oy birliği ile kabul edildi. Bir gazeteci parti başkanına, "Bu şimdi ne anlama geliyor?" deyince aldığı cevap şu oldu: "Parlamentonun alacağı her kararı, bu kararı kadınların toplum içindeki yeri bakımından ne anlama geleceği doğrultusunda inceleyeceğiz. Bizim gündeme getirdiğimiz sorunlarda çalışan yığınlar kadar kadınların durumu da ön planda olacak. Biz sınıflı toplum kadar kadınları ezen ataerkil sisteme karşı da mücadele edeceğiz."

Vanster Parti 1921'de Sosyal Demokrat Parti'den ayrılan komünistlerin kurduğu ve 1967'ye kadar İsveç Komünist Partisi adını taşıyan bir parti. 1970'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nden kopma sürecine giren parti, Avrupa Komünizmi hareketinin taraftarı oldu. Duvarın yıkılmasından sonra adındaki komünist sözcüğünü de kaldırdı. İsveç sol literatüründe komünizm, Stalinizmle eş anlamlıdır. Parti uzun zamandır tarihin bu olumsuz mirasıyla boğuşup duruyor. Gudrun Schyman yeni bir sol kültürün temsilcisi olarak algılanıyor. Alkışlarla yemden başkan seçildikten sonra kürsüye gelip ilk konuşmasını yaparken söze şöyle başladı: "Ben önce kadınım, sonra anneyim, daha sonra sevgiliyim ve en nihayet parti başkanıyım. Bu sıfatları bu sırayla taşıyorum. Bazı toplantılara bazen anne ya da sevgili olduğum için katılamayabilirim. Bunu bilmenizi isterim. Zaten bilmediğiniz bir şey değil, beni seçerken böyle bir seçim de yapmış oldunuz!"

Ne dersiniz? Solda yeni bir kültür oluşuyor değil mi? Bu partiden feminist arkadaşlarım, tarihsel bir karar verdikleri için çok sevinçliydiler ve kararı yaşama geçirmeye sıvanıyorlar.

Latife Fegan, Stockholm

Bu kızın acelesi var

Kitabın adı ilgi çekici; *Bütün Kadınların Kafası Karışıktır.* Herkesin, kendinden bir parça bulabileceği, hayata dair bölük pörçük notlar. Sıkı bir kitap. Elinize aldığınızda bırakamayacağınız cinsten. Yazarı Ece Temelkuran kendini anlattı.

"Var olan ve var olmayan erkeklerle dolu bir hayat... Ama bu kötü bir şey yani şimdi şimdi kötü bir şey diye düşünüyorum, onlarla ilgileneceğine biraz kendinle ilgilen. Bu hayatta ne yaptın? Onlar bu hayata karşı donatmıyor insanı -genç arkadaşlara duyurulur-. Onlar yazı yazmam için birer coşku malzemesi olmuş meğer. Şimdi eski aşk mektuplarıma bakıyorum da, şu cümle iyi olmamış, bu cümle burada pek iyi değil diye okuyorum. Bu mektup kime yazılmış, onunla neler yaşamışım bunu düşünmüyorum. Yazılı bir yaşam aslında birazcık namussuzca bir yaşam galiba.

Yirmi üç yaşında bir kızım. İzmir'de doğdum, İzmir'de büyüdüm. 'İyi okul'larda okudum. Asla matematik öğrenemedim. İki kardeşiz. Annem resim öğretmeni. Babam avukat. Ve yazmayı öğrendiğimden beri yazıyorum. Okula gittiğim ilk gün, 'Ben âşık oldum,' diye gelmişim, ninem, 'Bu kız orospu olacak,' demiş, annem gülmüş.

İlkokulda kompozisyon yarışmalarında birincilikler aldım ve o zaman şunu öğrendim; insanlar yazıdan çok etkileniyor. Yazı yazmak kısa süre içinde benim silahım oldu. Babamla ilişkimde, özel ilişkilerimde hep yazılı yaşadım. Canını acıtmak istediğim insanın canını yazıyla acıttım. Beni sevmesini istediğim insana, buna uygun mektuplar yazdım yine işe yaradı. Yazmamı destekleyen en önemli insan annemdi, o da resim yapıyordu. On üç yaşımdan beri daktiloyla yazı yazıyorum, gece yarılarına kadar. O resim yapardı, ben yazardım, sonra birbirimize gösterirdik. Annemle bunu yaşamak beni çok heyecanlandıran bir şeydi. Kitabın kapağı da canım annemin bir resmi.

Şimdi Ankara'da tek başıma yaşıyor, gazetecilik yapıyorum. Buraya ilk geldiğimde, hani gazetecilik yapmak isteyen, genç edebiyat heveslilerine karşı bir "ehlileştirme operasyonu" vardır ya, bana da uygulandı bu. Gazetecilikle, kendim için yazdıklarımı karıştırmıyorum, ama kendi yazı halimi buraya taşıdım. bu da hoşuma gidiyor.

Bu kitap nasıl ortaya çıktı? Yazılarım kamuya açıktı zaten. Yazdığım her şeyi arkadaşlarıma gösteriyordum. Bir ekranda ajans haberine takla attırırken, öbür ekranda kitaba bir bölum daha ekliyordum. Altı ayda bitti. Yalnızca son beş gün bir yere kapanıp son halini verdim.

Kitabın önce adını koymuştum: 'Bütün Kadınların Kafası Karışıktır'. Benim kafam karışıktır. Her gün benden bu lafı duyabilirsiniz. Bakıyorum da bütün kadınların kafası karışık. Bir sürü soru var, 'Kadın gibi mi olsam, erkek gibi mi?', 'Evlensem mi, evlenmesem mi?', 'Sevsem mi sevmesem mi?', 'İşim mi önemli, ilişkim mi?' yüzlerce tercih arasında kalıyorsun. Ayrıca bizde empati yeteneği olduğu için, yani evin içindeki durumu anla ve ona göre davran, olay çıkartma, olayın çıkmasını önle, baba ne istiyor gözünden anla, anne ne durumda kavra... Böyle bir paranoid çember içinde yaşıyorsun; bu kadınların kafasının karışık olmaması mümkün mü? Herkese göre bir şey yapmak zorundasın. Kendisi olmak diye bir şey öğretilmiyor, birilerine göre bir şey yapmak öğretiliyor. Biri olmak da öğretilmiyor, bir 'işlev' olmak öğretiliyor; bu, birçok işlevlilik, yani ben yazı yazıyorum ama kek yapmayı da biliyorum. Niye benim evim çok temiz olmalı?

Bir de ortalıktaki sen beni kolla, ben seni kollayayım, akşam rahat uyuyalım ilişkilerinden bağımsız durmak istediğin, biraz daha hassas olduğun zaman ek bir karışıklık başlıyor. Üstüne gelirlerse oradan bir karışıklık, 'Aaa ne oluyor sana, çok duygusalsın, niye

ağladın şimdi?' Bu durumu anlatırken de bir karışıklık yani dehşetli bir karışıklık hali var ve ben bütün kadınların bu durumu yaşadıklarını düşünüyorum. Ne yaşadığımız çok önemli değil, nasıl yaşadığımız önemli, aynı şeyi başka başka şekillerde yaşıyoruz. Bunun farkında olanlar var, farkında olmayanlar var. Kafa karışıklığını, yaşam politikası olarak savunuyorum, bunun bir güç olduğunu düşünüyorum. Bununla yaşamayı öğrendiğin zaman, yani hem kafan karışıktır hem de bir düğüne gidip iki göbek atarsın, böyle bir hale getirdiğin zaman güç olur.

Ece Temelkuran, *Bütün Kadınların Kafası Karışıktır*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 1996, İstanbul.

Zor değil mi? Tabii ki zor, ama zaten zor şeyler yaşıyoruz, kendini iyi kamufle etmek gerekiyor, 'Neden oynamıyorsun kız?' diyorlar, onu anlatmak bence oynamaktan daha zor, kalkıp iki dönersin biter. Kadının toplumsal hayatına ilişkin böyle örnekler çoktur, kamuflajın iyi olması gerektiğini düşünüyorum.

Ne mi anlatmak istiyorum? Acıyı yaşatan babaysa bunu öğreten de anne, acıya katlanmayı öğretiyor. O bir yaşam kurmuş, seçimini yapmış, sen bunun bilincine vardığından itibaren onunla birlikte bu hali yaşamaya başlıyorsun. Acıya katlanmayı öğreniyorsun, bunun için susmayı öğreniyorsun, ilişkiyi nasıl idare edeceğini öğreniyorsun ve sekiz yaşında bir kadın olarak yaşıyorsun, kız çocukları çok erken kadın olmayı öğreniyorlar, çok hastalıklı bir şey bu. Her kesimden kadınlar ve kızları bunu yaşıyor. Hayatları tedavi ile geçiyor, babayla kurulan ve umduğunu bulamadığın aşk ilişkisi, daha sonraki erkeklerle ilişkine yansıyor, sürekli kendini beğendirmeye çalışıyorsun, elim yüzüm düzgün genç bir kadınım, çok zekiyim, bir sürü şey biliyorum. şöyleyim, böyleyim ama onaylanmaya doymuyorsun, hergün onaylanayım, yeni baştan onaylanayım istiyorsun ve hayatın bir onaylanma çemberi içinde dönüp duruyor. Erkekleri merci yerine koyuyorsun. Bu acayip bir zaman kaybı çünkü kendin olamıyorsun, kendin olamadığın gibi kendi yaşamını kuramıyorsun. Erkekleri onları sevdiğin için değil, onların yaşam biçimini sevdiğin. istediğin için birlikte oluyorsun. Yaşamını kendin kuramıyorsun ve bir yaşam gerekiyor sana. Onlarla birlikteyken bir yaşam yaşıyorsun, onların yaşamından birini seçiyorsun, çünkü kendine bir yaşam kurmak için zaman olmamış bütün bu hastalıklardan ötürü ve küçük bir kız olmandan başlayarak bağımlı, kendi hayatı olamayan biri olup çıkmışsın. Tek başına dağa çıkamıyorsun, dağa çıkmayı seven bir erkekle birlikte oluyorsun, bu arada kendine onu onaylatıyorsun ve onu sevdiğini zannediyorsun. Kadınların bu yüzden sevgiyi içtenlikle yaşayamadıklarını düşünüyorum, aşk denilen şey de böyle bir onaylanma gereksinimi. Acıklı bir durum ama böyle. Sürekli tedirgin bir hal, 'Şimdi ne olacak?', 'Şimdi kızacak mı?', 'Acaba ne düşünür?'... Bunlar sağlıklı şeyler değil ki, sevgi ilişkisinde böyle şeyler olmamalı. Zaten insanlar öncelikle yanlış anlıyorlar, tuhaf biçimde önyargılılar bir de hayatta öylesine şeyler oluyor ki, sana da öyle yaklaşıyorlar, 'Mutlaka bir numaran vardır,' diye. Yazdıklarıma öyle yaklaşanlar oldu.

Kitabın türünü de çok sordular, tanıtımıyla ilgili yazılan bir yazıda 'anlatı' demişler, ne olduğu beni ilgilendirmiyor, yazı yazanın görevinin bu olmadığını düşünüyorum, eleştirmenler var, çok ilgileniyorlarsa koysunlar adını. Kafka'nın da yazarken, 'Şu anda bir roman yazmaktayım,' dediğini sanmıyorum. Yazarken zaten kendinle didişiyorsun, bir de ne olsun diye mi karar vereceksin.

İletişim'den tanıdığım kimse yoktu, gerçek bir taşralı yazar olarak dosyamı hazırlayıp gönderdim. Bir gün bir telefon geldi öleceğim zannettim, 'Kitabınızı basmaya karar verdik, İstanbul'a gelebilir misiniz?' dediler, ben, 'Bir şey getirmem gerekiyor mu?' dedim şaşkınlıkla, ne götürmem gerekiyorsa, 'Yok, kendinizi getirin yeterli,' dediler.

Kitabımı annem ağlayarak okudu, babam hiçbir şey söylemedi, ama onun da beni çok iyi anladığını sanıyorum, tuhaf ve sessiz bir ilişkimiz var babamla. Ben de bir şey sormadım. Anlatmak istediğim sadece kendi derdim değil ki, benim gibi bütün kadınların babalarıyla benzer dertleri var, ben bunu anlatmak istedim, kadınların, 'İşte bu,' demesini duymak istedim. Eskiden tanıdığın bir arkadaşım vardı, kitap çıkınca alıp okumuş, bana telefon etti, babasıyla hiç konuşmuyorlarmış, babası da kitabı okuyor, 'Bu ne biçim kitap?' diyor ve ilk kez ortak hayatları üzerine konuşmaya başlıyorlar. Kız evi terkediyor. Bu kitabın bir kadının hayatına bir yerinden etki etmesi çok önemli. Yine sevgilisiyle hiç konuşmayan bir kadın benzer bir şey anlattı. Onların sonu iyi bitiyor. Kitabı okuyan kadınlardan mektuplar alıyorum, hem de 'Nasıl yazar olunur?' diyen mektuplar değil, 'Yaa ben de böyle yaşadım,' diyen. Mutlu oluyorum.

Kitabı yazarken, şöyle olsun dediğim bir tek şey vardı; mutfak sohbeti tadını versin. Bir de insanlar akşamüstü ile gece arasında o tuhaf saatlerde, yalnız oldukları zaman, çok dertleri olduğunda ne okusam dediklerinde 'Bu iyi gelir,' diyerek benim kitabımı ellerine almaları olabilecek en iyi şey. Öyle olmasını istedim.

Kendimden hareket ederek yazmam çok eleştirildi, özellikle de erkekler niye kendini anlatıyorsun, bu kimi ilgilendirir ki dediler. Evet, tabii ki kendimi yazdım, ama sadece kendimi yazmadım, kendimden yola çıkarak yazdım. Çünkü en iyi bildiğim kendim, bir de bir insan kendini anlar ve bunu iyi anlatırsa bir yığın insanı anlatmış olur. Bir de bunu yazmasan başka bir şey yazamazdım. Daha doğrusu şöyle diyeyim, bunu kamuya açmasam, kamuya açık başka bir şey yazamazdım, böyle hissettim. Benim hayatta ilk anlatmak istediğim şey bu. Şimdi yeni bir şey yazıyorum, kitabın adını bu kez henüz koymadım ama içinde mutlaka 'hazin' sözcüğü olacak. Hazin, kısa, erkek öyküleri olacak. Aslında tam öykü de değil. Yalnızca erkekleri yazdığımı daha sonra farkettim. Erkeklerin hazin halleri... kadınlar da var elbette ama esas erkekler kendilerini, kendi yaşadıklarından bir şeyi anlatıyorlar. Bir kadın bunu yazabilir mi çok emin değildim, erkeklerin bunları okuyunca 'ya böyle de olmaz ki' demelerini istemiyorum, yazdıkça erkeklere okutmaya çalışıyorum. Şimdilik iyi gidiyor.

Biraz bekleyip yazdıklarıma yeniden bakmak mı? Keşke, o kadar sabırlı olsaydım, ne kadar az hata yapardım hayatta. Dehşetli sabırsız biriyim. Herşey bugün olsun. Heyecanlıyım. Hayat çok kısa geliyor. Ölmek çok korkutuyor beni. İnsanoğluna bir haksızlık. Ölmek ne demek, böyle şey olur mu? O kadar yaşıyorsun, bir sürü şey yapıyorsun ve sonra ölüp gidiyorsun. Ne kadar büyük bir haksızlık. Birilerinin bu işe bir çare bulması lazım diye düşünüyorum. Ben ölmeden bunun bir çaresi bulunursa da çok mutlu olacağım.

Ben neden yazıyorum, niçin yazıyorum? Çok fazla üzerinde düşünmeden kısa cevaplarla geçmiştim, şimdi yeni yeni ölmekle ilgili çok fazla takıntı yaptığım için farkına vardım ki; yazarak, ben ölümden sıyırmaya çalışıyorum.

Rosalind Wisemand
Cinsel Şiddete ve Tecavüze Karşı Kendimizi Savu urken

Çeviren: Lale Akalın, Sel Yayıncılık

"Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz. Bu yüzden asla ve asla kendizi suçlamayın."

"Kadınlar tecavüzle ilgili çeşitli olayları duymalarına rağmen, 'Benim başıma gelmez,' diye kendilerini kandırmayı sürdürürler, çünkü duydukları ile kendileri arasına ne kadar mesafe koyarlarsa o kadar güvenlikte olduklarını düşünürler."

Rosalind Wisemand on dört yaşında sınıfın yakışıklısı Michael'e aşık oluyor ve kendini yıllar süren şiddet dolu bir ilişkinin içinde buluyor. "Başımdan geçen kesinlikle tecavüz değildi, ama gördüğüm kötü muameleden sonra hissettiklerim tecavüzden farksızdı," diyen Wisemand üniversitede karateye başlıyor, birinci derecede siyah kuşak sahibi oluyor ve kadınlara kendilerini nasıl savunabileceklerini öğretmek amacıyla "Kadınca" adlı bir savunma merkezi açıyor. Kitap, gerek bu merkezde, gerekse de kâr amacı gütmeyen "Gücümüzü Artıralım" örgütünde edinilen deneyimlere dayanılarak kadınlara temel savunma tekniklerini ve saldırıdan korunmayı öğretme, aynı zamanda da güçsüzlük ve çaresizlik duygularını aşabilmeleri için özgüvenlerini artırıcı bilgiler vermeyi amaçlıyor.

Kitabın ilk bölümü "Bizim Hikayeleriniz"de tecavüze uğrayan kadınların tanıklıkları yeralıyor. "Savunmaya Doğru"da saldırganla karşı karşıya kalındığında nasıl davranılması gerektiği ve muhtemel bir saldırıdan korunmak için alınabilecek önlemler anlatılıyor. "Fiziksel Savunma Becerileri" bölümünde temel savunma teknikleri şemalarla gösterilmiş. "Flört-tecavüz Tartışması" ise tecavüz ile flört arasındaki sınırı sorguluyor. Kitabın sonunda tecavüze uğrayan kadınların sistemden nasıl yararlanabileceği ve tecavüzün etkilerinden kurtulma süreci hakkında bilgi veriliyor.

Yalnızca okumak bile kendime güven duygumu artırdı. "Benim başıma gelmez," demeyin.

Tüten Ateş

Edebiyat yarışmalarıyla ilgilenenlere...

Almanya'nın Sesi Radyosu iki yılda bir açtığı uluslararası edebiyat yarışmasını bu yıl Türkçe'ye ayırdı. Profesyonel ve amatör Türkçe yazan tüm yazarlara açık olan yarışmanın amacı, "Halklar arası anlayış ortamının güçlendirilmesi ve karşılıklı bilgilendirme". Yarışmaya katılacak eserlerde aranan koşul ise, "Kültürel ve sosyal konuların işlenmesi ve yerel yaşam koşullarının yöre insanının bakış açısıyla aktarılmış olması". Bu yıl "Radyofonik Piyes" ve "Öykü" dallarında seçilen birincilere 5 bin mark da ödül verilecek. Yarışma koşulları ve başvuru formları "Deutsche Welle, Türkische Redaktion 50588 Köln, Almanya" adresinden veya Ankara, İstanbul ve İzmir'deki Alman Kültür Merkezlerinden temin edilebilir. Almanya'nın Sesi Radyosu Türkçe Servisi Tel. 0221 389 4661, fax. 0221 389 4611.

Çalışma masasıyla beşik arasında nasıl bir ilişki olabilir?

Bir mutsuzluk öyküsü:

Abelard ve Heloise

Orta Çağın sonlarına doğru, dönemin önemli kentlerinden Paris'te, diyalektik alanında ünlenmiş filozof Abelardus'a âşık olsaydınız ne yapardınız? Heloise gibi yaparak, evliliği filozofun "selameti" için reddedip manastıra çekilmeyi mi, yoksa, "Ben de varım," diyerek kendi kariyerinizi yapmak için çalışmayı mı, yoksa ünlü filozofla evlenip -zamanın ölçülerine uygun şekliyle- çoluk çocuğa karışmayı mı seçerdiniz? Aslında Heloise'ın birincisi dışında başka bir seçeneği yoktu ve öyle yaptı.

Konuya baştan başlayalım. Heloise çağının azınlıkta kalan eğitim görmüş kadınlarından. Dayısının yanında büyümüş ve dayı çok sevdiği Heloise'ın, "Eğitimini sağlamak için hiçbir şeyi esirgememişti". Heloise bilgisiyle, "Öteki genç kızlardan ayrılıyordu ve krallığın her yanında büyük bir isimdi." Abelard bu genç kızı görünce onunla ilişki kurmayı aklına iyice koyar ve araya aracılar sokarak Dayı'ya yaklaşmaya çalışır. Sonunda Dayı, Heloise'ın iyi yetişmesi için Abelardus'u felsefe ve dinbilim dersleri vermek üzere evine çağırır. "Cinsel eğilimlerden kendisini uzak tutma konusundaki ünü" nedeniyle çok güvendiği Abelardus'a Helois'm eğitimini teslim eder.

Abelard, Heloise'ın doğallığına hayran olur ve o güne değin diyalektik ve felsefe alanında başarı ve ün peşinde koşan ve cinsel arzularını tamamen bastırmış olan Abelard ile Heloise arasında bir gizli aşk başlar. Abelard'a güvenen Dayı'nın, ihanete uğradığını öğrenmesi halinde tehlikeli olabileceği ve Abelard'ın ününe yakışmayacak bir şekilde bir kadına âşık olmasının duyulması korkusuyla bir süre gizli kalan ilişkilerini, Dayı çok geçmeden öğrenir ve büyük bir düş kırıklığı ve öfke duyar. İki sevgili evden kaçmak zorunda kalırlar. Bu arada Heloise'ın bir çocuğu olur. Abelard durumu düzeltmek için Dayı ile erkek erkeğe konuşmaya gider. Ona kendisini affetmesi için yalvarıp yakarır ve her istediğini yapmaya razı olur. Abelard, şöhretine zarar vermemesi ve gizli kalması koşuluyla, baştan çıkardığı Heloise ile evlenmeyi kabul eder. İki erkek bu konuda anlaşırlar.

Gelgelelim Heloise bu anlaşmaya itiraz eder. Heloise'a göre Abelardus gibi, "Doğanın tüm dünya için yarattığı bir insan, bir kadına kul köle olmuş ve şerefsiz bir boyunduruğa girmişti!" "Yalnızca bir kadının felsefe çalışmalarına getirdiği engellerden sözetmiyoruz," diyordu Heloise, "Üstelik yasal bir bağlılığın sizi içine sokacağı durumu iyice düşünün.Okul çalışmalarıyla ev gürültüsü, çalışma masasıyla, beşik, bir kitap, tablet ya da bir kalem arasında nasıl bir ilişki olabilir? Kutsal Kitap'la ilgili derin düşüncelere ya da felsefeye kendini vermiş bir adam, yeni doğmuş bir bebeğin yaygaralarına, onu uyutan sütannenin ninnilerine, gidip gelen konuklara... ardı arkası kesilmeyen kokulara, bebeğin pisliklerine katlanabilir mi?" diye soruyordu.

Heloise için sevgili ünvanı yeterliydi; Abelard'ı "Evlilik bağlarıyla zincire vurmak için değil, sevecenliğin verdiği tatlılıkla korumak isteyen Heloise için sevgili ünvanı eş ünvanından daha kutsaldı". Ancak bütün bu itirazlar, Abelard'ı Dayı'ya verdiği sözü tutmak için gizlice evlenmek fikrinden caydıramaz ve sonunda Heloise, "Eğer birbirimizi yitirmek istiyorsak, yapılacak şey, aşkımızın büyüklüğüne eşit olan bir acıyla hazırlanmaktır," der ve istemeye istemeye gizli törene katılır. Ancak evlilik töreninin hemen ardından Fulbert (Dayı) evliliklerini açıklamak üzere baskı yapar ve Abelard, sonradan "kıskançlıktan" olduğunu açıkladığı bir biçimde, Heloise'ı bir manastıra gönderip, "Örtünme dışında manastır yaşamına uyan giysiler" giyinmesini ister. Bu bardağı taşıran son damla olur ve Dayı ve adamları, Abelard'dan intikam almak için bir gece evine, uşaklarından birini satın alarak girerler ve Abelard'ın "onların canlarını sıkan şeyleri yaptığı bölümlerini"; erkeklik organını keserler, engel olmaya çalışan iki uşağın da gözlerini oyarak hadım ederler.

Abelard olayın ertesi günü acıdan çok utanç duyduğunu yazar. Eriştiği büyük şan ve şeref bir anda yok olup gitmiştir. "Hadımlar kiliseye gidemez," kuralı Abelard'ı herşeyden çok üzer ve bu olayın ardından Abelard ve Heloise dinsel giysilere bürünerek manastıra kapanırlar.

Petrus Abelardus'un yukarda alıntıladığım ve bir dostunu teselli etmek için yaşamöyküsünii yazdığı mektubu *Bir Mutsuzluk Öyküsü* bir rastlantı sonucu Heloise'ın eline geçer ve iki sevgili arasında 1121-1136 yılları arasında süren mektuplaşmaların başlangıcı olur. R. Duncan'ın bu yüzyılda, bu mektuplara dayalı olarak yazdığı "Abelard ve Heloise" oyununun arka planı, Abelard'ın anlattıklarına göre böyledir.

Aksanat Prodüksiyon Tiyatrosu'nda Tilbe Saran ve Cüneyt Türel'in oynadığı oyun, mektuplaşma dönemini canlandırıyor. Öykünün arkasında varolan gerilim oyun boyunca sürüyor. Oyun, bir bakıma, Heloise'ın saf ve hesapsız sevgisine karşılık Abelardus'un, felsefe alanındaki yerine uygun olarak, güç ve dengeleri kollayan tutkusunu anlatıyor. Heloise hocasına ve dönemin ünlü ve dikkat çeken bir filozofuna âşık olan bir kadının, kendini yoksayan, özverili, herşevden öteye aşkını koyan tutkulu bir sevgiliye dönüşmesini temsil ediyor. Abelard ise güçlü olabilmek için dünya nimetlerinden -bu arada kadınlardan- uzak durmak gereğini yerine getiremediği için öfke duyan ve acı çeken, hırslı bir filozofu. Işıklar yandığında ağzınızda acı bir tat hissediyorsunuz. Bir yanda, kendini yok etmiş yetenekli bir kadın, öte yanda aşkı uğruna hadım edilmiş, sakatlanmış bir erkeğin, bir filozofun acıları... Işıl Kasapoğlu'nun incelikli yönetimi, Duygu Sağıroğlu'nun sahne tasarımı, Tilbe Saran'ın Heloise ile bütün bütüne özdeşleşen oyunu, Cüneyt Türel'in çelişki ve gerilimi iyi yansıttığı oyunu, ve Zeynep Avcı'nın nefis çevirisi oyunu benzersiz kılıyor.

Yaprak Zihnioğlu

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza **Pazartesi** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 300.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

agenda

FESTİVAL

• 9. Uluslararası Yapı Kredi Gençlik Festivali 19 Haziran'a kadar devam ediyor. Festival bünyesinde gerçekleştirilen Gençlerarası Pop Müzik Yarışması'nın yarı final tarihi 13 Haziran. 16 Haziran Pazar günü de final var.

• Parliament Superband Jazz Festival 96'da birbirinden ünlü cazcıların 20-21-24-25 Haziran tarihlerinde gerçekleştireceği konserlerin biletleri Vakkorama mağazalarında satılıyor. En ucuz bilet ne yazık ki 600 bin lira.

SERGİ

Kadın Kütüphanesi'nde 6 Haziran-4 Temmuz tarihleri arasında Nalan Danabaş Tuncer sergisini gezebilirsiniz. İstanbul için, "bana göre her anlamda bir kimliksizlik süreci yaşamaktadır" diye düşünen sanatçı 1965 doğumlu ve Türk Seramik Derneği Sanat Kurulu üyesi.

TİYATRO

• Marguerite Duras'ın "Ölüm Hastalığı" adlı öyküsünden yola çıkarak sahneye konulan *Yalnızlıktır Benim Gizli Sevgilim* adlı oyunu 24 Haziran Pazartesi saat 19.00 ve 25 Haziran Salı günü yine aynı saatte Fransız Kültür Merkezi'nde izleyebilirsiniz. Teksti düzenleyen, oyunlaştıran Nejat İşler, aynı zamanda reji ve oyunculuğu da üstlenmiş.

FİLM

• *12 Monkeys* (12 Maymun) İstanbul sinemalarında gösterime giriyor. Batılı bazı eleştirmenlere göre 90'ların en iyi on filmi arasında olduğu söyleniyormuş. Görmeden bir şey söylenemez ama filmde Brad Pitt ve Bruce Willis var. Gelecekte geçmişe dönme hikâyesi pek de yeni bir konu değil ama sinema tekniği ilerledikçe filmler daha çarpıcı olabiliyor.

TARTIŞMA

• Bundan sonra her cumartesi gündüz 12.00'den gece varısı 12.00'ye kadar Bilsak'ta her konuda, herkesin katılacağı tartışmalar düzenlenecek. Hafta içinde Bilsak'ın 0212.243 28 79 numaralı telefonuna adımızı ve hangi konuda konuşmak istediğinizi söylüyorsunuz. Cumartesi günü de kürsüye çıkıyor ve gündeme getirmek istediğiniz her konuda gelenlerle tartışıyorsunuz. Kadınlar için de önemli bir fırsat.

SEMİNER

• Ankara'da Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf seminerleri ilginizi çekebilir. Geçtiğimiz ay "Dünyada ve Türkiye'de Sosyalist Feminizmin Gündemi" başlığı altında yapılan seminerler devam ediyor. 6 Haziran'da "Reel Sosyalizm, Sonrası ve Kadınlar", Özlem Akarsu ve Yasemin Özgün'ün konuşmalarıyla, 13 Haziran'da "Feminist Gündemi Genişletmek", Fevziye Sayılan'ın konuşmasıyla saat 18.00'de başlayacak. Tel. 0312. 435 27 94.

• 22 Haziran Cumartesi günü saat 14.00'de Evrensel Kültür Merkezinde "Clara Zetkin'den Bugüne Kadın Hareketi" başlığı altında yapılacak olan seminere kimlerin katılacağı belli değil ama siz de katılabilirsiniz. Tel. 0212. 243 08 03.

ÇOCUK

• Çocuk Hakları Ulusal İşbirliği Konseyi 12 Haziran, saat 13.00'de Çocuk Dostları Derneği Alarko Binası arkası Maslak adresinde toplanıyor. Çocuk Hakları Sözleşmesinin uygulanması, ihlallerin izlenmesi ve bu konuda yapılabileceklerin tesbiti amacıyla gerçekleştirilecek çalışmalar herkese açık.

GEZİ

• Gençtur'un yalnızca kadınlara açık olan uluslararası kampları var. Değişik uluslardan kadınların katılımına açık olan bu kamplarda kadınlara yönelik bedensel çalışmaların yanısıra çeşitli ülkelerden kadınlarla tanışma, tartışma, bilgi alışverişi mümkün. Hani şu bahçe düzenlemesi ya da boya badana gibi işlerin hep birlikte gönüllü yapıldığı kamplar. Almanya, Belçika, Hollanda, İngiltere ve ABD'de özellikle kadın kültürevleri, kadın sığınakları ve benzeri yerlerde gerçekleştirilen ve konaklama ücreti alınmayan bu kamplara katılmak isterseniz ayrıntılı bilgi için Tel. 0212. 249 25 15.

Serindere

• Fotoğrafevi'nin haftasonu gezi programı şöyle;
1 Haziran Erikli Yaylası,
2 Haziran Serindere,
9 Haziran Nüzhetiye,
15-16 Haziran Çiğdem Yaylası, Turnalı'da kamplı gezi, 16 Haziran yine Çiğdem Yaylası,
22 Haziran Sülüklü Göl,
23 Haziran Aygır Deresi,
29-30 Haziran Uludağ'da çadır konaklamalı gezi.
Tel. 0212. 251 05 66.

• Göçerler Fotoğraf Kulübü'nün Haziran ayı günlük yürüyüşleri için 1.250.000 TL ödeyerek farklı bir haftasonu geçirebilirsiniz.
9 Haziran Delmece Yaylası,
16 Haziran Serindere,
23 Haziran Çalderesi,
30 Haziran Doğançay yürüyüşleri. Bu fiyata, ulaşım, kumanya ve rehberlik dahil.
Tel. 0216. 336 58 43.

PANO

• Kitaplı Kahve, çay kahve servisi ve bulaşık için yarım gün çalışacak yardımcı arıyor. Büyükparmakkapı Sokak, 5/3, Beyoğlu, İstanbul. Tel: 0212.243 26 95

• Demet Aras, Türkan Alpagut, Birsel Aydın, Sahure Bekar, Zeliha Demirkol, Ayten Duyar, Yıldız Ebrişim, Halime Güner, Sündüs Haşar, Demet Işık, Müigan İbrişim, Candan Kaya, Gülizar Kılıç, Semiha Öncel, Hasan Özcan, Nurcan Özkaplan, Süheyla Sungar, Arzu Ural ve Sevinç Ünal'a yaptıkları bağışlar için, büromuzun tüm açılış çalışmalarında inanılmaz destekleriyle işimizi çok kolaylaştıran Reha ve Hakan'a çok teşekkür ediyoruz.
Pazartesi Ankara Bürosu

• İngilizce bilen, tercihan yüksek okul mezunu ve kadın konusunda çalışmış kadın sekreter aranıyor. İlgilenenler 0212.248 16 80'e başvurabilirler.

• Gündüz yuvaya giden dört yaşındaki çocuk için, yatılı bakıcı aranıyor. Ücret çok uygun. 0212.511 60 02.

• Dergimizin Nisan sayısında yer verdiğimiz "İlk Kürt Kadın Dergisi" haberindeki fotoğrafta ortadaki kadın bir gazetenin muhabiriydi. *Roza*'cılarla bir ilgisi yoktur. Belirtmediğimiz için özür dileriz.
Pazartesi

• İzmir'de okur toplantısı düzenlemek istiyoruz. İlgilenenler 463 85 42'den beni arasınlar.
Şükran

• *Pazartesi* dostu bir araştırma şirketi telefonlara bakacak, on parmak daktilo ve bilgisayar kullanabilen, güleryüzlü, çalışkan bir sekreter arıyor. İlgilenenler 0212.257 71 91'den Şevkiye hanımı arayabilir.

• Çamaşır ve ütü işlerine yardımcı aranıyor. Yarım gün de olabilir. 0212.245 24 06.

Türkiye'de:
.12 yaş üstü toplam nüfusun yüzde 50.06'sı kadın.
.Bu oranın yüzde 32.30'u işgücüne katılıyor. Aynı oran erkekler için yüzde 72.8.
.SSK'ya bağlı çalışan kadınların ortalama günlük kazançları 79.093 TL; erkeklerinki 87.488 TL.
.İstihdam edilen 6.086.896 kadından yüzde 18.7'si sosyal güvenlik kapsamında erkeklerin ise yüzde 53.07'si.
.SSK güvencesi altındaki her 100 erkeğe 11, Bağ-Kur kapsamındaki her 100 erkeğe 10, Emekli Sandığı kapsamındaki her 100 erkeğe 44 kadın karşılık geliyor.
.İstihdam edilen kadınların yüzde 71.91'i tarım sektöründe; bu sektördeki her 1000 kadından sadece 4'ü sosyal güvenlik kapsamında.
.İşgücünü oluşturan kadınların yüzde 68.12'si ücretsiz aile işçisi, yüzde 13.07'si kendi hesabına, yüzde17.40'ı ücretli, yüzde 4.04'ü mevsimlik-geçici işçi olarak çalışıyor ve sadece binde 3.67'si işveren.
.Toplam kırsal mülkiyetin yüzde 77.96'sı erkeklerin; yüzde 4.66'sı kadınların.
.Toplam kentsel mülkiyetin yüzde 68.34'ü erkeklerin; yüzde 12.71'i kadınların.

Kaynak: DİE ve ilgili kuruluşların yıllıkları.
DPT-Türk Aile Yapısı Araştırması, 1992.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp
Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Birleşik Basın Dağıtım.